Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2000–2001

27 412 Rapportage Integratiebeleid Etnische Minderheden 2000

Nr. 2 **RAPPORTAGE**

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Algemene ontwikkelingen		**3**
1.1	Inleiding	3
1.2	De dynamiek van het integratiebeleid	3
1.3	Integratiemonitor en beleidseffecten-rapportage	5
1.4	Het integratiedebat	5
1.5	Demografische ontwikkelingen	7
1.6	Arbeid en inkomenspositie	7
1.7	Positie in het onderwijs	8
1.8	Monitoring van racistische incidenten	9
1.9	Slavernij-monument	10
1.10	Slot	11
Hoofdstuk 2: Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Grote Steden- en Integratiebeleid		**11**
2.1	Inburgering	11
2.1.1	Inburgering nieuwkomers	11
2.1.2	Inburgering oudkomers	13
2.2	CRIEM	13
2.3	Personeelsbeleid overheid	14
2.4	Bestrijding racisme, rassendiscriminatie en vooroordelen	15
2.5	Europa	16
2.6	Communicatie integratiebeleid	17
2.7	Grotestedenbeleid	18
2.8	Huisvesting statushouders	19
2.9	Antillianen	21
2.10	Molukkers	23
2.11	Woonwagenbewoners	23
2.12	Chinezen	23
2.13	Politie	24
2.14	Aardbevingen Turkije en vuurwerkramp Enschedé	25
2.15	Cultureel erfgoed	25
2.16	Digitale trapveldjes	25
2.17	Remigratie	26
Hoofdstuk 3: Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen		**26**
3.1	Primair en Voortgezet onderwijs	27
3.1.1	Kwantitatieve ontwikkelingen primair onderwijs	27
3.1.2	Onderzoeksresultaten primair en voortgezet onderwijs	27
3.1.3	Beleidsontwikkelingen in het primair en voortgezet onderwijs	29
3.2	Beleidsontwikkelingen in de sector Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie	30
3.3	Beleidsontwikkelingen in de sector Hoger Onderwijs	31
3.3.1	Hoger-onderwijs- en Onderzoeksplan 2000	31
3.3.2	Vluchtelingen in de informatie- en communicatietechnologie	31
3.3.3	Studiefinanciering	31
3.4	Beleidsontwikkeling cultuur en media	32
3.4.1	Twee nota's	32
3.4.2	Culturele instellingen	32
3.4.3	Media	33
Hoofdstuk 4: Volksgezondheid, Welzijn en Sport		33
4.1	Allochtone kinderen in de jeugd-gezondheidszorg (JGZ)	33
Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)		35
Hoofdstuk 5: Defensie		**37**
5.1	Onderzoek onder allochtone jongeren	37
5.2	Aanpak van rechtsextremisme en wangedrag	38
Hoofdstuk 6: Sociale Zaken en Werkgelegenheid		**38**
6.1	Specifieke projecten voor jongeren uit minderheden	38
6.2	De Wet SAMEN en de rol van minderheden-organisaties	39
6.3	follow-up ILO-slotconferentie project «Tegengaan discriminatie van etnische minderheden»	41
Hoofdstuk 7: Economische zaken		**43**
7.1	Etnisch ondernemerschap	43
Hoofdstuk 8: Justitie		**44**
8.1	Interculturalisering van gesubsidieerde en bekostigde instellingen	44
8.2	Succes- en faalfactoren programma's Antilliaanse jongeren	46

KST47985
ISSN 0921 - 7371
Sdu Uitgevers
's-Gravenhage 2000

8.3 Geestelijke verzorging aan aangesloten moslims: SPIOR-project 47

Hoofdstuk 9: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer 48
9.1 Woonkwaliteit van allochtonen en autochtonen vergeleken 48
9.2 Tweede generatie 49
9.3 Individuele huursubsidie 49
9.4 Wensen ten aanzien van woningen 50
9.5 Wensen ten aanzien van woonmilieus 50
9.6 Conclusies 51
9.7 Beleidsdoorkijk 51

Hoofdstuk 10: Financieel overzicht 52

Losse bijlagen:[1]

Bijlage 1. Integratiemonitor 2000

Bijlage 2. Monitor racisme en extreem rechts 2000

[1] Ter inzage gelegd bij de afdeling Parlementaire Documentatie.

HOOFDSTUK 1 ALGEMENE ONTWIKKELINGEN

1.1 Inleiding

Dit kabinet is halverwege zijn regeerperiode. De afgelopen twee jaar kenmerkten zich door een breed gevoerd maatschappelijk en ook politiek debat over de multiculturele samenleving. Er zijn bemoedigende resultaten in het integratieproces van etnische minderheden. De werkloosheid is verder gedaald. De prestaties in het onderwijs laten een verbetering zien. De eerste burgemeester afkomstig uit etnische minderheden is benoemd.
Deze rapportage integratiebeleid etnische minderheden 2000 (RIEM 2000) biedt samen met de twee bijlagen (Integratiemonitor en de Derde monitor racisme en extreem rechts) inzicht in het integratiebeleid en in de ontwikkeling van de maatschappelijke positie van etnische minderheden.
In deze RIEM is een afzonderlijk hoofdstuk opgenomen met een verbeterd overzicht van doelen, maatregelen en de daarbij behorende middelen die rijksbreed worden ingezet ten behoeve van het integratiebeleid. Door de clustering van deze maatregelen naar beleidsterrein wordt de samenhang tussen de verschillende maatregelen (en tussen de diverse bij het integratiebeleid betrokken departementen) inzichtelijker.

In 1998 is met de actiegerichte nota *Kansen krijgen, kansen pakken* de lijn ingezet om tot meer meetbare resultaten te komen. Dit ook conform de wens van de Tweede Kamer. In april 1999 is een *Plan van uitvoering* in vervolg op deze nota uitgebracht waarin meer concreet is ingegaan op de vraag hoe de beoogde doelstellingen kunnen worden gerealiseerd.

De RIEM 2000 is als volgt opgebouwd:
– Hoofdstuk 1 biedt een (samenvattend) overzicht van een aantal kernthema's;
– De hoofdstukken 2 tot en met 9 bevatten achtereenvolgens de bijdragen van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (met inbegrip van het Grote Steden- en Integratiebeleid) Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Economische Zaken, Defensie, Justitie en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;
– Hoofdstuk 10 geeft het financieel overzicht.

De Integratiemonitor en de *Derde monitor racisme en extreem rechts* maken als afzonderlijke bijlagen onderdeel uit van deze rapportage.

1.2 De dynamiek van het integratiebeleid

In het politieke en maatschappelijke debat wordt in de regel eerder stilgestaan bij de problemen die zich manifesteren op het terrein van de integratie dan bij de voortgang die op dit beleidsveld wordt geboekt. Dit is in zoverre begrijpelijk, omdat op velerlei terreinen van het maatschappelijk leven nog sprake is van achterstand en achterstelling van etnische minderheden. Het is de opdracht van het integratiebeleid deze terreinen te kennen en door middel van beleid verbeteringen te realiseren. Tegelijkertijd blijkt uit verschillende onderzoeksrapporten, waaronder de Integratiemonitor, dat het integratieproces van etnische minderheden zich in zijn algemeenheid in de goede richting beweegt.
Bovendien is integratie niet iets dat alleen door de overheid kan worden «afgedwongen». Individuele burgers, instellingen en bedrijven dragen hiervoor evenzeer een grote, eigen verantwoordelijkheid.
Deel kunnen nemen aan het economisch leven in Nederland is een heel belangrijke graadmeter voor volwaardige participatie aan onze samenle-

ving. In dat opzicht blijft het zorgwekkend dat verhoudingsgewijs veel leden van etnische minderheden er (nog) niet in slagen dat op eigen kracht te realiseren. Het bevorderen van de arbeidsparticipatie is en blijft dan ook een belangrijk aspect van het integratiebeleid. De laatste jaren hebben we daarbij de economische wind mee. De verruimde arbeidsmarkt biedt extra kansen om het nog niet benutte economisch potentieel onder etnische minderheden tot ontwikkeling te brengen. Met het oog daarop heeft het kabinet verschillende stimuleringsinitiatieven genomen, deels in samenspraak met het bedrijfsleven. Zo is in juni 2000 de *Nota Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden* naar de Tweede Kamer gezonden. Hierin is een concreet plan van aanpak voor de periode 2000–2003 opgenomen. Voorts maakt het Rijk meetbare afspraken met werkgevers op het gebied van instroom van etnische minderheden en multiculturreel personeelsbeleid. Bij de uitvoering ervan blijkt de weerbarstigheid van deze materie.

Integratiebeleid is als beleidsterrein voortdurend in beweging. Het varieert in uitersten van voorschoolse opvang tot specifieke ouderenzorg. Het richt zich op een conglomeraat van etnische identiteiten die zich in verschillende posities bevinden op de integratieschaal. Het beleid heeft als doelgroep een voortdurend veranderende en vernieuwende populatie en het bestrijkt in veel gevallen een periode van één of meer generaties. De benaming «etnische minderheden» wekt de suggestie van eenvormigheid, terwijl degenen die het betreft onderling qua culturele wortels, oriëntatie op Nederland, integratieachterstand, enzovoorts wezenlijk van elkaar kunnen verschillen.
Wat betreft de culturele oriëntatie bevinden Surinamers en Antillianen/Arubanen zich bijvoorbeeld tussen autochtonen aan de ene kant en Turken en Marokkanen aan de andere kant. Kijken we naar de leeftijd dan kan vastgesteld worden dat Turken en Marokkanen van de tweede generatie meer neigen naar modernisering[1] dan hun ouders. Zij integreren daarmee ook succesvoller. Moslimjongeren blijken vaak interetnische contacten te hebben en open te staan voor vriendschappen buiten de eigen etnische groep, naast het feit dat zij in de private sfeer bij voorkeur de eigen identiteit ontplooien[2]. Nieuwe etnische groepen als Iraniërs en Afghanen verschillen qua opleiding en werkervaring wezenlijk van de eerder hier gearriveerde etnische groepen. Dit zijn slechts vier voorbeelden die aangeven hoe divers de populatie is samengesteld.

Het is de opdracht van politiek en bestuur (de overheid) deze ontwikkelingen te kennen, en daar het integratiebeleid op te enten. Dat vraagt om voortdurende vernieuwing en de ontwikkeling van beleidsprioriteiten daar waar die het hardst nodig zijn. Daarbij moet steeds het uitgangspunt zijn om door middel van beleid te bevorderen dat de mogelijkheden en voorzieningen van deze samenleving voor alle inwoners van ons land op gelijke wijze toegankelijk zijn. Het gaat er om dat burgers zelfredzaam en zelfbewust zijn, zich richten op de Nederlandse samenleving en verantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling van dit land. Dat is overigens niet alleen een kwestie van facilitering. Belangrijker is wellicht de psychologische factor dat personen zich hier daadwerkelijk thuis gaan voelen; dat zij zich door de omringende samenleving ten volle geaccepteerd weten en dat onze instituties zijn toegerust op het bedienen van de multiculturele bevolking.
Zelforganisaties kunnen hierbij als intermediair tussen de respectievelijke etnische groepen en de autochtone samenleving een belangrijke rol spelen. Deze organisaties kunnen immers enerzijds ertoe bijdragen dat de omgangsvormen van de Nederlandse samenleving bekend raken onder hun achterban en anderzijds kunnen zij autochtone personen en instellingen informeren over de culturele achtergronden van de verschillende etnische minderheden. In dit verband is het goed te weten dat Nederland

[1] Modernisering is hier bedoeld als een meting aan de hand van stellingen over emancipatie, individualisering, secularisering, moderne opvattingen, democratisering en gezagsverhoudingen. Zie SCP/ISEO, Integratiemonitor 2000: pp 134–136 en bijlage 3: modernisering, Den Haag 2000.
[2] Zie K. Phalet, H. Entzinger et al, Islam in de multiculturele samenleving, Utrecht 2000.

zich in Europees verband ook sterk maakt voor het wegnemen van belemmeringen om de eigen etnische cultuur en religie te kunnen beleven[1].

Met de nota *Kansen krijgen, kansen pakken* en het daarop gebaseerde *Plan van uitvoering* heeft het kabinet een nieuwe impuls aan het integratiebeleid gegeven. Vanuit het besef dat de doelstelling van het beleid met de gebruikelijke middelen niet tijdig en in voldoende mate gehaald zou kunnen worden, is toen gekozen voor een aanpak via actieprogramma's. In de nota is aangegeven dat bij een aantal belangrijke schakelmomenten in de migratie/integratie-keten nog veel te verbeteren valt. Het betreft de ketens immigratie-inburgering-integratie, voorschoolse-schoolse periode, onderwijs-arbeidsmarkt en arbeidsmarktparticipatie in besturen.

1.3 Integratiemonitor en beleidseffectenrapportage

In zijn brief van 8 juni 1999 heeft de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid (GSI) aangekondigd dat alternerend tweejaarlijks een integratiemonitor en een beleidseffectenrapportage zullen verschijnen[2]. De *Integratiemonitor 2000* biedt een overzicht van de stand van zaken met betrekking tot het integratieproces en heeft een kwantitatief karakter. De monitor is min of meer een vervolg op het SPVA-informatiesysteem dat sinds 1986 in opdracht van het toenmalige Ministerie van Binnenlandse Zaken is vervaardigd, aangevuld met informatie uit andere (data)bronnen[3]. De monitor wordt tweejaarlijks opgesteld door het Instituut voor sociologisch-economisch onderzoek (ISEO) van de Erasmus Universiteit Rotterdam onder verantwoordelijkheid van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is aan het SCP gevraagd om tweejaarlijks een *Beleidseffectenrapportage te vervaardigen. Het accent ligt hierbij op een kwalitatieve analyse en de rapportage moet de vraag beantwoorden welke effecten het gevoerde beleid tot dan toe teweeg heeft gebracht.*

De systematiek van alternerend een kwantitatieve monitor en een kwalitatieve effectenrapportage is nog in ontwikkeling. Dit conform het «groeimodel» waarvan ook in de motie-Rijpstra sprake is[4]. De inzet van middelen en de uitvoering van beleid vergen een zekere doorlooptijd voordat resultaten zichtbaar en meetbaar zijn én er daarover ook zinvol kan worden gerapporteerd. Ook beleidseffecten zijn vaak niet op de korte termijn van bijvoorbeeld een jaar waar te nemen. Dat vraagt om een langere tijdsperiode.
Verder is er geen sprake van een simpele één-op-één-relatie tussen beleid en effecten. Oorzaak en gevolg van beleid zijn niet altijd goed te detecteren. En tenslotte kunnen er externe omstandigheden en factoren in het geding zijn (economische conjunctuur, migratie-bewegingen, en dergelijke), die de realisatie van gestelde beleidsdoelen beïnvloeden.

1.4 Het integratiedebat

De breed gevoerde maatschappelijke discussie over integratie, zowel in de Tweede Kamer maar vooral ook daarbuiten, is kenmerkend geweest voor de wijze waarop Nederland zich bewust wordt van de gevolgen die de toenemende multiculturele samenstelling van de Nederlandse bevolking heeft voor onze samenleving. Deze (overigens nog lang niet afgesloten) discussie geeft eens te meer aan dat het vraagstuk van de integratie van etnische minderheden één van de belangrijkste uitdagingen en beleidsopgaven van deze tijd is.
Dat de fractievoorzitters in de Tweede Kamer op 18 en 20 april 2000 plenair hebben gedebatteerd over de voortgang van het integratiebeleid, mag als een bevestiging worden beschouwd dat het onderwerp een

[1] Penninx, R. Migratie, minderheden en multicultureel beleid in Nederland. In: R. Penninx et al, Etnische minderheden en de multiculturele samenleving, 1998 pag. 736.
[2] TK 1998–1999, 26 333, nr.9, 8 juli 1999; Rapport Integratiebeleid etnische minderheden van de Algemene Rekenkamer, TK 1998–1999, 26 426. Plan van uitvoering bij de Nota Kansen krijgen, kansen pakken, TK 1998–1999, 26 333, nr 4. Brief van Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid, TK 1998–1999, 26 333, nr. 7 (8 juni 1999).
[3] Het betreft de Survey Positie en Voorzieningengebruik Allochtonen (SPVA) een vierjaarlijks onderzoek onder Surinamers, Turken, Marokkanen, Antillianen en autochtonen. De gegevens van de integratiemonitor zijn vooral gebaseerd op de SPVA 1998. Waar nodig worden vergelijkingen getrokken met de SPVA 1994. Wat betreft de vorderingen ten aanzien van de nota Kansen krijgen, kansen pakken wordt gerefereerd aan recentere gegevens die beschikbaar zijn over de werkloosheid.
[4] TK,1998–1999, 26 210, nr. 10.

prominente plaats heeft op de agenda van de landelijke politiek. Daarmee is niet gezegd dat de oplossing van het vraagstuk van de integratie exclusief tot de verantwoordelijkheid van de overheid gerekend mag worden. Het is behoort evenzeer tot de verantwoordelijkheid van individuele burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen om hier in Nederland een plaats te creëren voor alle burgers. In iedere buurt, op straat en in het buurt- of clubhuis, op school en op de werkplaats, in de sportkantine en in het koffiehuis, overal wordt integratie werkelijkheid.

In het integratiedebat kwam de spanning tussen culturele diversiteit en adaptatie van Nederlandse normen prominent aan de orde. Wat dat aangaat is het goed er op te wijzen dat er politieke consensus bestaat over het feit dat elke etnische minderheidsgroep enerzijds de eigen culturele waarden en normen dient te kunnen ontplooien, maar dat deze identiteitsbeleving anderzijds wordt begrensd door de Nederlandse Grondwet. De veelal fundamentele rechten die daarin zijn vervat, zijn het resultaat van een langs democratische wijze tot stand gekomen codificatie van in Nederland gemeenschappelijk ervaren waarden en normen. Van personen die zich vanuit een andere culturele achtergrond hier vestigen, mag verwacht worden dat zij zich richten naar onze grondwettelijke waarden en normen. Ook mag worden verwacht dat zij zowel open staan voor wat onze samenleving te bieden heeft alsook voor de andere etnische groepen die er wonen. Daarbij is de Nederlandse taal de bindende factor. Overigens geldt, omgekeerd, ook voor de autochtone bevolking, dat men kennis dient te nemen van andere culturen en dat men zich ervoor inspant dat etnische minderheden volwaardig kunnen deelnemen aan alle sectoren van het maatschappelijk leven.

Tijdens het integratiedebat in de Tweede Kamer is een aantal moties aanvaard. De uitvoering van het daarin gevraagde is als volgt ter hand genomen:

- De motie[1] waarin gevraagd wordt om a. te voorzien in een kwaliteitsimpuls in alle aspecten van de Wet inburgering nieuwkomers, b. de wachtlijsten voor taalonderwijs oudkomers binnen 1 jaar op te lossen en c. over de voortgang daarvan de Kamer iedere drie maanden te rapporteren, zal uitgevoerd worden door de reeds ingestelde Taskforce Inburgering.
- De beleidsbrief van 9 juni jl. over voor- en vroegschoolse educatie (VVE) is een uitvoering van de motie[2] waarin gevraagd wordt om een stimuleringsmaatregel voorschoolse opvang te realiseren, daarmee uiterlijk 1 september 2000 te starten, daarvoor de benodigde middelen beschikbaar te stellen en nog voor de begrotingsbehandeling daarvoor een implementatieplan aan de Kamer voor te leggen.
- De motie[3] om middels een meerjarige financiering de voortzetting van 46 projecten voor werkloze Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse en Arubaanse jongeren, die per 1 mei 2001 aflopen, mogelijk te maken, is door het kabinet gehonoreerd waar het om de goed lopende projecten gaat.
- Voor wat betreft de motie[4] om vanaf de begroting 2001 een zogenoemde «extracomptabele staat» op te stellen van de uitgaven die voor het integratiebeleid relevant zijn, wordt verwezen naar het financieel overzicht dat als hoofdstuk 10 in deze RIEM is opgenomen.
- Ten aanzien van de motie[5] om alle scholen te stimuleren een leerlingvolgsysteem te ontwikkelen en de aanstelling van leerlingbegeleiders te bevorderen, kan worden gemeld dat in de nota *Aan de slag met onderwijskansen* is aangekondigd dat de verplichting om de vorderingen van leerlingen te volgen met behulp van toegankelijke en moderne leerlingvolgsystemen naar verwachting met ingang van 2001 van kracht zal worden.
- Voor wat betreft de motie[6] om een ultieme poging te doen om de

[1] Motie Melkert c.s. 27 083, nr. 3.
[2] Motie Melkert c.s., TK 1999–2000, 27 083, nr. 4.
[3] Motie Melkert c.s., TK 1999–2000, 27 083, nr. 5.
[4] Motie De Graaf c.s., TK 1999–2000, 27 083, nr. 8.
[5] Motie Rosenmöller, TK 1999–2000, 27 083, nr. 9.
[6] Motie Rosenmöller TK 1999–2000, 27 083, nr. 10. Zie SZW Nota Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden, Plan van aanpak 2000–2003, Den Haag juni 2000.

uitvoering van de Wet SAMEN structureel te verbeteren en om, als uit de jaarrapportage blijkt dat dit niet gelukt is, de invoering van effectieve sanctie in de Wet SAMEN zeer serieus te overwegen, kan worden gemeld dat in de Nota Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden acties worden aangekondigd. Bovendien hebben het kabinet en de sociale partners in het voorjaarsoverleg van 21 juni 2000 afgesproken dat zij zich zullen inzetten om de naleving van de wet SAMEN te bevorderen.

1.5 Demografische ontwikkelingen

De aanwezigheid van meer dan 1 miljoen etnische minderheden en een voortgaande instroom van nieuwkomers illustreren dat Nederland daadwerkelijk een immigratieland is geworden. Vooral sinds de jaren negentig is het aantal personen dat op basis van vluchtelingschap naar Nederland is gekomen aanmerkelijk toegenomen. Volgens ramingen van het CBS zal de komende 15 jaar de populatie etnische minderheden belangrijk blijven stijgen. Dit als gevolg van een voortgaande instroom van personen uit vluchtregio's, de daaropvolgende gezinshereniging en geboorten in Nederland.
Op een totale bevolking van 15 760 225 inwoners per 1 januari 1999 worden in totaal 2 699 234 personen van niet-autochtone afkomst (17%) geteld. Hiervan bedraagt het aantal van westerse afkomst 1 353 191 en van niet-westerse afkomst 1 346 043. Tot deze laatste groep behoren 299 662 personen van Turkse, 296 984 van Surinaamse, 252 493 van Marokkaanse en 99 130 van Antilliaanse/Arubaanse afkomst. Voorts zijn er ruim 100 000 Zuid-Europeanen (waaronder 60 000 personen afkomstig uit de verschillende landen van het voormalig Joegoslavië), 35 000 Molukkers, 23 000 woonwagenbewoners en 2 000 zigeuners.
De vier grootste etnische minderheidsgroepen omvatten tezamen bijna een miljoen personen. Waar tot voor kort de Surinamers de grootste etnische minderheidsgroep waren, zijn dat thans de Turken. De verdeling van etnische minderheden uit de vroegere migratielanden is als volgt: Turkije 27%, Suriname 26%, Marokko 22%, Antillen/Aruba 9%, voormalig Joegoslavië 6% en overigen 10%.
In toenemende mate zijn de nieuwe etnische groepen getalsmatig van belang. Volgens de CBS-telling per 1 januari 1999 zijn de zes grootste nieuwe groepen die van Irakese (30 002), Somalische (27 421), Iraanse (21 790), Afghaanse (15 811), Ghanese (14 905) en Vietnamese (14 277) herkomst[1]. Anno 2000 tellen deze «nieuwe etnische groepen» samen ruim 165 000 personen. Deze constatering brengt het kabinet tot de noodzaak het beleid niet uitsluitend te richten naar het profiel van de «oude» etnische minderheidsgroepen, maar ook rekening te houden met het soms zeer afwijkende profiel van de nieuwe groepen[2].

1.6 Arbeid en inkomenspositie

Voor wat betreft de arbeidsmarktpositie is er sprake van vooruitgang. Dit geldt in het bijzonder voor de reeds langer in ons land woonachtige minderheden.
De werkloosheid onder etnische minderheden is van 16% in 1998 afgenomen tot 14% in 1999, zo blijkt uit de eerste resultaten van de Enquête Beroepsbevolking (EBB)[3]. Dat betekent dat van de beoogde halvering van het verschil aan het eind van het jaar 2002 reeds ruwweg een derde is gerealiseerd[4]. De werkloosheid daalde tussen 1994 en1998 onder Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen met ongeveer 10 procentpunten[5]. Ook de netto arbeidsparticipatie van etnische minderheden is toegenomen van 37% in 1994 naar 46% in 1998. Dat is goed nieuws, maar er valt nog genoeg te doen om ook de rest van de doelstelling te kunnen realiseren. Daarom heeft het kabinet kort voor het zomer-

[1] CBS, Maandstatistiek, december 1999, pag. 49–51.Het CBS gebruikt een nieuwe standaarddefinitie. Deze nieuwe definitie omvat een grotere groep dan de eerdere, beperkte definitie. De nieuwe definitie luidt: «Een allochtoon is een persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.». Zie ook Martens, E.P & Y.M.R. Weijers, Integratiemonitor 2000 pag.14, (tabel 2.2); Van den Tillaart, H, et al., «Nieuwe etnische groepen in Nederland», ITS, Nijmegen 2000. Alleen Bosniërs die op 6 april of na deze datum zijn geboren worden in de GBA geregistreerd. Naar schatting bedraagt het totale aantal in Nederland wonende Bosnische vluchtelingen bijna 25 000 personen. Het totale aantal grootste nieuwe etnische groepen komt dan op 165 250 personen. Hierbij zijn niet meegerekend degenen die niet officieel zijn geregistreerd, zoals personen die (nog) geen statushouder zijn en illegalen.
[2] Het onderzoek «Nieuwe etnische groepen in Nederland» (Nijmegen, 2000) dat in opdracht van de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid – onder medefinanciering van de minister van Justitie en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport – is uitgevoerd door ITS-Nijmegen geeft in dit opzicht voor het eerst een kwalitatief en kwantitatief beeld van de positie van een aantal vluchtelingengroepen. Het onderzoek biedt een demografisch overzicht van alle nieuwe etnische groepen, en een survey onder 439 vluchtelingen, afkomstig uit Afghanistan, Iran, Somalië, Ethiopië en Eritrea. Het rapport bevat gegevens over het gemiddelde profiel van deze groepen, de mate van integratie in Nederland en welke factoren daarbij een rol spelen.
[3] Zie hieromtrent de SZW-nota Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden, Plan van aanpak 2000–2003, pag. 21, Den Haag 2000.
[4] In de Rapportage integratiebeleid etnische minderheden 1999 werd de doelstelling geformuleerd om uitgaande van een werkloosheidscijfer van 4% bij autochtonen en 16% bij etnische minderheden (werkloosheidscijfers 1998) dit verschil de daaropvolgende vier jaar te halveren, zodat het laatste cijfer naar 10% gaat.
[5] SCP/ISEO, Integratiemonitor 2000, pag. 33, 42, 44, 57 en 67. Den Haag 2000.

reces 2000 een plan van aanpak voor het arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden gepresenteerd, waarin een pakket van zowel algemene als specifieke maatregelen, gericht op de bevordering van arbeidsparticipatie van etnische minderheden, is aangekondigd. In de notitie *Diversiteitsbeleid voor de Sector Rijk* zijn daarnaast actiepunten geformuleerd die de instroom, doorstroom en het behoud van etnische minderheden moeten bevorderen.

Surinamers en Antillianen/Arubanen bevinden zich voor wat betreft hun arbeidsmarktpositie tussen enerzijds autochtonen en anderzijds Turken en Marokkanen. Bij Turken en Marokkanen is de werkloosheid ondanks de eerder genoemde daling nog steeds enkele malen hoger dan bij autochtonen. Bijzonder is dat bij de Surinamers en Antillianen/Arubanen de arbeidsmarktparticipatie onder vrouwen vanaf 35 jaar hoger is dan onder de autochtonen. Ook bij jongere Turkse en Marokkaanse vrouwen ligt de arbeidsmarktparticipatie hoger dan bij de ouderen. Het aandeel van de tweede generatie in hogere functies is bij Turken, Marokkanen en Surinamers hoger dan bij de eerste generatie. Het aandeel vrouwen in deze functies is echter lager dan het aandeel mannen. Nieuwe etnische groepen zoals Somaliërs, Iraniërs en Afghanen nemen op de arbeidsmarkt vooralsnog de zwakste positie in. Uit het eerder genoemde ITS-rapport *Nieuwe etnische groepen in Nederland* blijkt dat de (formele) werkloosheidscijfers onder de 4 onderzochte groepen (nog) hoog liggen: Iraniërs 46%, Somaliërs 41%, Afghanen 38% en Ethiopiërs/Eritreërs 24%[1].

Door de toegenomen arbeidsdeelname in de afgelopen jaren is de inkomenspositie van migrantengroepen verbeterd. Dit geldt zowel op individueel niveau als op het niveau van het huishoudinkomen. De afhankelijkheid van minderheidsgroepen van een uitkering is echter groter dan onder de autochtone bevolking. Een positieve ontwikkeling naar leeftijdscategorie kan nog niet worden vastgesteld, omdat jongeren nog aan het begin van hun carrière staan. Wel lijkt het erop dat de achterstand van jongeren ten opzichte van autochtonen geringer is dan de achterstand van ouderen. De tweede generatie vrouwen van Turkse en Marokkaanse afkomst slaagt er ook vaker in een hoog inkomen te verwerven dan de eerste generatie. Dit weerspiegelt het toegenomen opleidings- en beroepsniveau van deze categorie[2].
Uit een recente studie van het EIM naar de ontwikkeling van werkgelegenheid onder etnische minderheden op de middellange termijn, blijkt dat ophogen van het opleidingsniveau cruciaal is in het licht van de ontwikkelingen in de structuur van de arbeidsmarkt**.** Daarnaast blijft volgens deze studie het wegwerken van belemmeringen, die het toetreden tot de arbeidsmarkt hinderen, essentieel om de arbeidsmarktpositie van etnische minderheden te verbeteren[3]. Activering van de niet-ingeschakelden en de uitgeschakelden moet mede in het licht van de groeiende vraag vanuit de arbeidsmarkt intensieve aandacht krijgen. Voorts moet worden voorkomen dat een substantieel deel van de etnische minderheden achterblijvers worden in de kennissamenleving[4].

1.7 Positie in het onderwijs

In het onderwijs nemen de prestaties van leerlingen uit etnische minderheidsgroepen gemiddeld genomen toe. De onderwijsinspectie constateert dat het slaagpercentage van Turkse en Marokkaanse leerlingen in het HAVO/VWO in 1999 hoger lag dan in 1998. Voor Marokkaanse leerlingen in het HAVO werd een verbetering van 8% geconstateerd. De percentuele doorstroming van niet-westerse allochtone HAVO-leerlingen naar het hoger beroepsonderwijs ligt hoger dan bij autochtonen; allochtone VWO-ers kiezen relatief vaker voor het wetenschappelijk onderwijs dan autochtone VWO-ers. Hoewel zich een voorhoede lijkt af te tekenen

[1] Zie ook de nota Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden, SZW 2000, pag. 29.
[2] SCP/ISEO, Integratiemonitor 2000 pag. 131–134, Den Haag 2000.
[3] Het betreft een scenario-studie, in opdracht van de Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid uitgevoerd door het onderzoeksbureau EIM, waarbij macro-economische en demografische scenario's gebruikt worden om te bezien hoe de positie van etnische minderheden zich zou kunnen ontwikkelen. Zie: EIM, Minderheden op de Nederlandse arbeidsmarkt, Zoetermeer 2000. In dit onderzoek is een bredere definitie van de doelgroepen van het integratiebeleid gebruikt dan bij de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Het werkloosheidscijfer van 16% gebaseerd op de EBB-cijfers is als uitgangspunt genomen. Het EIM komt op een werkloosheid van 18% in 1998.
[4] Zie voor verschillende maatregelen de nota «Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden, Plan van aanpak 2000–2003», SZW 2000.

die een goede aansluiting vindt bij het Nederlandse onderwijs, moet tegelijkertijd worden bedacht dat het hier nog om relatief kleine aantallen gaat[1].

Het gerealiseerde opleidingsniveau van Surinamers, Turken en Marokkanen is tussen 1994 en 1998 gestegen. Niettemin is er nog steeds over het geheel gezien sprake van een hardnekkige achterstand van Turken en Marokkanen ten opzichte van autochtonen. Surinamers, Antillianen/Arubanen en voormalig Joegoslaven nemen een tussenpositie in. Het percentage personen met een HBO- of WO-diploma (per 1998/1999) naar etnische groep is als volgt: Turken 4%, Marokkanen 4%, Surinamers 17% en Antillianen/Arubanen 17%[2].

Uit de Integratiemonitor blijkt dat de tweede generatie in het onderwijs beter presteert dan de eerste generatie. Dit geldt vooral voor Turken en Marokkanen van de tweede generatie. De verschillen voor wat betreft opleiding tussen de generaties onder Surinamers zijn relatief gering, terwijl die onder Antillianen/Arubanen juist zeer groot zijn. Bij de Antillianen/Arubanen is het aandeel van de tweede generatie dat geen diploma heeft bijna twee keer zo klein als bij de eerste generatie. Hierdoor is de achterstand ten opzichte van autochtonen nagenoeg verdwenen.

Een deel van de Somaliërs, Ethiopiërs/Eritreërs en Irakezen heeft een middelbare of hogere opleiding, terwijl een ander deel geen of slechts een beperkte opleiding heeft. Iraniërs (en in nog sterkere mate Afghanen) hebben vaker een hogere opleiding. Leerlingen afkomstig uit Afghanistan/Iran/Irak behalen redelijk goede resultaten en presteren gemiddeld net onder de Surinaamse leerlingen. Leerlingen afkomstig uit Somalië en andere Afrikaanse landen presteren echter slechter en scoren gemiddeld iets lager dan Turkse en Marokkaanse leerlingen[3].

Het gegeven dat veel kinderen uit minderheidsgroepen met een ontwikkelings- en taalachterstand aan hun schoolloopbanen beginnen, was reden om een vooralsnog beperkte stimuleringsregeling vooren vroegschoolse educatie in het leven te roepen. Daarmee wordt reeds ten dele uitvoering gegeven aan de motie Melkert[4]. In de beleidsbrief over dit onderwerp, die de Tweede Kamer begin juni ontving, heeft het kabinet de ambitie geformuleerd om binnen enkele jaren voor- en vroegschoolse programma's aan te bieden aan alle kinderen in achterstandssituaties.

Eind 1999 is het *Onderwijskansenplan* uitgebracht. Dit plan is uitgewerkt in het Actieprogramma *Aan de slag met onderwijskansen,* dat in juni aan de Tweede Kamer is aangeboden. Deze heeft inmiddels met dit actieprogramma ingestemd.
Het actieprogramma richt zich op het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs van scholen in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs die minder goed scoren op de normen van de onderwijsinspectie en die daarnaast een groot aandeel allochtone leerlingen tellen.

1.8 Monitoring van racistische incidenten

Racisme en rassendiscriminatie zijn verschijnselen die wezenlijke onderdelen van onze grondwettelijke beginselen aantasten. Deze verschijnselen moeten in een zo vroeg mogelijk stadium worden onderkend om te kunnen worden aangepakt. Hieraan levert het project *Monitor racisme en extreem rechts* een bijdrage. De resultaten van dit project worden aan de Tweede Kamer toegezonden. Na de eerste rapportage in 1997 en de tweede in 1998 blijkt uit de derde monitor (die als bijlage aan deze RIEM is toegevoegd) dat de overgrote meerderheid (80%) van de bevolking vindt dat autochtonen en allochtonen een gelijke behandeling moeten hebben

[1] Zie Inspectie onderwijs, Onderwijsverslag 2000 pag. 34, 35.
[2] Uit het ITS-onderzoek blijkt dat het opleidingsniveau van de zogenoemde «nieuwe etnische groepen» onderling sterk verschillend is. Bij Ethiopiërs en Eritreërs ligt het in de buurt van dat van de Surinamers, terwijl het opleidingsniveau van Iraniërs en Afghanen belangrijk hoger ligt. Zie «Nieuwe etnische groepen in Nederland»(ITS Nijmegen, 2000) pag. 259–261; Zie ook Integratiemonitor pag. 32 en Samenvatting Integratiemonitor pag. 5.
[3] Zie Mulder, L.:Kinderen van asielzoekers in het basisonderwijs; ITS Nijmegen 2000, pag. 18–30.
[4] Motie Melkert CS, TK, 1999–2000, 27 083, nr. 4.

bij verdelingvraagstukken, zoals bij huisvesting en werkgelegenheid. Ongeveer 13% van de autochtonen staat afwijzend tegenover etnische minderheden. Een groter deel is gekant tegen immigratie en 40% meent dat asielzoekers gemiddeld meer crimineel zijn dan Nederlanders. Racistisch en extreem rechts geweld is echter nauwelijks toegenomen. Wel is er sprake van zorgwekkende reactiepatronen, zoals terugtrekking en verschansing in eigen etnische kring[1]. Dat is zorgelijk omdat dergelijk gedrag het integratieproces kan belemmeren.
Extreem rechts is waar het de actieve kern betreft veel kleiner geworden, mede door de krachtige bestrijding. Onder meer op grond van de bevindingen uit voornoemd monitorproject zal een nieuwe racismemonitor worden ontwikkeld. Hierover zal de Tweede Kamer nader worden geïnformeerd.

Er is blijkens de rapportage van het Meldpunt Discriminatie Internet (MDI) sprake van groei van racisme en rechtsextremisme op het internet. Omdat het internet gemakkelijk toegankelijk is en het gebruik een explosieve toename kent, hoeft dit nog niet te betekenen dat dergelijke ideeën een grotere aanhang krijgen. Wel is het zaak om dit soort uitlatingen op een efficiënte wijze – met name ook vanwege het internationale karakter van internet – van het internet te weren. In internationaal verband zal aandacht worden besteed aan deze thematiek tijdens de conferenties van de Raad van Europa (oktober 2000) en de Verenigde Naties (medio 2001). Een voorbeeld van uitgangspunten en afspraken voor de bestrijding en wering van onwenselijke informatieuitwisseling via Internet vormt het concept Verdrag tegen Crime on Cyberspace van de Raad van Europa, waarin kinderporno op Internet wordt aangepakt.

Voor wat betreft de beeldvorming blijkt dat de weerstand van de autochtone bevolking tegenover etnische minderheden als buurman/vrouw, als werkgever, als partner voor hun kind of als vrienden van hun kinderen beperkt is. Wanneer gekeken wordt naar ontwikkelingen over decennia heen dan is er echter geen noemenswaardige daling waar te nemen bij autochtonen van weerstand tegen «buitenlandse» buren. Voor wat betreft acceptatie van autochtonen bij etnische minderheden – als vrienden van hun kinderen of partner – blijken bij Surinamers en Antillianen/Arubanen nauwelijks weerstanden. Bij Turken en Marokkanen is wel enige weerstand; bij de tweede generatie bestaat de minste weerstand; op de acceptatie van een autochtone partner na. Turken en Marokkanen zoeken/vinden een partner regelmatig in het land van herkomst. Al met al blijkt, dat de acceptatie tussen etnische minderheden en autochtonen ten opzichte van elkaar relatief groot is[2].

1.9 Slavernij-monument

Veel inwoners van Nederland hebben hun wortels elders. Dat geldt bijvoorbeeld voor burgers van Surinaamse, Antilliaanse en Arubaanse afkomst. Voor een groot aantal van hen is aandacht voor het slavernijverleden van hun voorouders van belang. Daarmee worden hun verleden en afkomst, hun identiteit alsmede hun verbondenheid met het Nederlandse verleden, heden en hun toekomst hier, erkend. Vanuit die behoefte aan aandacht heeft een aantal initiatiefnemers gepleit voor het oprichten van een monument ter herdenking van het slavernijverleden. Ook het parlement is hierover benaderd.
Bij brief van 26 mei 1999[3] heeft de minister voor GSI de Tweede Kamer gemeld dat de meest betrokken bewindspersonen welwillend staan ten opzichte van de voorgestelde initiatieven. Tevens is aangegeven dat het kabinet bereid is met een representatief samengesteld comité gesprekken te voeren, die kunnen leiden tot een nationaal monument ter herdenking van de afschaffing van de slavernij. Daarnaast zijn er contacten met een

[1] J. van Donselaar, Monitor racisme en extreem rechts, Leiden 2000.
[2] Integratiemonitor 2000, pag. 135.
[3] TK 1998–1999, 26 333, nr. 5.

aantal gemeentebesturen geweest om na te gaan welke gemeente bereid zou zijn om plaats te bieden aan het nationaal monument slavernijverleden. De gemeente Amsterdam heeft zich van het begin af aan voorstander betoond van een nationaal monument in de gemeente Amsterdam. De betrokkenheid van Amsterdam en Staat is vastgelegd in een convenant, dat op 1 juli 2000 getekend is en dat onder andere afspraken bevat over de locatie, de selectie van kunstenaars en ontwerp, de positie van betrokken partijen en de te volgen procedures.
De initiatiefnemers hebben zich verenigd in het Landelijk Platform Slavernijverleden dat op dit moment ongeveer vijftien aangesloten organisaties telt van Surinaamse, Antilliaanse/Arubaanse en Afrikaanse signatuur. In augustus 1999 heeft het Landelijk Platform het rapport *Van instituut tot monument; een schets op hoofdlijnen* gepresenteerd. Mede op basis van dit rapport is een verkenning gestart naar de wenselijkheid, de mogelijkheden, functies en vorm van een zogenoemd «dynamisch» monument: een vorm waarin educatieve, museale, onderzoeks- en herdenkingsfuncties samen zijn gebracht.
Op 1 juli 1863 heeft Nederland de slavernij in de koloniën afgeschaft. Daarom is op 1 juli 2000 een herdenkingsbijeenkomst Nederlands slavernijverleden gehouden. Tevens is op die dag vooruitlopend op het nationaal monument een virtueel «monument» geopend in de vorm van de website *www.slavernijmonument.nl*. Deze website, bestemd voor een brede doelgroep, besteedt ruim aandacht aan het Nederlands slavernijverleden en aan het nationaal monument.

1.10 Slot

De ontwikkelingen van de afgelopen jaren laten een bemoedigend beeld zien. De beleidslijn die in de nota *Kansen krijgen, kansen pakken* is uitgezet én de op meer resultaten gerichte beleidsinzet worden verder ontwikkeld. De komende twee jaren zijn in verschillend opzicht cruciaal. De positieve economische vooruitzichten geven wind in de rug. Daarnaast zorgt het kabinet voor een groot aantal gunstige condities. Bestaande maatregelen zijn (en worden) geïntensiveerd, zoals de CRIEM-aanpak en de inburgering van nieuwkomers en oudkomers. Nieuwe maatregelen zoals de vroegschoolse en voorschoolse educatie (VVE), uitvoering van de nota Onderwijskansen en de nota Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden zijn in gang gezet. Het bedrijfsleven wil actief meewerken aan nieuwe integratieplannen.
Er zijn veel goede resultaten geboekt[1], maar er blijkt nog meer te doen. Het is duidelijk dat het integratiebeleid een continu proces is dat ook steeds nieuwe groepen moet bedienen. Nederland is een multi-etnische samenleving, een immigratieland; de kenmerkende elementen van een dergelijke samenleving moeten doorklinken in alle geledingen van onze maatschappij.

HOOFDSTUK 2 BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES, GROTE STEDEN- EN INTEGRATIEBELEID

2.1 Inburgering

2.1.1 Inburgering nieuwkomers

In april 2000 heeft het kabinet een voortgangsrapportage over het inburgeringsbeleid aan de Tweede Kamer gezonden[2]. Over die voortgangsrapportage is vervolgens op 18 en 20 april 2000 door de fractievoorzitters in de Tweede Kamer gedebatteerd in het Integratiedebat. Hoewel de WIN pas relatief kort van kracht is en goede cijfers om de werking van de wet te evalueren nog ontbreken, geeft de voortgangsrapportage wel

[1] Zo wijst de SER er in een recent advies op dat er geen sprake is van «verdergaande marginalisering van de verschillende etnische groepen in Nederland. Zij zijn (gemiddeld) beter geïntegreerd dan in het verleden». Zie SER: Kansen geven, kansen nemen, december 1999. Ook de Integratiemonitor toont op vele terreinen vooruitgang aan.
[2] TK 1999–2000, 27 083, nr. 2.

enig inzicht in de huidige uitvoering van het inburgeringsbeleid. Dit inzicht is verkregen dankzij verschillende quick scans. Deze zijn voor het kabinet aanleiding om het inburgeringsbeleid nadrukkelijker te gaan volgen (monitoren). Ook zullen, waar mogelijk, reeds verbeteringen worden doorgevoerd. De Tweede Kamer heeft het nemen van verbeteringsmaatregelen nadrukkelijk onderschreven. Het gaat dan onder meer om het maken van prestatieafspraken tussen de uitvoeringsorganisaties (maatwerk), het voorkomen van uitval uit het inburgeringsprogramma, het verbeteren van de registratie van gegevens die nodig zijn om trajecten te begeleiden, het – zonodig – toepassen van sancties en het mogelijk maken van de combinatie van werk en scholing.
Over de uitvoering van zes moties die zijn aangenomen tijdens het Integratiedebat heeft het kabinet op 16 mei 2000 een brief aan de Tweede Kamer gezonden[1]. Om de verbeteringen in de uitvoering snel en effectief door te voeren, heeft het kabinet in juni 2000 een Taskforce Inburgering (TI) ingesteld. Vertegenwoordigers van de uitvoeringsorganisaties hebben zitting in de Stuurgroep die de TI aanstuurt. De Stuurgroep is voorts samengesteld uit vertegenwoordigers van de betrokken departementen (VWS, OCenW, SZW en BZK/GSI), van gemeenten, het Centraal Bureau voor de Arbeidsvoorziening (CBA) en Regionale Opleidingen-Centra (ROC's).

Begin 2000 heeft de Algemene Rekenkamer (AR) in opdracht van de Tweede Kamer een onderzoek verricht naar de besteding van de inburgeringsgelden. Het rapport van de AR is op 31 augustus 2000 aan de Tweede Kamer aangeboden. Daarnaast heeft KPMG in opdracht van de bij inburgering betrokken departementen, een quick scan uitgevoerd naar de besteding van de inburgeringsgelden door gemeenten in de jaren 1996–1999[2]. Belangrijkste uitkomst van dat op 23 juni 2000 aan de Tweede Kamer aangeboden onderzoek, is dat de reeds in de voortgangsrapportage gesignaleerde knelpunten voor een belangrijk deel worden veroorzaakt door onvolledige registratie en informatie-uitwisseling bij de betrokken uitvoeringsorganisaties. Bovendien blijken de contracten tussen uitvoeringsorganisaties te weinig op output te zijn gericht en is er onvoldoende sprake van goede samenwerking. Ook ontbreekt een integrale benadering van nieuwkomers waar het gaat om de samenhang tussen inburgering en arbeidsmarktperspectief.

Ten aanzien van de doorgeleiding van nieuwkomers naar de arbeidsmarkt heeft het kabinet in de nota *Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden* aangekondigd dat met uitvoeringsorganisaties zal worden gesproken over de wijze waarop de combinatie van taalscholing, beroepsopleidingen en stages (duale trajecten) kan bijdragen aan een betere aansluiting tussen inburgering en werk. Op 21 juni 2000 was een en ander dan ook onderwerp van gesprek tijdens het Voorjaarsoverleg tussen het kabinet en de sociale partners. In dat overleg is afgesproken dat het kabinet en de sociale partners zich gezamenlijk zullen inzetten voor een uitbreiding van duale leertrajecten voor werkzoekenden zonder startkwalificatie en voor het creëren van (meer) mogelijkheden om werk en inburgering te combineren.

Na invoering van de Vreemdelingenwet 2000, die in juni 2000 door de Tweede Kamer is aangenomen, zullen ook alle houders van een vergunning voor bepaalde tijd tot de doelgroep van de WIN behoren. Materieel houdt deze uitbreiding van de WIN-doelgroep in dat ook voormalige VVTV'ers verplicht zijn om een inburgeringsprogramma te volgen. In 2000 wordt – in samenspraak met de uitvoeringsorganisaties – uitwerking gegeven aan het feit dat sommige houders van een vergunning voor bepaalde tijd mogelijkerwijs na een negatieve beslissing alsnog moeten terugkeren naar het land van herkomst. In het inburgeringsprogramma zal

[1] TK 1999–2000, 27 083, nr. 11.
[2] KPMG Accountants NV, Den Haag, juni 2000.

daarom ook aandacht worden besteed aan het zogeheten terugkeerperspectief.

2.1.2 Inburgering oudkomers

Naast de inburgering van nieuwkomers gaat het kabinet meer werk maken van de inburgering van leden van etnische minderheden die reeds langere tijd in Nederland verblijven. Het huidige beleid richt zich op twee specifieke doelgroepen binnen de totale groep oudkomers: werkzoekenden (die na verbetering van hun taalvaardigheid meer kansen hebben op de arbeidsmarkt) en opvoeders. Bij de inburgering van oudkomers is – in tegenstelling tot de WIN – vrijwillige deelname aan programma's het uitgangspunt.

Om een effectieve inzet van de beschikbare middelen voor de inburgering van oudkomers te realiseren, is gekozen voor inburgering van de zogeheten *geprioriteerde* groepen oudkomers in de grote steden (G25) en in de grotere gemeenten met meer dan 7% etnische minderheden in hun populatie (G17). Deze gemeenten hebben in 1999 en 2000 plannen gemaakt voor de inburgering van oudkomers. Deze plannen zijn door het ministerie van BZK/GSI beoordeeld. De grote steden (G25) hebben deze plannen in hun meerjarige ontwikkelingsplannen opgenomen, de overige gemeenten (G17) hebben aparte plannen gemaakt. Bij het maken en verbeteren van de oudkomersplannen zijn de 42 betrokken gemeenten intensief begeleid door een extern bureau en door BZK/GSI.

In 2000 heeft op grond van een amendement Noorman-den Uyl een incidentele verhoging van het budget voor inburgering van oudkomers plaatsgevonden. De verwachting is dat deze incidentele middelen bijdragen aan het wegwerken van de huidige wachtlijsten van oudkomers voor het eigen maken van de Nederlandse taal. Of de wachtlijsten ook daadwerkelijk zullen worden weggewerkt is evenwel niet uitsluitend afhankelijk van de beschikbare middelen, maar ook van de logistieke mogelijkheden. Daarbij speelt de genoemde Taskforce Inburgering een cruciale rol, aangezien de eerste opdracht van de TI is om de wachtlijsten voor taallessen te inventariseren en weg te werken.

2.2 CRIEM

In de nota *Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden* (CRIEM) zijn voorstellen gedaan voor het realiseren van een adequaat preventief integratiebeleid. De grootste inspanning is er op gericht om te voorkomen dat jongeren (verder) afglijden naar een gemarginaliseerde positie. In de nota wordt het preventieve integratiebeleid langs drie sporen, aansluitend bij de levens- en leeftijdsfasen, vormgegeven: de voorschoolse, schoolse en naschoolse periode. In de benadering volgens de CRIEM-nota staat het realiseren van een integrale en sluitende aanpak centraal.

Vanaf 1 januari 1999 zijn in zeven gemeenten, Amsterdam, Rotterdam (Oude Noorden), Bergen op Zoom, Enschede, Hengelo, Epe en Utrecht pilots opgezet voor de duur van 2 jaar. Vanaf 1 januari 2000 is de gemeente Den Helder hieraan toegevoegd. Voor de uitvoering is voor 2 jaar 12 miljoen gulden op de begroting vrijgemaakt. De pilots zijn bedoeld om een integrale en sluitende aanpak verder uit te werken en om de mogelijkheden te bezien voor een structurele invoering van de CRIEM-aanpak. In de pilots wordt gebruik gemaakt van- en aansluiting gezocht bij bestaande initiatieven en bij regulier beleid op het terrein van het voorkomen en tegengaan van het marginaliseren van jongeren. Het opzetten van een gestructureerde samenwerking tussen alle betrokken instellingen

en organisaties vormt daarbij een aandachtspunt. De betrokkenheid van de doelgroep zelf is ook een essentiële voorwaarde.

De externe commissie CRIEM onder voorzitterschap van burgemeester Bandell (Dordrecht) begeleidt de pilots. De commissie zal advies uitbrengen over de bestuurlijke en structurele inbedding van de drie beleidssporen, mede op basis van de ervaringen. Daarnaast volgt zij de pilots op afstand en vervult indien noodzakelijk een aanjaagfunctie. Tot slot houdt de commissie zich bezig met het expliciteren van de randvoorwaarden en het creëren van draagvlak bij lokale overheden en organisaties om wellicht na afloop van de pilots tot een landelijke invoering te komen.

Om de voortgang en de resultaten van de CRIEM-pilots te volgen wordt een procesevaluatie uitgevoerd. De evaluatie richt zich vooral op de kwalitatieve en procesmatige kant van de CRIEM-aanpak. Hierdoor kan inzicht worden verkregen in de inhoudelijke en bestuurlijke kanten van de aanpak. Tevens zullen voorbeelden van *best practices* op zowel inhoudelijk als bestuurlijk gebied ter beschikking komen. Daarnaast monitoren de gemeenten de voortgang in de pilots in kwantitatieve zin. De resultaten hiervan zijn naar verwachting in het voorjaar 2001 beschikbaar.

Op 26 juni 2000 is een voortgangsrapportage CRIEM aan de Tweede Kamer aangeboden. Hierin konden slechts eerste indicaties over de (resultaten van de) aanpak gerapporteerd worden. Inmiddels is voor een verbreding van de CRIEM-aanpak 36 miljoen gulden beschikbaar gesteld voor de periode van 2001 tot 2004. Bij die verbreding zal extra aandacht geschonken worden aan de problematiek van Antilliaanse jongeren.

Vanuit het ministerie van Justitie is in het kader van het zogeheten eerste beleidsspoor uit de CRIEM-nota (de naschoolse periode) als regulier instrument de individuele trajectbegeleiding (ITB) ontwikkeld. Voor de uitvoering hiervan is 7,1 miljoen gulden in 2000, oplopend naar 15 miljoen gulden in 2002, beschikbaar. De ITB-methode behelst een ambulante, intensieve begeleiding van jongeren, waarbij in een periode variërend van 6 tot 12 maanden, in een combinatie van strikte afspraken en controle wordt gewerkt aan het ontwikkelen van een toekomstperspectief. Gelet op de overeenkomsten tussen de ITB voor de zogeheten «harde kern»-doelgroep en de ITB voor de risicojongeren uit de etnische minderheidsgroepen is er voor gekozen de uitvoering van beide sporen ineen te schuiven. Waar het gaat om de methodiek en om de betrokken uitvoerende instanties is er immers sprake van veel overlap.

Naast de meer direct aan de drie beleidssporen te relateren maatregelen heeft het ministerie van Justitie in het kader van uitvoering van het CRIEM-programma onder meer vier pilotprogramma's *Communities that care* opgezet in Amsterdam-Noord, Rotterdam-Noord, Zwolle en Arnhem. Dit zijn preventieprogramma's voor probleem- of crimineel gedrag onder jongeren. Hiervoor zijn financiële middelen beschikbaar die oplopen van 1 miljoen gulden in 2000 tot 3 miljoen gulden in 2002. Gelet op de potentie van de wijkaanpak wordt bovendien gestimuleerd dat ook «Justitie in de buurt»bureaus (JIBs) CRIEM-activiteiten ontplooien.

2.3 Personeelsbeleid overheid

De overheid boekt enige vooruitgang op het terrein van het «multiculturreel werkgeverschap». Niettemin moeten de inspanningen in de komende jaren versneld en geïntensiveerd worden. Anders komen zowel de kabinetsdoelstelling (halvering van het werkloosheidsverschil) alsook de

aanbeveling van de Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt (over voorbeeldrol van de overheid) in het gedrang.

Uit het *Mobiliteitsonderzoek 1999*, een grootschalige enquête van het ministerie van BZK onder werknemers die in 1998 bij de overheid in of uit dienst traden, blijkt dat in 1998 het aantal etnische minderheden binnen het overheidspersoneel in verhouding sterk is gestegen (6,7% tegenover 2,2 % bij autochtonen). Etnische minderheden blijken daarbij oververtegenwoordigd te zijn in de instroom in gesubsidieerde banen. Voorts trekt de overheid veel laagopgeleiden aan die relatief vaak uit een uitkeringssituatie komen. Daarmee is de overheid een belangrijke werkgever voor etnische minderheden aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De Rijksoverheid scoort voldoende als er naar het evenredigheidscriterium gekeken wordt. Het aandeel minderheden bedraagt volgens de Wet SAMEN 7,2 %. Evenredig zou zijn 4,9%. Toch zal de Rijksoverheid haar inspanningen opvoeren. In de notitie *Diversiteitsbeleid voor de Sector Rijk*[1] is een aantal actiepunten geformuleerd die de instroom, de doorstroom en het behoud van etnische minderheden moeten bevorderen. Uitgangspunt hierbij is dat de verschillende ministeries afgerekend moeten kunnen worden op de resultaten van hun beleid. In dit verband is besloten om voor de sector Rijk de lat hoger te leggen dan de evenredigheidsnorm van de Wet SAMEN in feite vraagt. Voor de uitvoering van dit beleid ligt de verantwoordelijkheid bij de verschillende ministeries. Het diversiteitsbeleid moet een integraal onderdeel zijn van het personeelsbeleid. Hiertoe zullen modules *managing diversity* worden toegevoegd aan de opleidingstrajecten van overheidsmanagers.

Gemeenten hebben in 1999 met subsidie van het ministerie van BZK een sectoradviseur minderheden aangesteld bij het A&O-fonds. Het A&O-fonds zal projecten van gemeenten op het gebied van instroom faciliteren. Inmiddels hebben 3 gemeenten een subsidieaanvraag ingediend voor het starten van een *trainee*-project voor etnische minderheden. De minister voor GSI en de minister van SZW hebben voorts in het kader van het BANS-akkoord kenbaar gemaakt dat ze streven naar het maken van kwantificeerbare afspraken over de instroom van etnische minderheden bij gemeenten en provincies.

De overheid zal ook op het gebied van de registratie in het kader van de Wet SAMEN een inhaalslag moeten maken. Slechts 55% van de gemeenten heeft aan de wettelijke rapportageplicht voldaan. In de marktsector beloopt het deponeringspercentage 51%. Binnen de andere onderdelen van de overheid lopen de (soms geschatte) deponeringspercentages uiteen van 49% voor de Waterschappen tot 100% voor de sectoren Defensie, Rechterlijke Macht en Rijk. De minister voor GSI en de minister van SZW hebben een aantal gezamenlijke initiatieven aangekondigd om via een verbeterde registratie beter inzicht te krijgen in de vertegenwoordiging van etnische minderheden onder het overheidspersoneel[2].

2.4 Bestrijding racisme, rassendiscriminatie en vooroordelen

Racisme en discriminatie raken grondwettelijke vrijheden in Nederland, belemmeren het integratieproces en dienen derhalve te worden bestreden. Op (inter)nationaal niveau draagt de Rijksoverheid een eigen verantwoordelijkheid voor de bestrijding van racisme, rassendiscriminatie en vooroordelen.

Met het oog op de uitwisseling van kennis en meningen over dit onderwerp heeft het ministerie van BZK samen met de gemeente Rotterdam op 23 februari 2000 een conferentie gehouden over de bestrijding van

[1] TK, 1999–2000, 27 223 nr. 1, bijlage 2.
[2] TK, 1999–2000, 27 223 nr. 1, bijlage 1.

racisme en rassendiscriminatie op lokaal niveau. Aan deze conferentie hebben andere ministeries, provinciale en gemeentelijke vertegenwoordigers, het OM, de politie alsmede non-gouvernementele en maatschappelijke organisaties in ruime mate deelgenomen.
Tijdens deze conferentie is onder meer geconstateerd, dat de antidiscriminatiebureaus een belangrijke rol op het lokale niveau vervullen bij de signalering en bestrijding van racisme en rassendiscriminatie. Er is onderkend dat laagdrempelige en gemakkelijk toegankelijke voorzieningen voor burgers van groot belang zijn om klachten kenbaar te kunnen maken. De ministers voor GSI en van Justitie hebben inmiddels financiën beschikbaar gesteld om gemeenten te stimuleren antidiscriminatiebureaus, die daarvoor in aanmerking zouden moeten komen, een professionaliseringsslag te laten maken.
Op de genoemde conferentie zijn verder ervaringen uitgewisseld over succesvolle projecten voor de aanpak van racisme. Ook zijn aanbevelingen gedaan voor een verdergaande verbetering in de samenwerking van de meest betrokken organisaties op het lokale niveau. In 2001 zal over hetzelfde onderwerp een nationale vervolgconferentie plaatsvinden met als doel na te gaan welke vorderingen sedert dit jaar zijn gemaakt.
De resultaten van de conferentie van 23 februari 2000 zullen mede de input vormen voor de Europese conferentie van oktober 2000 en de VN conferentie in 2001. Beide conferenties gaan over de bestrijding van discriminatie. (zie paragraaf 2.5)

Een model-gedragscode tegen rassendiscriminatie voor het personeel van de Rijksoverheid zal naar verwachting in het najaar van 2000 vergezeld van een actieprogramma in het kabinet kunnen worden besproken en te gelegener tijd aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

Op 15 juni 2000 heeft de Commissie Gelijke Behandeling, mede op basis van een begin dit jaar gereedgekomen onderzoek van de Katholieke Universiteit Nijmegen, een evaluatierapport uitgebracht over de werking in de praktijk van de Algemene wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling mannen en vrouwen bij de arbeid en artikel 646 boek 7 Burgerlijk Wetboek. Het aspect rassendiscriminatie vormt een belangrijk onderdeel in deze evaluatie. De kabinetsreactie op het evaluatierapport zal eind dit jaar aan de Tweede Kamer ter kennis worden gebracht.

Het in het regeerakkoord overeengekomen wetsvoorstel ter verhoging van de strafmaat voor structurele vormen van discriminatie is in conceptvorm aan verschillende instanties ter consultatie voorgelegd. Binnenkort zal dat wetsvoorstel door de minister van Justitie naar de ministerraad worden gezonden.

2.5 Europa

Door internationaal samen te werken wordt niet alleen bijgedragen aan een betere aanpak van grensoverschrijdende vormen van racisme, maar worden er ook internationaal en supranationaal regels gesteld ter bescherming tegen rassendiscriminatie. Tevens wordt onze kennis over methoden van bestrijding van racisme, discriminatie en vooroordelen verhoogd door de uitwisseling van *best practices*.

Van 11 tot en met 13 oktober 2000 vindt onder verantwoordelijkheid van de Raad van Europa de conferentie *All different all equal: from principle to practice* plaats als Europese bijdrage voor de VN Wereldconferentie in 2001 tegen racisme. Nederland is actief betrokken bij de voorbereiding van beide conferenties. Het doel is te komen tot een positieve, praktische insteek: hoe kan de weerbaarheid tegen rassendiscriminatie vergroot worden met concrete projecten, liefst ook op een lokaal niveau? Tijdens

de conferentie wordt ook besproken welke internationale maatregelen mogelijk zijn tegen grensoverschrijdende manifestaties van racisme, zoals racisme op internet. Nederland biedt voorts financiële steun aan twee NGO's die via internet een internationaal netwerk van NGO's in staat stellen alle informatie met betrekking tot de conferentie te verkrijgen en hun inbreng te bundelen. Een en ander zal uitmonden in een internet-conferentie in oktober.

Bij de behandeling in augustus jl. van de Nederlandse rapportage in Genève merkten veel leden van het *Committee on the elemination of Racial Discrimination (CERD)* op dat de werkwijze van het Meldpunt Discriminatie Internet, dat door de ministeries van Justitie en BZK gefinancierd wordt, internationaal navolging verdient, omdat daar een doeltreffende aanpak van racisme op internet wordt gerealiseerd. In zijn algemeenheid waren de conclusies van het CERD-comité positief over het door Nederland gevoerde beleid. Wel uitte men zijn zorgen over rassendiscriminatie op de terreinen arbeid en politie.
De behandeling van het voorstel van de Europese Commissie voor een richtlijn gelijke behandeling ongeacht ras of etnische afstamming is intensief geweest en heeft in een kort tijdsbestek van zeven maanden geleid tot het aanvaarden van deze richtlijn op 27 juni jl. De richtlijn leidt ook in Nederland tot verhoging van het beschermingsniveau: verschuiving bewijslast, uitbreiding bescherming tegen represailles.

Het Europees Waarnemingscentrum inzake Racisme en Vreemdelingenhaat in Wenen heeft inmiddels de opstartfase achter zich liggen en zal de Europese Commissie en de lidstaten moeten gaan voorzien van rapportages die kunnen helpen bij de verdere ontwikkeling van beleid. Het RAXEN-netwerk[1] moet gaan werken en er worden «national focal points» aangewezen. In Nederland bestaat er aandacht voor het verder verbeteren van de registratie van racistische incidenten. Dit moet leiden tot een verbeterde Monitor racisme en extreem rechts en een gestroomlijnde rapportage aan het Europees Waarnemingscentrum. Er heeft in september 1999 met financiering door het ministerie van BZK een eerste Nederlandse Ronde-Tafel-Conferentie plaatsgevonden onder auspiciën van het Europees Waarnemingscentrum over thema's als het vluchtelingendebat versus intolerantie, instituties en intolerantie en de vraag of Nederland mono- dan wel multicultureel is.

Tenslotte is de tekst van een aanvullend protocol bij het EVRM met betrekking tot non-discriminatie aanvaard en opengesteld voor ondertekening. Een tekenplechtigheid is voorzien tijden de Europese ministersconferentie op 4 november 2000 in Rome ter gelegenheid van 50 jaar EVRM.

2.6 Communicatie integratiebeleid

Conform de toezegging die de minister voor GSI tijdens het Integratiedebat van 18 en 20 april jl. heeft gedaan is op 19 juni 2000 het communicatieplan integratiebeleid minderheden *Meedoen is winnen* naar de Tweede Kamer gezonden. Dit communicatieplan bouwt voort op de communicatie-onderdelen van de nota *Kansen krijgen kansen pakken*.

Het doel van het communicatieplan *Meedoen is winnen* is om integratie zichtbaar te maken door burgerschap op het meest praktische en toegankelijke niveau in beeld te brengen. Daarbij wordt de aandacht gevestigd op verwachtingen, inspanningen en positieve effecten van integratie. Het communicatieplan bestaat uit twee onderdelen: een visie op het communicatiebeleid van met name de Rijksoverheid en een overzicht van activiteiten op de korte en lange termijn. In het communicatieplan is het

[1] Het RAXEN-netwerk is een netwerk van overheidsorganen, universiteiten en niet-gouvernementele organisaties op het terrein van racismebestrijding die gezamenlijk het waarnemingscentrum in Wenen informeren over de stand van zaken in hun land.

accent gelegd op debat en discussie enerzijds en de rol van de nieuwe communicatietechnologie anderzijds.

In 1999 / 2000 heeft BZK diverse debatten over de multiculturele samenleving georganiseerd of gesubsidieerd. Deze debatten zullen een vervolg krijgen. In het najaar van 2000 zal gestart worden met een debattenreeks op wijkniveau waarbij concrete dilemma's rond de inburgering van nieuwkomers het belangrijkste thema vormen. Een extern bureau is gevraagd de uitvoering hiervan te verzorgen. De Balie te Amsterdam zal in opdracht van BZK vier debatten organiseren naar aanleiding van een actuele gebeurtenis of actueel thema op het terrein van integratie. Ook zullen er dit jaar nog twee debatten over Media en Beeldvorming worden georganiseerd door de Nederlandse Vereniging van Journalisten.

Het experiment met de eigen *website* van de minister voor GSI in de periode oktober 1999 tot en met maart 2000 zal worden voortgezet. Via deze website kunnen burgers kennis nemen van en debatteren over onderwerpen uit de portefeuille van de minister, waaronder het integratiebeleid. In de experimenteerperiode is dit volop gebeurd. Het is de bedoeling voor de toekomst nog meer het accent te leggen op actuele ontwikkelingen die zich voordoen in het aandachtsveld van de minister. Ook zal er geëxperimenteerd worden met interactieve beleidsvorming: burgers worden daarbij uitgenodigd mee te discussiëren over een onderwerp dat zich nog in een vroeg stadium van beleidsontwikkeling bevindt. De betreffende pilots beginnen in 2001.
De vernieuwde website gaat op Prinsjesdag van start. Daarnaast zal dit najaar een website worden gebouwd die het gehele integratieveld beslaat: een *portal site* waarvan ook een *elektronische nieuwsbrief Integratie* en een *Ideeëncentrale Integratiebeleid* deel uitmaken. Ook hiervoor is een extern adviesbureau ingeschakeld.

In de nota *Kansen Krijgen, kansen pakken* is het belang aangeven van een Monitor Beeldvorming Integratie om de publieke kennis en houding van autochtonen én leden van de minderheden rond integratie in Nederland periodiek te peilen. Na een eerste haalbaarheidsstudie is dit voorjaar het eerste vervolgonderzoek afgerond. Daarbij zijn verschillende beeldvormingstudies met elkaar vergeleken en op bruikbaarheid voor de integratiemonitor onderzocht. Thans loopt de offerteprocedure.

2.7 Grotestedenbeleid

Het adagium van het grotestedenbeleid kan kort worden samengevat als een bestuurlijke en beleidsmatige aanpak voor het realiseren van complete steden: steden die in ruimtelijk, economisch en sociaal-maatschappelijk opzicht vitaal zijn. Deze vitaliteit uit zich niet alleen in een goed woon- en leefklimaat, een florerend bedrijfsleven en voldoende mogelijkheden voor vrije tijdsbesteding, maar ook en vooral in de betrokkenheid van bewoners bij hun stad, wijk of buurt.

Een punt van aandacht is het vestigingspatroon van nieuwkomers. Uit het *Jaarboek 1999 Grotestedenbeleid*[1] blijkt dat bijna 70% van alle nieuwkomers (statushouders, personen die vanwege gezinshereniging en/ofgezinsvorming naar Nederland komen) zich vestigt in de grote en middelgrote steden (grofweg de G25). Het aantal nieuwkomers in de G25 laat in vergelijking met vorig jaar een stijging zien van 1,03% naar 1,24%. Voorts blijkt dat de nieuwkomers zich vestigen in de goedkopere huurwoningen van wijken waar zich reeds grote groepen minderheden bevinden (Amsterdam Zuidoost, Rotterdam Delfshaven, Utrecht West). Deze nieuwkomers voegen zich dus bij de andere minderheden die nog maar in beperkte mate de overstap maken naar nieuwe woongebieden.

[1] ISEO 2000, pag. 16 en 17.

Dit verschijnsel zou op termijn zodanige vormen kunnen aannemen dat zich in de grotere steden processen van segregatie gaan manifesteren.

Een gedwongen spreidingsbeleid is echter in Nederland niet aan de orde. Het huisvestingsbeleid is gegrondvest op de vrije keuze van burgers. Daar komt bij dat niet alleen sociaal-economische redenen, maar ook sociaal-culturele redenen personen er toe bewegen om samen in een bepaalde wijk te willen wonen. Het in de buurt wonen van familie en kennissen met dezelfde etnische achtergrond alsmede de aanwezigheid in de wijk van culturele organisaties en voorzieningen, afgestemd op de eigen culturele en godsdienstige behoeften, zijn begrijpelijke afwegingen bij de huisvestingskeuze. Wijken waar men zich thuis voelt en op zijn gemak is, vormen daarnaast niet zelden een basis voor emancipatie van de groep. Overigens worden er wel impulsen gegeven tegen een te eenzijdige samenstelling van buurten. In de door de minister voor GSI gesloten convenanten met de G25 is veel aandacht voor huisvesting en concentratiewijken. De steden krijgen daar budget voor. Niet alleen wordt er op grote schaal geïnvesteerd in achterstandswijken, maar er wordt ook divers gebouwd: dat betekent zowel goedkope als duurdere woningen in één wijk of straat.

Binnen het grotestedenbeleid is het vergroten van de participatie van de bewoners in de steden een belangrijk aandachtspunt. Het gaat hierbij niet alleen om deelname aan het economisch leven, maar ook om participatie in maatschappelijke verbanden en betrokkenheid van de stedelingen bij de publieke besluitvormingsprocessen. Etnische minderheden blijken echter nog steeds minder te participeren in het economische, maatschappelijke, politieke en bestuurlijke leven. In de grote steden moet daarom een forse inspanning worden geleverd om de deelname en betrokkenheid van etnische minderheden én autochtonen te vergroten.
Het afgelopen jaar hebben de G25 meerjaren ontwikkelingsprogramma's (MOP) opgesteld. In deze programma's wordt ook hieraan de nodige aandacht besteed. Zo zijn er in diverse MOPs specifieke fysieke maatregelen ten behoeve van etnische minderheden benoemd, zoals het realiseren van huisvesting voor Turkse ouderen (bijvoorbeeld in Almelo). Ook wordt er gestreefd naar meer betrokkenheid van etnische minderheden bij de talrijke leefbaarheidsprojecten in de diverse steden.

2.8 Huisvesting statushouders

De minister voor GSI is coördinerend verantwoordelijk voor de uitplaatsing van statushouders[1] van de centrale opvangvoorzieningen naar de eerste huisvesting in een gemeente. Gemeenten zijn ingevolge de Huisvestingswet en de Zorgwet VVTV wettelijk verplicht om statushouders van eerste huisvesting te voorzien. Dit doen zij op succesvolle en effectieve wijze zoals blijkt uit de cijfers over 1999. Gemeenten hebben in dat jaar 12 900 statushouders gehuisvest, voornamelijk in woningen die beschikbaar zijn gesteld door woningcorporaties. Er zijn in 1999 meer statushouders gehuisvest dan dat er statussen zijn verleend. Het aantal feitelijke statusverleningen bedroeg namelijk 9500. Hieruit blijkt dat de omvang van de taakstellingen voor gemeenten voor wat betreft de eerste huisvesting in 1999 te hoog was.

Er blijken minder tatussen te worden afgegeven. Redenen zijn onder andere de wijzigingen in het landgebonden asielbeleid en het feit dat de IND voorrang geeft aan het wegwerken van de achterstanden «asielgehoor» en «eerste aanleg», blijken er minder statussen te worden afgegeven. Daardoor is het aantal uit te plaatsen statushouders zeer laag. Deze trend heeft zich in 2000 doorgezet. Voor de eerste helft van 2000 bedraagt de taakstelling 5000 en voor het tweede halfjaar 5100. De eerste zes

[1] Statushouders zijn personen met een A-status, VTV-humanitair of VVTV-status.

maanden zijn evenwel slechts 4200 statussen verleend en hebben gemeenten 4700 statushouders van huisvesting voorzien[1].

Sinds de invoering van de taakstellingsystematiek in mei 1993 zijn er tot en met juni 2000 124 800 statushouders gehuisvest. Uit de evaluatie van de Zorgwet VVTV blijkt dat deze wet goed functioneert[2]. De gemeenten vervullen hun taak naar behoren en de systematiek van taakstellingen is een succesvol instrument waarmee tevens de verantwoordelijkheid voor eerste huisvesting van statushouders evenwichtig over alle gemeenten wordt verdeeld.

Onverlet het feit dat het huisvestingsproces van statushouders naar behoren verloopt, is er met name door het ministerie van BZK aan gewerkt om tot een verdere verbetering van het uitplaatsingsproces te komen. Hiertoe zijn de volgende acties ondernomen:

Verkorting uitplaatsingstermijnen
In 2000 is het systeem van procesbewaking voortgezet waarbij de ketenpartners maandelijks rapporteren over de voortgang van de afgesproken maatregelen om de gemiddelde uitplaatsingstermijn tot drie maanden terug te brengen. De knelpunten die zich hierbij voordoen, worden aangepakt. De wijziging in het Besluit GBA waarmee de inschrijving van asielzoekers in de GBA bij 6 maanden verblijf in Nederland formeel mogelijk wordt gemaakt is op 13 april 2000 gepubliceerd in het Staatsblad. Het gewijzigde besluit is op 1 juni 2000 in werking getreden.
De gemeenten hebben in april 2000 een brief ontvangen met een handreiking waarin achtergrondinformatie over deze voorgenomen wijziging is opgenomen[3]. Daarnaast zijn er procedurele afspraken gemaakt tussen IND, Vreemdelingendienst en COA om de activiteiten rond het verzenden en uitreiken van de beschikkingen beter op elkaar af te stemmen. Er is een handreiking (voorzien van *best practices*) opgesteld en verspreid onder de gemeenten en de sociale diensten om de te verrichten werkzaamheden op gemeentelijk niveau verder te stroomlijnen. Op deze manier kan een bijdrage worden geleverd aan het bekorten van het uitplaatsingsproces[4]. Uit analyses van het COA blijkt dat in de eerste vier maanden van 2000 voor meer dan 70 % van de gehuisveste statushouders het uitplaatsingsproces binnen de gestelde termijn van drie maanden zijn beslag krijgt.

«Werkwijzer primaire huisvesting en zorg»
De ministeries van BZK en VROM hebben ter verbetering van het uitplaatsingsproces en van de verdere integratie van statushouders uit de centrale opvang naar eerste huisvesting in de gemeenten de «Werkwijzer primaire huisvesting en zorg» laten opstellen. Deze werkwijzer biedt handvatten om het proces van primaire huisvesting van statushouders zowel in materieel als in immaterieel opzicht beter en sneller te laten verlopen. De werkwijzer is begin 2000 aan alle bij het proces van eerste huisvesting betrokken instanties toegezonden[5].

Huisvesting alleenstaande statushouders
In het uitplaatsingsproces vormen alleenstaande statushouders voor gemeenten een lastig te bemiddelen groep. Daarom is in opdracht van de ministeries van BZK en VROM onderzoek verricht naar de knelpunten die optreden bij het huisvesten van alleenstaande statushouders. Hierbij heeft het ministerie van VROM onderzoek laten uitvoeren naar de kostentechnische aspecten bij het geschikt maken van woonruimte voor alleenstaanden. De belangrijkste conclusie is dat een doorberekening van aanpassingen van woningen slechts tot beperkte huureffecten leidt. Gelet hierop zouden gemeenten en corporaties voldoende in staat zijn om alleenstaanden te huisvesten.
Het ministerie van BZK heeft onderzoek laten uitvoeren naar de

[1] Zie BZK-circulaires CIM99/87 794 van 1 januari 2000 en van 8 mei 2000 /CIM2000/64 019 waarin de taakstellingen voor de eerste en tweede helft van 2000 bekend gemaakt zijn.
[2] Conform artikel 33 van de Zorgwet VVTV zijn de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal geïnformeerd over de doelmatigheid en effecten in de praktijk van de Zorgwet VVTV. In 1997 betrof dit de evaluatie van de Huisvestingscomponent (CIM97/1749) en in 1999 de evaluatie van de zorgcomponent van de wet (CIM 99/88C942). De evaluatieverslagen zijn aan gemeenten, provincies, ROL-besturen en andere belanghebbenden aangeboden.
[3] BPR 2000/U64 346.
[4] CIM 2000/52 578.
[5] De werkwijzer is geplaatst op de BZK-website.

begeleidingsaspecten rond de huisvesting van alleenstaande statushouders. De belangrijkste conclusie uit dit onderzoek is dat met name door het maken van concrete afspraken tussen gemeenten, woningcorporaties en VluchtelingenWerk over de woonbegeleiding van alleenstaande statushouders, knelpunten kunnen worden weggenomen. De beide rapporten zijn via een brede verspreiding onder de aandacht van betrokken actoren gebracht[1].

Onderzoek Tweede vervolgmeting statushouders
In opdracht van de ministeries van VROM en BZK is in 1999 een tweede vervolgmeting monitoring statushouders uitgevoerd naar de huisvesting, verhuizingen binnen en tussen de gemeenten en naar de verhuismotieven van statushouders (na eerste huisvesting). Relevant is dat de trek vanuit het noorden van het land en de trek vanuit kleine naar grotere gemeenten in de omgeving zich heeft voortgezet. Persoonlijke redenen als in de omgeving van familie en bekenden wonen, werk of het ervaren van een sociaal isolement, vormden de meest belangrijke motieven voor statushouders om te verhuizen. Opgemerkt zij dat de verhuisbewegingen van statushouders na eerste huisvesting voor wat betreft de omvang nog het best vergeleken kunnen worden met die van starters op de woningmarkt. De monitor zal in 2000 worden herhaald[2].

Rapportages
Gegeven het belang van de integrale samenhang in de asielketen wordt over de ontwikkelingen rond de huisvesting van statushouders gerapporteerd in de viermaandelijkse Rapportage Asielketen waarvan de laatste rapportage tevens jaarrapportage is. In deze rapportages is een BZK-paragraaf opgenomen waarin onder andere de resultaten opgenomen zijn van het bestuurlijk overleg tussen Rijk, VNG en IPO over de opvang van asielzoekers en de huisvesting van statushouders. De rapportage wordt viermaandelijks mede namens de ministers van Buitenlandse Zaken en GSI door de staatssecretaris van Justitie aan de Tweede Kamer aangeboden.

2.9 Antillianen

Al enige tijd zoekt het Kabinet naar mogelijkheden om de startpositie van Antilliaanse jongeren die naar Nederland komen te verbeteren. Dit om marginalisering van deze groep in Nederland te voorkomen.

Pilot inburgeringstraject
In januari 1999 is (als onderdeel van het samenwerkingsprotocol inzake Antilliaanse jongeren) een Gemengde commissie Inburgering Antillianen gevormd die zowel uit Antilliaanse als Nederlandse ambtenaren bestaat. De commissie heeft in april 1999 geadviseerd over de organisatorische, beleidsmatige en educatieve aspecten van twee inburgeringspilots. De beide regeringen hebben het advies van de commissie in het gestructureerde beleidsoverleg van mei 1999 overgenomen. Aan de vijf cursussen die van september 1999 tot en met juli 2000 hebben plaatsgevonden hebben 104 cursisten deelgenomen. 75 van hen hebben de eindstreep gehaald.
Het doel van de pilot was om na te gaan wat de effecten zijn van een voorbereiding van jonge Antillianen op de Antillen op inburgeringsprogramma's in Nederland. In dat voortraject wordt aandacht besteed aan de Nederlandse taal en aan de maatschappelijke oriëntatie op Nederland. Bijzondere doelgroep voor dit programma zijn de jongeren die vallen onder het bereik van de voogdijregeling bij vertrek naar Nederland.

Inburgeringsprogramma in de Nederlandse Antillen
De Nederlandse en de Nederlands-Antilliaanse regering zijn begin 2000

[1] De beide rapporten zijn op 8 mei 2000 (CIM2000/64 019) aan de gemeenten, corporaties, VluchtelingenWerk en andere belanghebbenden gezonden. De rapporten zijn eveneens op de BZK-website geplaatst.
[2] Het onderzoek is op de BZK-website geplaatst.

overeengekomen dat jongeren tot 25 jaar (ook de doelgroep van het Urgentieprogramma Jeugd en Jongeren van de Antilliaanse regering) voor vertrek naar Nederland het in de Antillen aangeboden inburgeringstraject verplicht moeten volgen.
In het Beleidsoverleg van 29 mei 2000 heeft de Nederlands-Antilliaanse minister van Onderwijs-, Cultuur-, Jeugd- en Sportzaken, dr. S.M. Lamp, aan de minister voor GSI en aan staatssecretaris De Vries medegedeeld dat er politieke en juridische bezwaren zijn gerezen tegen de huidige voorstellen. In vervolg op dit beleidsoverleg hebben minister en staatssecretaris op 8 juni 2000 een brief ontvangen van de minister-president van de Nederlandse Antillen. Hierin deelt hij mee dat de Antilliaanse regering, gezien het advies van de Raad van Advies en de uitspraken van de Staten van de Nederlandse Antillen, aarzelt om de ontwerp-Landsverordening Inburgering bij de Staten (althans in de huidige vorm) in te dienen. De minister-president geeft verder aan dat de Antilliaanse regering de mogelijkheid bestudeert om het verplichte inburgeringstraject in te bedden in de voorgenomen ontwerp-Landsverordening Burgerplicht.

Aanpak in Nederland
Met de bestuurders van de zogeheten Antillianen-gemeenten hebben de minister voor GSI en staatssecretaris De Vries in 1999 en 2000 meerdere malen overleg gevoerd. Doel van dit overleg is informatie-uitwisseling, met speciale aandacht voor *best practices* voor een succesvolle bestuurlijke aanpak op lokaal niveau.

Het Rijk heeft op 30 maart 2000 de bereidheid uitgesproken om, daar waar dat aantoonbaar nodig is, voor een succesvolle aanpak de gemeenten tijdelijk en aanvullend financieel te ondersteunen. De door de Antillianen-gemeenten ingediende plannen zullen getoetst worden aan de volgende criteria:
– Heldere, meetbare, kwantificeerbare en concrete doelstellingen.
– Een gedegen probleemanalyse met de urgente knelpunten en mogelijke oplossingen; voorts moet worden aangegeven om hoeveel probleemjongeren het gaat en hoe de Antilliaanse gemeenschap daarbij wordt betrokken.
– Een integrale aanpak, als onderdeel van het beleid van de gemeente.
– Een overzicht van de beschikbare financiële middelen; een grondige onderbouwing waarom de beschikbare middelen niet toereikend zijn en wat er aanvullend nodig is.

Doorslaggevend voor de aanvullende financiële ondersteuning is de inzet van substantiële eigen financiële middelen van de gemeente. Thans wordt op ambtelijk niveau overleg gevoerd met Antillianen-gemeenten op basis van de door hen ingevoerde plannen.

Inmiddels hebben de minister van Justitie en de minister voor GSI besloten een commissie te installeren die, redenerend vanuit het urgente criminaliteitsprobleem onder Antillianen, binnen negen maanden een advies formuleert voor beide bewindspersonen over de wijze waarop justitiële instellingen accuraat kunnen reageren op dit criminaliteitsvraagstuk. Het zwaartepunt van de adviezen zal daarbij moeten liggen op justitieel terrein, maar het is onvermijdelijk dat de adviezen ook betrekking zullen hebben op belendende beleidsterreinen.

Remigratie
In januari 2000 is met de Antilliaanse regering overeengekomen een project op te zetten om in Nederland woonachtige Antillianen, die naar de Nederlandse Antillen willen terugkeren, te ondersteunen. In het overleg van 29 mei 2000 is de opzet voor het (driejarig) project geaccordeerd. Het project richt zich op Antillianen die aantoonbaar een baan hebben gevonden en die zelf (dan wel de toekomstige werkgever) niet in de

remigratiekosten kunnen voorzien. Deze regeling zal in januari 2001 in werking treden.

2.10 Molukkers

De Molukse gemeenschap die sinds 1951 deel uitmaakt van onze samenleving, telt naar schatting 35 000 personen[1]. Zij leven buitengewoon intens mee met de zeer ernstige conflicten op de Molukken die daar sinds januari 1999 het sociale leven ontwrichten. Een delegatie uit Molukse kring heeft meermalen met de Indonesische president A. Wahid contact gehad over de ontwikkelingen op de Molukken. De minister voor GSI onderhoudt de contacten met de Molukse gemeenschap in Nederland en voert zeer regelmatig overleg met politieke-, kerkelijke-, maatschappelijke- en hulporganisaties om hen te informeren over het Nederlandse beleid. De minister blijft zo op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de Molukse gemeenschap en kan zo bijdragen aan de coördinatie van de hulpacties in Molukse kring.
Gezien de situatie op de Molukken is in het overleg op 15 augustus 2000 van de staatssecretaris van Justitie met de minister voor GSI besloten om te komen met een aparte tijdelijke regeling voor Molukkers die thans op een toeristenvisum in Nederland verblijven en die hun verblijf bij familie in ons land willen voortzetten gezien de situatie in hun eigen land.

2.11 Woonwagenbewoners

In het Nota-overleg op 22 november 1999 met de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de minister voor GSI de Tweede Kamer toegezegd om in de eerstvolgende rapportage over het integratiebeleid melding te maken van eventuele afspraken met de Initiatiefgroep woonwagenbewoners. Het (jaarlijks) overleg met deze groep heeft op 31 januari 2000 plaats gevonden. Daarbij is gewezen op het voortdurende standplaatsentekort. In reactie daarop is herinnerd aan de toezegging van de staatssecretaris van VROM om het gemeentelijke beleid inzake het tekort aan standplaatsen te laten monitoren.
Voorts is toegezegd bij de totstandkoming van de (tweede) algemene monitor woonwagenbewoners, die in 2000 zal worden opgeleverd, de Initiatiefgroep en de KPC-Groep te Den Bosch te betrekken. Beiden hebben een bijzondere deskundigheid inzake het onderwijs aan woonwagen- en zigeunerkinderen.

2.12 Chinezen

De resultaten van het ISEO-onderzoek naar *De maatschappelijke positie van Chinezen in Nederland*[2] laten zien dat de Chinese bevolkingsgroep als geheel in de afgelopen 10 jaar een gunstige ontwikkeling heeft doorgemaakt. Dat geldt met name voor de jongere generatie. Doordat de jongere generatie goed presteert in het onderwijs is deze generatie, in tegenstelling tot de vorige generatie, voor het vinden van een werkkring niet op alleen de Chinese horeca aangewezen. Zij kiest daar ook veelal niet voor. De werkloosheid onder de Chinezen is vergeleken met een decennium geleden nu beduidend lager (anno 1997 gaat het om 11%). De huidige positie van de Chinese bevolkingsgroep bevestigt dat deze over een aanzienlijke mate van zelfredzaamheid beschikt. Daarnaast is binnen de Chinese gemeenschap een unieke ervaring opgedaan met het etnisch ondernemen.

Een belangrijk kenmerk van de doelgroepen van het integratiebeleid is dat zij met een cumulatie van problemen te maken hebben. Deze cumulatie kan bij de Chinese gemeenschap niet worden vastgesteld. Het kabinet heeft in dit licht geconcludeerd dat er geen noodzaak bestaat om de

[1] E.P. Martens en Y.M.R. Wijers, Integratiemonitor 2000, Rotterdam (ISEO) 2000, pag. 14.
[2] R. Vogels e.a., Uitgeverij Van Gorcum, Assen, 1999.

Chinese gemeenschap aan te merken als doelgroep van het integratiebeleid minderheden[1].
Wel verdient een aantal aspecten van de woon- en leefsituatie van Chinezen extra aandacht. Het betreft hier Chinese ouderen, zelforganisaties en de gokverslaving. De staatssecretaris van VWS zal de positie van Chinese ouderen in het overleg met de zorgsector aan de orde stellen. De minister voor GSI heeft gemeenten en provincies verzocht[2] om zich meer open te stellen voor subsidieaanvragen vanuit de Chinese bevolkingsgroep; bijvoorbeeld waar het gaat om inburgering van oudkomers, het onderwijs in allochtone levende talen en het etnisch ondernemerschap.
Voor wat betreft de arbeidsomstandigheden in de horeca in het algemeen zijn er maatregelen in de maak die ook tot een verbetering moeten leiden in de Chinese horeca. Voorts is de minister voor GSI voornemens om 1 à 2 maal per jaar met de vertegenwoordiging van de Chinese gemeenschap overleg te voeren. Ook is het kabinet bereid om enige jaren een bedrag van 200 000 gulden ter beschikking te stellen, opdat de vertegenwoordiging van de Chinese gemeenschap beter kan fungeren als gesprekspartner en aanspreekpunt voor de Rijksoverheid.

2.13 Politie

De politiekorpsen hebben in de afgelopen jaren veel werk gemaakt van de werving van personeelsleden uit de etnische minderheden. Steeds meer is er daarbij ook aandacht voor het behoud van medewerkers uit deze groepen. Niettemin is er sprake van een relatief hoge uitstroom.
In het kader van het diversiteitsbeleid bij de politie heeft het toenmalige ministerie van Binnenlandse Zaken in 1996 het beleidsplan *Een kleurrijk korps* uitgebracht. Om de korpsen te stimuleren en te faciliteren bij de uitvoering van het beleid ten aanzien van etnische minderheden is in 1997 het *Infopunt Kleurrijk Korps* opgericht, ondergebracht bij het Nederlands Politie Instituut (NPI). Het Infopunt wordt volledig gefinancierd door het ministerie van BZK.

In 1999 is door BZK een conferentie georganiseerd voor het topmanagement van de politie met als thema *Politie en diversiteit na 2000*. Het beleid ten aanzien van etnische minderheden vormde een belangrijk onderdeel van de bijeenkomst. In vervolg op de conferentie stelt een werkgroep, die is samengesteld uit vertegenwoordigers uit alle geledingen van de politie en die onder leiding staat van een korpschef, een werkplan Diversiteit op aan de hand van de geconstateerde knelpunten. Dit werkplan zal dit najaar verschijnen.

Sinds 1999 dienen de korpsen in het kader van de beleids- en beheerscyclus opgave te doen en verantwoording af te leggen over hun beleid ten aanzien van instroom, doorstroom en behoud van allochtonen in hun korps. Dit aan de hand van streefcijfers voor de korte en lange termijn. Deze informatie sluit aan bij de verslaglegging conform de Wet SAMEN. Tot nu toe voldoet maar een deel van de korpsen aan de deponeringsplicht van de Wet SAMEN. Dit heeft tot gevolg dat er tot op heden landelijk nog geen betrouwbare cijfermateriaal omtrent allochtonen bij de politie beschikbaar is. De naleving van de Wet SAMEN zal de komende tijd een belangrijk aandachtspunt zijn.
Momenteel wordt gewerkt aan een voorstel waarmee de korpsen op korte termijn een actuele stand van zaken kunnen geven van de etnische minderheden in hun korps. Onlangs is besloten dat per 1 januari 2001 een expertisecentrum Diversiteit zal worden ingericht bij het Landelijk Selectie en Opleidingscentrum Politie (LSOP). Daarin zal het huidige *Infopunt Kleurrijk Korps* worden opgenomen.

[1] TK 1999–2000, 26 800 VII, nr. 40.
[2] Brief CIM 2000/76 161 d.d. 17 juli 2000.

Binnenkort verschijnt het rapport *Past blauw bij jou?*, het resultaat van een onderzoek onder jongeren uit de etnische minderheden naar hun belangstelling voor en bekendheid met de mogelijkheden van een baan bij de politie. Dit rapport is van belang in verband met de landelijke wervingscampagne van de politie die zich voor een groot deel ook richt op bepaalde doelgroepen zoals allochtonen.

2.14 Aardbevingen in Turkije en vuurwerkramp Enschedé

De vuurwerkramp in Enschedé van 13 mei 2000 heeft ook een groot aantal leden van etnische minderheidsgroepen getroffen. De minister voor GSI heeft in het kader van het wederopbouwproces specifiek aandacht gevraagd voor de positie van etnische minderheden in onder meer het hulpverlenings- en nazorgtraject. Momenteel onderzoekt de commissie Onderzoek Vuurwerkramp de hulpverlening en de nazorg in Enschede. Onder meer op grond van de bevindingen van deze commissie zal bekeken moeten worden of en op welke wijze in de rampenbestrijding aandacht voor de multiculturaliteit van de samenleving een aandachtspunt moet zijn.

Ook de aardbevingen in Turkije van 17 augustus en 12 november 1999, hebben inzet van het Kabinet gevraagd. De minister voor GSI heeft meteen na de eerste aardbeving in samenwerking met het ministerie van VWS en het Inspraak Orgaan Turken de oprichting van een Landelijk Meldpunt Slachtoffers Aardbeving Turkije (LMSAT) mogelijk gemaakt.

2.15 Cultureel erfgoed

Erkenning van en aandacht voor het culturele erfgoed getuigt van respect voor de identiteit en het verleden van etnische minderheidsgroepen. In de nota *Kansen krijgen, kansen pakken* is in dit kader het voornemen uitgesproken om te komen tot een onderzoek naar de mogelijkheden voor het bewaren en toegankelijk maken van het cultureel erfgoed van minderheden[1]. Een vooronderzoek dat thans gereed is, wijst uit dat een algemeen inventarisatieonderzoek naar het brede onderwerp cultureel erfgoed onderzoekstechnisch niet haalbaar is. Wel is het mogelijk een aantal *good practices* met elkaar te vergelijken en de ervaringen over te dragen aan het erfgoedveld. Voorts zijn themagerichte deelinventarisaties bij musea, archieven, bibliotheken en wetenschappelijke instellingen uitvoerbaar naar onderwerpen als migratiegeschiedenis, islamitisch erfgoed en slavernij-verleden. Deze drie voorbeelden sluiten goed aan bij initiatieven die reeds in gang zijn gezet. Het onderwerp migratiegeschiedenis sluit aan bij het initiatief van het Beeldverzamelgebouw in Amsterdam Zuidoost, dat nu een positief advies heeft gekregen van de Raad voor Cultuur. Het Rotterdams Volkenkundig Museum is bezig om zich te concentreren op de Islam. Het onderwerp slavernij sluit aan bij het op te richten dynamisch slavernij-monument. (zie paragraaf 1.9)

2.16 Digitale trapveldjes

In 2000 vindt de implementatie van het door de minister voor GSI geïnitieerde project Digitaal Trapveld plaats. Dit project is ontstaan vanuit de gedachte dat enerzijds ontwikkelingen in de ICT kansen bieden aan de samenleving, maar dat zij anderzijds het risico in zich dragen dat bepaalde bevolkingsgroepen de aansluiting bij deze ontwikkelingen missen of hiermee slechts zeer eenzijdig in aanraking komen. Daarom wordt in dit project expliciet aandacht geschonken aan kansen voor etnische minderheden. Het project richt zich op de aandachtswijken van de G25 en van de 5 partiële GSB-steden. Doel van het project is het verkleinen van de digitale kloof, het verhogen van het arbeidsmarktperspectief en het versterken

[1] TK 1998–1999, 26 333, nr. 2 pag. 49.

van sociale cohesie. Het enthousiasme waarmee onder meer gemeenten, wijkorganisaties, bibliotheken, scholen en het bedrijfsleven aan dit plan meedoen, geeft aan dat het project op het juiste moment komt.

2.17 Remigratie

Het remigratiebeleid richt zich op personen afkomstig uit de doelgroepen van het integratiebeleid, die de wens hebben zich weer in het land van herkomst te vestigen, maar daar om financiële redenen niet zelfstandig toe in staat zijn. Om aan de veranderde wensen en behoeften tegemoet te komen zijn de oude remigratieregelingen ingetrokken en is daarvoor in de plaats de Remigratiewet tot stand gebracht, waarin verbeteringen zijn opgenomen.
Deze verbeteringen zijn: een ziektekostenvergoeding, de verlaging van de uitkeringsgerechtigde leeftijd naar 45 jaar, een verkorte visumprocedure voor kort verblijf in Nederland, een terugkeeroptie binnen één jaar, de individualisering van de uitkering na verbreking van de duurzame relatie, de indexering van de remigratieuitkering alsmede een nabestaandenvoorziening en de mogelijkheid voor personen met de Nederlandse nationaliteit om door afstand daarvan te doen toch in aanmerking te kunnen komen voor de voorzieningen van deze wet. Via de afstemming met de huidige wensen en behoeften is er nu een goed uitgewerkt perspectief voor remigranten.
Met deze Remigratiewet is het migratiebeleid van de overheid een volwaardig en afgerond geheel geworden. Want naast de wettelijke regeling van de inburgering (WIN), waarbij aan nieuwkomers onder andere faciliteiten worden geboden om in de Nederlandse samenleving te integreren, is er nu de Remigratiewet voor vrijwillig individueel vertrek.

De doelgroepen van de Remigratiewet zijn ex-Joegoslaven, Kaapverdianen, Marokkanen, Surinamers, Tunesiërs, Turken, vluchtelingen en asielgerechtigden, Grieken, Italianen, Portugezen, Spanjaarden en Molukkers. Tot leden van de aangewezen doelgroepen behoren de eerste en tweede generatie.
Zigeuners en woonwagenbewoners kunnen afhankelijk van hun nationaliteit (bijvoorbeeld in het geval zij de ex-Joegoslavische nationaliteit bezitten of indien zij vluchteling of asielgerechtigde zijn) onder de werking van de Remigratiewet vallen.
Antillianen en Arubanen behoren niet tot de doelgroep, omdat zij de Nederlandse nationaliteit bezitten en zij bij vertrek naar de Antillen of naar Aruba geen vreemde nationaliteit kunnen verwerven.

De Remigratiewet is op 1 april 2000 in werking getreden inclusief de betrokken lagere regelgeving. Via het uitvoeringsorgaan Sociale Verzekeringsbank (SVB) en het voorlichtingsorgaan Nederlands Migratie Instituut (NMI) is vernomen, dat er reeds sprake is van een stijging van het aantal remigratieaanvragen (op grond van de nieuwe wet!). Een voorlopige eerste conclusie is dat de verbeteringen, die de nieuwe voorzieningen van deze wet hebben gebracht, bijdragen tot deze stijging in de belangstelling voor remigratie. De wet voorziet kennelijk in een feitelijke behoefte.

HOOFDSTUK 3 ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN

In dit hoofdstuk rapporteren de bewindspersonen van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen over de vorderingen van het integratiebeleid op hun beleidsterreinen. Eerst wordt een beeld gegeven van de vorderingen in het primair en voortgezet onderwijs en wordt nader ingegaan op markante beleidsinitiatieven die in het afgelopen parlementaire jaar genomen zijn met betrekking tot het primair en het voortgezet onderwijs,

het beroepsonderwijs, de volwasseneneducatie en het hoger onderwijs. Vervolgens wordt gerapporteerd over de beleidsontwikkelingen inzake cultuur en media.

3.1 Primair en Voortgezet onderwijs

3.1.1 Kwantitatieve ontwikkelingen primair onderwijs

Op 1 oktober 1999 telde het basisonderwijs 1 542 820 leerlingen, een toename van ruim 9000 ten opzichte van het jaar ervoor. Het aantal *1.90-leerlingen* bedraagt 198 073 (=13%), bijna 4600 meer dan in 1998. Het aandeel 1.90-leerlingen neemt verder toe.
Het aantal *concentratiescholen* (vestigingen) is de laatste jaren toegenomen. Van de 7 100 basisscholen hebben eind 1999 bijna 500 scholen (7%) meer dan 50% allochtone leerlingen en bijna 300 scholen (4%) meer dan 70% allochtone leerlingen.
Concentratiescholen bevinden zich vooral in de vier grote steden. Van de 600 basisscholen daar heeft bijna de helft tenminste 50% allochtone (1.90) leerlingen. Het aantal concentratiescholen in de overige steden neemt toe.

3.1.2 Onderzoeksresultaten primair en voortgezet onderwijs

Onderwijspositie allochtone leerlingen
Het recente maatschappelijke debat over de zwakke positie van minderheden getuigt van een sterke *«sense of urgency»*. De Minderhedenrapportage 1999 gaf mede een belangrijke impuls aan dat debat. In dat rapport constateert het SCP dat, ondanks hier en daar een kleine verbetering, de achterstanden van allochtone leerlingen in het basisonderwijs hardnekkig en zorgelijk zijn. Allochtone leerlingen starten en eindigen met achterstand in het basisonderwijs. De rapportage over het laatste *PRIMA-cohort* (1998–1999) bevestigt dat beeld, want in grote lijnen treden er weinig veranderingen op ten opzichte van eerdere PRIMA-metingen. De adviezen die allochtone leerlingen krijgen voor het voortgezet onderwijs zijn zelfs iets lager. De achterstanden in het basisonderwijs lijken zich vooral te concentreren aan het begin en aan het eind van de basisschool. In het voorjaar van 2001 verschijnen er uitgebreide analyses van het PRIMA-cohort. De Tweede Kamer krijgt de PRIMA-rapportages na de zomer toegezonden.
Het onderzoek naar de positie van *kinderen van asielzoekers* in het basisonderwijs laat een genuanceerd beeld zien. Als groep scoren zij bij rekenen en taal op het niveau van de 1.90-leerlingen. Binnen de groep doen zich evenwel behoorlijke verschillen voor naar herkomstland: kinderen van asielzoekers uit voormalige lidstaten van Joegoslavië en uit de uit de Sovjet-Unie voortgekomen staten scoren het hoogst op taal en rekenen, terwijl kinderen van Afrikaanse asielzoekers het laagst scoren (lager dan Marokkaanse en Turkse kinderen). De adviezen die asielzoekerskinderen krijgen voor het voortgezet onderwijs weerspiegelen de prestaties. De Kamer heeft het rapport ontvangen[1].
De onderzoeksresultaten van het onderzoek naar schoolprestaties van asielzoekers in het voortgezet onderwijs komen in het najaar beschikbaar. Tevens is een onderzoek van start gegaan naar de positie van neveninstromers (asielzoekers) in het voortgezet onderwijs.

Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid
Het SCP heeft de beginperiode van het gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid (GOA) in beeld gebracht. Uit zijn rapport, *Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid* (december 1999), dat op 14 februari 2000 aan de Kamer is aangeboden[2], blijkt dat bijna alle planplichtige gemeenten vorig jaar GOA-beleid ontwikkelden. Daarbij zijn de grote gemeenten het verst. Zij zoeken voor hun beleid een breed draagvlak en

[1] OCENW Kenmerk PO/OO/2000/12 647, 20 juni 2000.
[2] OCENW Kenmerk PO/OO/2000/490.

volgen overwegend de doelen uit het Landelijk Beleidskader. Sommige gemeenten waarderen de beleidsruimte, anderen willen juist meer centrale sturing. Knelpunten hebben betrekking op: doelen, monitoring, middelen voor implementatie, tijd en deskundigheid. Het SCP is nu bezig met een diepteonderzoek als vervolg op het hier genoemde rapport. In de beleidsreactie op het onderzoek aan de Tweede Kamer is aangegeven dat het landelijk beleidskader zal worden aangepast.

Voor- en vroegschoolse educatie
Het SCP wijst op twee groepen *oorzaken* van de achterstanden van allochtone leerlingen in het basisonderwijs: zij starten onvoldoende toegerust aan het basisonderwijs én de ene school behaalt met vergelijkbare allochtone leerlingen betere prestaties dan de andere school.
Om ook allochtone leerlingen een goede start te geven zijn twee experimentele programma's voor voor- en vroegschoolse educatie ontwikkeld: Piramide en Kaleidoscoop. De evaluatie wijst uit dat de implementatie van de programma's in het algemeen goed is verlopen en dat de effecten op de ontwikkeling van kinderen bemoedigend zijn (ten opzichte van kinderen die een «gewone» peuterspeelzaal bezoeken). De beide programma's kunnen dus een bijdrage leveren aan de voorgenomen versterking van de voor- en vroegschoolse educatie. Het evaluatierapport en de bijbehorende beleidsreactie is 28 maart 2000 aan de Tweede Kamer gezonden[1].
Scholen verschillen in behaald prestatieniveau met vergelijkbare groepen allochtone leerlingen. Dat blijkt uit de Minderhedenrapportage 1999 en uit het Onderwijsverslag 1999 van de Inspectie. De kwaliteit van het onderwijs en de behaalde opbrengsten schieten op sommige scholen (ten opzichte van vergelijkbare scholen) tekort. De inspectie spreekt scholen aan op onvoldoende prestaties en nodigt de scholen ook uit om een verbeterplan te maken. De evaluatie van het onderwijs op de scholen wordt verder ontwikkeld en wettelijk geregeld.

Brede school
Brede scholen zijn netwerken van onderwijs, welzijn en zorg voor kinderen en ouders. Deze netwerken hebben als doel de actieve deelname van kinderen aan de samenleving te bevorderen, kinderen een goede «dagindeling» te bieden, mogelijke achterstanden van kinderen weg te nemen en hun sociale competentie te vergroten.
Het concept van de brede school was najaar 1999 uitdrukkelijk aandachtspunt bij het opstellen van de Meerjarige ontwikkelingsplannen in het kader van het grotestedenbeleid. In bijna alle gemeenten van de G25 werkt men aan de ontwikkeling van brede scholen, zowel in het primair als het voortgezet onderwijs.

Inmiddels zijn twee onderzoeken verricht in opdracht van de ministeries van VWS en OCenW. In 1999 verscheen de inventarisatiestudie naar brede scholen in Nederland die toegezonden is aan de Tweede Kamer[2]. Uit de studie blijkt dat bijna alle G25 gemeenten aan de slag zijn met een variant van de brede school. Ook daarbuiten werkt men aan brede scholen. In april 2000 verscheen de dieptestudie die is verricht door het bureau Oberon*: Bezinnen en beginnen, de ontwikkeling van brede scholen in zeven Nederlandse gemeenten*. Ook deze studie is aan de Tweede Kamer aangeboden. Uit de Oberon-studie blijkt dat in de zeven gemeenten die zijn onderzocht, op dit moment veel aandacht uitgaat naar de organisatie van de fysieke en organisatorische voorwaarden (gebouw, samenwerkende instellingen, regierol gemeente).

Onderwijs in Allochtone Levende Talen
De verantwoordelijkheid voor onderwijs in allochtone levende talen (OALT) berust sinds 1998 bij de gemeente. Uit een eerste rapportage

[1] VWS Kenmerk DJB/APJB-2 056 695.
[2] De brede school in Nederland, L. Braakman e.a., Uitgeverij Sardes, Utrecht 1999.

Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid van het SCP (december 1999) blijkt dat het onderwijsachterstandenbeleid en het OALT-beleid geen gescheiden trajecten zijn. In een ruime meerderheid van de gemeenten maakt het OALT-plan deel uit van het GOA-plan. De gemeentelijke beleidsontwikkeling van OALT verkeerde vorig jaar nog in een ontwikkelingsfase. Inmiddels loopt een diepteonderzoek naar het OALT-beleid in zeven gemeenten (SCP), waarover dit najaar wordt gerapporteerd. Dit onderzoek wordt gevolgd door een breed onderzoek onder alle OALT-planplichtige gemeenten (SCP). De inspectie evalueert de kwaliteit van OALT-onderwijs op scholen en buitenschoolse instellingen. Eind 2001 is dan een goed beeld beschikbaar van de ontwikkelingen op het terrein van OALT.

3.1.3 Beleidsontwikkelingen in het primair en voortgezet onderwijs

Onderwijskansen
In deze paragraaf wordt summier ingegaan op het Onderwijskansenbeleid. Voor de breedte van de onderwijsaspecten van het integratiebeleid wordt verwezen naar onderstaande notities[1], waarmee de Tweede Kamer in juni 2000 inmiddels heeft ingestemd.
Op 22 februari 2000 heeft het kabinet de notitie *Onderwijskansen, ruimte voor kwaliteit bijde aanpak van onderwijsachterstanden*[2] aan de Tweede Kamer aangeboden. Op 9 juni jl. is de notitie *Aan de slag met Onderwijskansen*, waarin uitwerking wordt gegeven aan de eerdere notitie, aangeboden. De laatste notitie bevat voorstellen om de onderwijskansen te verbeteren van die kinderen die het meeste risico lopen achter te blijven in het onderwijs.
Kern van het voorgestelde actieprogramma is dat de onderwijskansen worden vergroot zowel in de interactie tussen leerkracht en leerling alsook binnen de context van de school. Daarmee ligt het zwaartepunt van de aanpak in en bij de school. De gemeenten, met steun van het Rijk en de Inspectie, hebben de bestuurlijke taak om dit kansenbeleid in overleg met de scholen te realiseren. De maatregelen richten zich op de kwaliteit van de scholen en passen daarmee in het algemene beleid.
De uitvoering van het plan is inmiddels ter hand genomen. Met de schoolspecifieke aanpak wordt begonnen in de vier grote steden. In het najaar worden afspraken gemaakt met de G21, met 100 000+ gemeenten en met de andere gemeenten waar zich scholen met hoge percentages achterstandsleerlingen bevinden. Het voornemen is om eind 2000 de concept Algemene maatregel van bestuur landelijk beleidskader 2002–2006 aan de Tweede Kamer voor te leggen.

Binnen het kader van het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid hebben zich op de terreinen van voor- en vroegschoolse educatie, brede school en asielzoekersleerlingen alsmede het spreidingsbeleid de volgende ontwikkelingen voorgedaan. Het onderwerp voor- en vroegschoolse educatie (VVE) komt verder aan de orde in hoofdstuk 4.

Bestrijding voortijdig schoolverlaten
In het najaar van 1999 verscheen het *Plan van aanpak voortijdig schoolverlaten*. Op basis van het regeerakkoord 1998 kon in totaal 60 miljoen gulden structureel worden uitgetrokken voor het plan van aanpak. Daarvan gaat 48 miljoen naar de G25 voor de aanpak van voortijdig schoolverlaten. 12 miljoen gulden wordt besteed aan de RMC- functie. Deze RMC- functie heeft ook een permanente basis gekregen. Bovendien wordt nog eens 1 miljoen gulden besteed aan voorlichtingsactiviteiten.

Brede school
In februari 2000 verscheen de *gezamenlijke notitie van OCenW en VWS*[3]. De Kamer heeft ingestemd met de ingezette lijn. In de notitie worden drie punten genoemd die in de komende tijd zullen worden uitgewerkt. De

[1] TK 1999–2000, 27 020, nr. 14.
[2] TK 1999–2000, 27 020, nr. 1.
[3] TK 1999–2000, 26 999, nr. 1.

idee is dat uitwerking van deze punten een bijdrage zal kunnen leveren aan de algemene ontwikkeling van de brede school. Het gaat om
1. de werkdruk van docenten,
2. intersectoraal samenwerken en
3. het betrekken van ouders en leerlingen.

In het regeerakkoord 1998 is vermeld dat het concept van de brede school aandacht verdiend en daarom van rijkswege zal worden ondersteund. De meeste brede scholen komen momenteel tot stand in het primair onderwijs, maar er zijn ook goede voorbeelden in het voortgezet onderwijs. Vanaf september 1999 is de internetsite *www.bredeschool.net* operationeel. De site is bedoeld voor gemeenten, maar zal bij grotere bekendheid naar verwachting ook andere bezoekers aantrekken.

Spreidingsbeleid
schillende gemeenten (onder meer Amersfoort en Zaanstad) zijn initiatieven ontwikkeld om op vrijwillige basis via een gerichte voorlichting aan ouders te komen tot een betere *spreiding* van leerlingen over de scholen op hun grondgebied. In overleg met de VNG zal een bijeenkomst worden georganiseerd over de opgedane ervaringen. De Tweede Kamer zal hierover worden geïnformeerd

Asielzoekersleerlingen
De regeling tegemoetkoming voor gemeenten bij exceptionele toename van het aantal schoolgaande asielzoekers in het basis- en voortgezet onderwijs is verlengd voor het schooljaar 2000/2001. In de notitie die eind 2000 naar de Tweede Kamer wordt gestuurd over het onderwijskansenbeleid in de niet stedelijke gebieden zal aandacht worden besteed aan het onderwijs van asielzoekers in het primair en voortgezet onderwijs.

3.2 Beleidsontwikkelingen in de sector Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie

Binnen de sector Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie hebben de Regionale Opleidingen Centra (ROC's) de taak een breed aanbod van initieel beroepsonderwijs te verzorgen en om educatie aan te bieden, onder meer gericht op inburgering en op deelnemers die een tweede kans op algemeen onderwijs willen benutten. Daarnaast kunnen ROC's additioneel aanbod verzorgen voor bijvoorbeeld werkenden en werklozen. Deelnemers van ROC's zijn autochtone en allochtone jeugdigen en autochtone en allochtone volwassenen.

Binnen het secundaire beroepsonderwijs is het onderwijs van de ROC's gericht op het behalen van een kwalificatie voor de opeenvolgende niveaus van beroepsbeoefening.
Uit gegevens van de Vernieuwingsmonitor BVE en het Onderwijsverslag 1999 van de Inspectie van het onderwijs blijkt dat ROC's steeds meer aandacht hebben voor de instroom van specifieke doelgroepen, waaronder allochtone jongeren. Gebleken is dat een instelling die zich gericht bezig houdt met werving en kwalificaties van deze doelgroep een grotere participatie van allochtone deelnemers kent.
In de beroepsbegeleidende leerweg is de toename van allochtone deelnemers echter minder dan verwacht zou mogen worden. Dit zou mede veroorzaakt worden door problemen die allochtonen ondervinden bij het verkrijgen van een leerarbeidsplaats. Dit is opmerkelijk, omdat uit een recent onderzoek van het ROA blijkt dat er op dit moment in bijna alle sectoren sprake is van voldoende praktijkplaatsen. Inmiddels is de Inspectie van het onderwijs gevraagd om een onderzoek te doen naar de verklaring voor de ondervertegenwoordiging van allochtone deelnemers in de beroepspraktijkvorming.

Op het gebied van de educatie wordt het budget aan de gemeenten uitgekeerd. Het educatieaanbod, dat deels vorm krijgt in verplichte inburgeringsprogramma's voor nieuwkomers in de Nederlandse samenleving, omvat voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo, mavo, havo en vwo), Nederlands als tweede taal (NT2) en opleidingen gericht op maatschappelijk functioneren en sociale redzaamheid.
Binnen dit aanbod stellen de gemeenten vanuit hun bekendheid met de behoeften van de bevolking ter plaatse de prioriteiten. Zij doen dit door contracten af te sluiten met een ROC. In het geval van taalonderwijs aan oudkomers worden soms ook contracten afgesloten met andere aanbieders. Door de grote vraag naar inburgeringsprogramma's en NT2-onderwijs staat de positie van het vavo onder druk.

3. 3. Beleidsontwikkelingen in de sector Hoger Onderwijs

3.3.1 Hoger-onderwijs- en Onderzoeksplan 2000

In het Hoger-onderwijs- en Onderzoeksplan (HOOP 2000) is een aantal ontwikkelingen in de sector hoger onderwijs aangegeven onder de noemer «doorstroming van allochtone studenten. Uit een SEO/SCO-onderzoek[1] blijkt dat het percentage allochtone studenten in HBO en WO 7%, respectievelijk 6% bedraagt. Speciale aandacht blijft nodig voor het bevorderen van hun studiesucces. De subsidie aan het Expertisecentrum Allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO) is gecontinueerd tot 2003. ECHO richt zich op het bevorderen van de in-, door- en uitstroom van allochtonen in het hoger onderwijs. ECHO ondersteunt onder andere initiatieven van instellingen gericht op betere opvang en begeleiding van allochtone studenten. De aandacht richt zich daarnaast op het voorkomen van vroegtijdige uitval en het bevorderen van de instroom op de arbeidsmarkt. Met het oog op de concentratie van allochtonen in de grote steden is een geïntegreerde aanpak in samenwerking met de minister voor GSI geboden. In een reactie op het HOOP 2000 kondigt het ECHO aan de elf in 1999 uitgezette projecten gericht op regionale samenwerkingsverbanden in 2000 te zullen uitbreiden naar andere regio's, waaronder alle grote steden.

3.3.2 Vluchtelingen in de informatie- en communicatietechnologie

In het advies *Deltawerkers voor de digitale delta* stelt de Taskforce «Werken aan ICT» onder andere voor om vluchtelingen in te schakelen om de tekorten aan ICT-ers tegen te gaan. De Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF heeft het advies uitgewerkt in een businessplan. Hierin wordt voorgesteld om in een pilot-project vluchtelingen en aspirant-statushouders in een zo vroeg mogelijk stadium te «spotten» en te laten instromen in korte en lange ICT-trajecten. Het kabinet heeft uit het Nationaal actieprogramma electronische snelwegen middelen ter beschikking gesteld voor de uitvoering van dit project.

3.3.3 Studiefinanciering

Door de wijziging van de Wet Studiefinanciering (WSF 2000) is de leeftijdsgrens waarop een studerende aanspraak behoudt op studiefinanciering opgetrokken tot het 34e levensjaar. De als gevolg daarvan vrijvallende middelen (SUS-regeling) blijven conform de toezegging aan de Tweede Kamer beschikbaar voor het UAF, voor projecten die een versnelde in-, door- en uitstroom van vluchteling studenten bevorderen.

[1] Determinanten van de deelname; cohort 1995/96.

3.4. Beleidsontwikkeling cultuur en media

3.4.1 Twee nota's

In 1999 zijn de belangrijkste voornemens op het terrein van cultuur, media en migranten neergelegd in de nota's *Ruim Baan voor Culturele Diversiteit* en *Media en Minderheden*.
In de eerste nota worden drie doelstellingen geformuleerd: meer ruimte voor diversiteit in het culturele aanbod, bereik van een groter en breder publiek alsmede een betere toegang voor minderheden tot bestuur en personeelsbestand van culturele organisaties.
Een belangrijk instrument voor de eerste doelstelling is de vierjaarlijkse cultuurnota waarin de meerjarige subsidies aan culturele instellingen worden verdeeld. In de periode 2001–2004 zullen zeer veel nieuwe – en ook multiculturele – initiatieven subsidie ontvangen. Veelbelovende initiatieven mogen niet verloren gaan, maar moeten tijdig worden herkend en gesterkt in hun potenties. Daartoe zullen er meer mogelijkheden komen bij de diverse fondsen. De staatssecretaris voor Cultuur onderzoekt samen met de minister voor GSI de mogelijkheden voor het bewaren en toegankelijk maken van het erfgoed van culturele minderheden. Een vooronderzoek is inmiddels afgerond, waarin wordt aanbevolen om dit te doen middels thematische deelinventarisaties van onder meer musea, archieven en bibliotheken.

3.4.2 Culturele instellingen

Culturele instellingen die opteerden voor een meerjarige subsidie (2001–2004) hebben in hun beleidsplannen aangegeven wat ze doen om speciale doelgroepen, zoals migranten, te bereiken. Dankzij een stimuleringsregeling kunnen ze ook extra middelen verwerven voor zogeheten doelgroepactiviteiten. Voor de uitwisseling van *good practices* en deskundigheid zal een voorziening worden getroffen. Met dertig gemeenten en twaalf provincies wordt gezamenlijk gewerkt aan het actieplan cultuurbereik. In de periode 2001–2004 voeren gemeenten en provincies programma's uit die tot doel hebben om een ander en meer divers cultureel aanbod te verzorgen voor een breder, nieuwer en meer divers publiek. Voorafgaand aan dit actieplan voeren 7 gemeenten in 2000 pilotprojecten culturele diversiteit uit. Uit een procesevaluatie[1] van deze pilots blijkt dat er groot draagvlak bestaat onder deze gemeenten voor de prioriteiten en het gekozen instrumentarium. Maar de evaluatie laat ook een geringe betrokkenheid van de doelgroepen zien. Dit is dan ook een belangrijk aandachtspunt bij de programma's voor de komende vier jaar.

Aan culturele instellingen is ook gevraagd hun visie te geven op de samenstelling van personeel en bestuur. In het rapport *Cultural Governance,* opgesteld door een speciale commissie waarin de cultuurwereld ruim was vertegenwoordigd, staat de kwaliteit van bestuur en toezicht in de culturele sector centraal. De commissie signaleert onder meer de eenzijdige samenstelling van besturen en Raden van Toezicht. Zij beveelt culturele instellingen aan duidelijke profielen te gaan hanteren voor bestuursfuncties en voor het bekleden van deze functies te zoeken buiten de eigen netwerken. Volgens de commissie ligt voor organisaties die een rol willen spelen in het vergroten van culturele diversiteit een substantiële vertegenwoordiging van allochtone bestuursleden voor de hand. Om instellingen in staat te stellen goede bestuursleden te vinden, ondersteunt de staatssecretaris voor Cultuur Atana (*www.atana.nl*) om in een relatief korte periode potentiële bestuursleden te scouten, te coachen en te bemiddelen voor culturele instellingen.

[1] Zeven pilots Culturele Diversiteit, in opdracht van het ministerie van OCENW, Bureau Driessen, mei 2000.

3.4.3 Media

De media zijn de spiegel van de samenleving, zo wordt wel eens gezegd. Maar als het gaat om de betrokkenheid van migranten bij de media is er nog veel te bereiken. In het aanbod kunnen zij zich niet altijd even goed herkennen en er zijn nog maar weinig allochtone journalisten en programmamakers.

Verschillende van de in de nota *Media en Minderheden* aangekondigde maatregelen zijn inmiddels uitgevoerd, zoals de financiering van diverse projecten (op de terreinen lokale omroep, taal- en inburgeringsonderwijs en arbeidsdeelname) en aanscherping van eisen aan de landelijke publieke omroep (Concessiewet).
Het vermelden waard is voorts het voornemen van de publieke omroep om NOS-Bureau Beeldvorming m/v te verbreden tot een diversiteitsunit voor gender en etniciteit. Deze diversiteitsunit krijgt tot taak om programmamakers gevoeliger te maken voor mechanismen van beeldvorming en intercultureel personeelsbeleid te bevorderen.

Bijzonder aandacht gaat de komende jaren uit naar de lokale en regionale omroep. Met de wethouders van de vier grote steden is een principeakkoord bereikt over versterking van lokale/regionale migrantentelevisie. In januari 2001 zal een nieuwe, gezamenlijk te financieren, organisatie gaan zorgen voor de productie en uitzending van televisieprogramma's gericht op de drie grootste doelgroepen van het integratiebeleid. Verder krijgen in 2001 de publieke lokale omroepen in de grote steden een extra etherfrequentie ten behoeve van migrantenradio.
Op het terrein van de pers wordt een verruiming van de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds voor de Pers voorbereid, die de drempel voor steunverlening aan persorganen gericht op minderheden zal verlagen.

HOOFDSTUK 4 VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

Behoudens specifieke maatregelen op het terrein van inburgering en de ondersteuning van zelforganisaties is de inzet van het ministerie van VWS in het integratiebeleid algemeen gericht. Het ministerie streeft naar een evenredig gebruik van de voorzieningen binnen de diverse beleidsterreinen door leden van etnische minderheden. Ook kwaliteit, nut en effecten van die voorzieningen moeten voor hen evenredig groot zijn. Over twee van de beleidsterreinen van VWS, te weten voor- en vroegschoolse educatie en de jeugdgezondheidszorg, wordt hier gerapporteerd. Momenteel wordt bezien hoe het ministerie zijn inzet in het integratiebeleid kan versterken, vooral als het gaat om de positie van de ouder wordende migrant en om de interculturalisatie van de zorg. Daarbij zal onder meer het advies *Interculturalisatie van de gezondheidszorg, uitgebracht door de Raad voor de Volksgezondheid*[1]*, worden gebruikt.*

4.1 Allochtone kinderen in de jeugdgezondheidszorg (JGZ)

Vanouds vervult de jeugdgezondheidszorg (JGZ) met haar consultatiebureaus en schoolartsen een belangrijke rol in de zorg voor een optimale ontwikkeling van kinderen en jeugdigen. Primaire functies liggen op het vlak van de fysieke en de geestelijke gezondheid. In toenemende mate wordt van de JGZ ook een bijdrage gevraagd met betrekking tot het voorkomen van ontwikkelingsachterstanden van jeugdigen in ruimere zin. Het gaat dan om het vroegtijdig signaleren, adviseren en begeleiden over de sociale en emotionele ontwikkeling en om het signaleren en voorkomen van (dreigende) problemen in de opvoedingssituatie. Veel (beginnende) problemen kunnen nog door het consultatiebureau worden gesignaleerd.

[1] Zoetermeer, juli 2000.

Daardoor is vroegtijdige advisering en begeleiding mogelijk en kan worden voorkomen dat er een beroep wordt gedaan op meer gespecialiseerde hulp. Ook kan, waar nodig, die gespecialiseerde hulp vroegtijdig worden ingeschakeld.

Consultatiebureaus vervullen in het licht van de integratie van minderheden twee rollen. Enerzijds signaleren zij vroegtijdig gezondheidsproblemen die vaker voorkomen bij kinderen die opgroeien in minder gunstige sociaal-economische omstandigheden.[1] Anderzijds vormen zij een schakel in de keten consultatiebureaus – GGD'en – voorschoolse voorzieningen – basisschool – voortgezet onderwijs. In de nota *Kansen krijgen, kansen pakken* is dit één van de acties die hoort bij het speerpunt «doorgaande ontwikkelingslijn 0–18 jaar».
Van de voorschoolse voorzieningen heeft het consultatiebureau het grootste bereik: van de 2–4 jarigen gaat 50% naar de peuterspeelzaal, van de 0–4 jarigen gaat 17% naar de kinderopvang, maar van de kinderen tot 4 jaar bezoekt ruim 90% het consultatiebureau[2]. In het kader van opvoedingsondersteuning en het voorkomen van ontwikkelingsachterstanden van kinderen kan en moet de JGZ een belangrijke bijdrage leveren.

De JGZ voor 0- tot 4 jarigen, waaronder ook de consultatiebureaus vallen, is bedoeld voor alle in Nederland woonachtige kinderen. Door de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) is, in samenwerking met TNO Preventie en Gezondheid (TNO-PG), in 1998 onderzoek verricht naar de kwaliteit en toegankelijkheid van deze zorg. In haar rapport «Toegang verboden?» concludeert zij onder andere dat voor de registratie tot een eenduidig begrippenkader moet worden gekomen. Daarnaast adviseert de IGZ na te denken over een organisatorische samenvoeging van de JGZ 0–4 jaar en de JGZ 4–19 jaar. Mede in het licht van deze ontwikkelingen wordt de bereikbaarheid van de consultatiebureaus momenteel onderzocht door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).
In aanvulling op het onderzoek van de IGZ heeft KPMG Management Consulting in een kwalitatief onderzoek de motieven van ouders voor het niet gebruiken van de Ouder- en Kindzorg (OKZ) onderzocht. Deze motieven zijn gerelateerd aan de, inmiddels afgeschafte, toegangsbijdrage en aan de toegankelijkheid en bereikbaarheid van consultatiebureaus. In dit onderzoek is specifiek aandacht besteed aan allochtonen. In het algemeen is er grote bereidheid van allochtone moeders om het consultatiebureau te bezoeken. De kinderen die niet bereikt worden zijn vooral nieuwkomers, illegalen of mensen die vaak verhuizen. Consultatiebureaus zijn vaak niet multicultureel van samenstelling en sluiten daarom vooral in de steden niet aan bij de belevingswereld van de cliënten. Interculturalisatie van consultatiebureaus wordt daarom nodig geacht.

Binnen de JGZ functioneren momenteel twee systemen: de zorg aan 0- tot 4-jarigen en de zorg aan 4-tot 19-jarigen. In de *Beleidsnotitie Positionering Jeugdgezondheidszorg 0–19 jaar* die op 4 februari 2000 naar de Kamer is gezonden, zijn voorstellen gedaan die beogen dat vanuit de inhoud van de JGZ een integraal aanbod wordt gedaan aan alle jeugdigen[3]. Binnen het basispakket wordt een differentiatie aangebracht tussen een uniform deel (dat door alle gemeenten zal moeten worden uitgevoerd) en een maatwerkdeel. Het maatwerkdeel biedt de gemeenten de beleidsvrijheid om uitvoering te geven aan de JGZ, met inachtneming van de zorgbehoefte van het kind en de lokale situatie. De hoofdlijnen van het basispakket JGZ zullen in een AMvB bij de Wet collectieve preventie volksgezondheid (WCPV) worden opgenomen. De verankering van dit basispakket in de WCPV wordt voorbereid. Dit wetsvoorstel zal naar verwachting in het najaar van 2000 aan de Raad van State worden voorgelegd. Door de keuze voor een gemeentelijke regierol voor de integrale JGZ zullen beslissingen moeten worden genomen over aanpassing van de financierings-

[1] Allochtonen verkeren door een lager opleidingsniveau, lager betaalde banen en doordat zij vaker in achterstandswijken wonen vaker in minder gunstige sociaal-economische omstandigheden dan autochtonen.
[2] TK 1997–1998, 25 619, nr. 3; KPMG/TNO Preventie en Gezondheid: een evaluatie JGZ 0–19jarigen, 1996, pag. 98.
[3] TK 1999–2000, 27 004, nr. 1.

structuur. De resultaten van een analyse naar de mogelijkheden en knelpunten hierin zullen in het voorjaar van 2001 kunnen worden afgerond. Inmiddels heeft de Landelijke Vereniging voor Thuiszorg (LVT) een plan van aanpak toegezegd voor de ontwikkeling van de registratie van kinderen in de OKZ. Dit plan zal onderdeel vormen van de ontwikkeling van een registratiesysteem voor de gehele JGZ voor 0- tot 19- jarigen. Daarnaast is door het Landelijk Centrum Ouder- en Kindzorg een eenduidig begrippenkader voor de JGZ 0- tot 4- jarigen ontwikkeld.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

De bewindspersonen van OCenW en van VWS rapporteren hierbij gemeenschappelijk over voor- en vroegschoolse educatie. Zij hebben mede namens de minister voor GSI op 9 juni jl. de *Beleidsbrief Voor- en vroegschoolse educatie*[1] aan de Kamer gezonden. In april 2000 is de OCenW-regeling gepubliceerd over de inzet van de extra 20 miljoen gulden structureel en de 5 miljoen gulden incidenteel.

Voor- en vroegschoolse educatie is een speerpunt in het eerste actieprogramma van de nota *Kansen krijgen, kansen pakken*[2]. De opvoeding in de eerste levensjaren is van cruciaal belang voor de verdere ontwikkeling van kinderen. Het primair onderwijs sluit daar meestal goed op aan. Gebleken is echter dat zowel kinderen met een andere etnische achtergrond als autochtone kinderen met laag opgeleide ouders risico lopen op leerachterstanden[3]. Die achterstanden worden op latere leeftijd vaak niet ingehaald. Door deelname aan voorschoolse voorzieningen kunnen achterstanden in cognitieve (taal) en sociaal-emotionele ontwikkeling worden voorkómen.

Het extra budget dat in de Voorjaarsnota 2000 beschikbaar is gesteld, wordt gebruikt om kwaliteitsprogramma's voor voor- en vroegschoolse educatie voor kinderen uit achterstandsgroepen te intensiveren. De inspectie zal nagaan of de programma's voldoen aan de eisen die daaraan zijn gesteld. Verder worden gemeenten alsmede de peuterspeelzalen en basisscholen in deze gemeenten vanaf najaar 2000 intensief begeleid bij de opzet van hun beleid voor de voor- en vroegschoolse educatie alsmede de afstemming tussen de voorschoolse sector en het basisonderwijs. Schoolbegeleidingsdiensten en provinciale ondersteuningsinstellingen worden op dit terrein geschoold. Het ministerie van OCenW en de VNG zijn verantwoordelijk voor deze actie, die vanaf 1 juli 2000 gedurende 3 jaar doorloopt. De gemeenten zorgen zelf voor de basisvoorzieningen. Het Procesmanagement Primair Onderwijs en het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) als makelaar VVE, ondersteunen de lokale welzijns- en onderwijsinstellingen bij de implementatie van de voor- en vroegschoolse educatie. Schoolbegeleidingsdiensten die regionale onderbouwdagen organiseren voor leerkrachten onderbouw én voor medewerkers uit de voorschoolse sector, ontvangen subsidie voor het schooljaar 2000–2001.

De doelgroep van 2- en 3-jarigen wordt nog onvoldoende bereikt. In 86% van de gemeenten met meer dan 50 000 inwoners en in alle grote steden zijn met name allochtone peuters ondervertegenwoordigd in het peuterspeelzaalwerk[4]. In de kleine gemeenten zijn vooral autochtone peuters uit de lage inkomensgroepen[5] ondervertegenwoordigd. Het kwaliteitsniveau van de peuterspeelzalen loopt bovendien sterk uiteen. Daarnaast is er onvoldoende aanbod van intensieve (taal)ontwikkelingsprogramma's voor deze jonge kinderen[6].

Tegen deze achtergrond is de afgelopen jaren door de ministeries van OCenW en VWS en door gemeenten geïnvesteerd in vernieuwing en

[1] TK 1999–2000, 27 190, nr. 1.
[2] TK, 1998–1999, 26 333, nr. 2.
[3] Van alle kinderen tot 12 jaar met een leerachterstand is 45% van allochtone afkomst. Van de groep kinderen van 2–5 jaar behoren er ongeveer 200 000 kinderen tot een risicogroep. Deze kinderen hebben kans op het oplopen van leerachterstanden. In het schooljaar 1999–2000 bedroeg het aantal 4–5 jarige gewichtenleerlingen 100 000. Op basis hiervan wordt het aantal 2-jarige en 3-jarige kinderen met een ontwikkelachterstand geraamd op 50 000 en 50 000 (cijfers afgeleid uit SCP 1999: Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid). Volgens het CBS waren er op 1 januari 1999 ongeveer 780 000 kinderen in die leeftijdsgroep (CBS, maandstatistiek van de bevolking, 1999 nr. 6). Op die datum waren er ruim 207 000 allochtone kinderen van 0–4 jaar, of 21% van de 0–4 jarigen (CBS, maandstatistiek van de bevolking, 1999 nr. 12).
[4] DSP, juli 1999 Onderzoek peuterspeelzalen.
[5] DSP, juli 1999.
[6] Zie het GION-onderzoek «De implementatie van Kaleidoscoop en Pyramide» dat op 21 juni 2000 aan de Tweede Kamer is aangeboden (TK 1998–1999, 26 200 VII, nr. 94).

kwaliteitsverbetering op het gebied van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering, onder meer door de ontwikkeling van gestructureerde programma's zoals Instapje, Klimrek, Opstapje, Opstap opnieuw, Spel aan Huis, Overstap, Stap door en de programma's Kaleidoscoop en Piramide. Dit zijn programma's gericht op taal- en sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen. Tevens is en wordt door gemeenten – met ondersteuning van het Rijk – hard gewerkt aan versterking van de samenhang en kwaliteit van het jeugdbeleid en het lokaal onderwijsbeleid.

Van de 4- en 5-jarigen bezoekt 98,3% de basisschool. Het streven van het Rijk is zoveel mogelijk kinderen vanaf 2 jaar uit de doelgroepen van het achterstandenbeleid in hun cognitieve-, taal- en sociale ontwikkeling te ondersteunen en een dekkend netwerk van voorschoolse voorzieningen te realiseren. Deze ambitie past in het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOA) en maakt deel uit van de afspraak in het overhedenoverleg (BANS) van 18 mei jl. dat het 0- tot 6-jarigenbeleid hoge prioriteit krijgt. Hiervoor wordt een integraal kader 0- tot 6-jarigenbeleid opgesteld. Op basis van deze afspraken zullen ook gemeenten zelf extra investeringen doen voor het 0- tot 6-jarigenbeleid. Om middelen voor gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid in te kunnen zetten voor kinderen van 2 jaar moet de wetgeving worden aangepast. De nieuwe maatregelen voor voor- en vroegschoolse educatie dragen bij aan de ontwikkeling van de brede school en sluiten aan op de lopende maatregelen en afspraken.

Er kan nu tot brede implementatie worden overgegaan. Daartoe hebben de staatssecretarissen van OCenW en VWS, mede namens de minister van GSI, op 9 juni jl. de beleidsbrief voor- en vroegschoolse educatie (VVE) aan de Kamer aangeboden[1]. In deze Beleidsbrief zijn de volgende maatregelen geschetst: versterking – samen met de gemeenten – van de keten van voorzieningen voor jonge kinderen, vergroting van het bereik van achterstandskinderen, uitbreiding van de capaciteit van intensieve taal- en ontwikkelingsprogramma's, intensivering van scholing voor en deskundigheidsbevordering van beroepskrachten van voorschoolse voorzieningen en leerkrachten, intensivering van de ondersteuning van kwaliteits- en beleidsontwikkeling alsmede systematische monitoring en evaluatie van de resultaten van het VVE-beleid.

Bij de Algemene Beschouwingen 1999 heeft de Tweede Kamer door het aannemen van de motie Melkert/Dijkstal bovendien reeds 20 miljoen gulden extra ter beschikking gesteld om voor- en vroegschoolse opvang in te voeren c.q. uit te breiden[2]. Dit bedrag komt bovenop de reeds beschikbare 165 miljoen gulden voor GOA-beleid[3]. De extra subsidie is bedoeld voor 69 gemeenten met scholen met een geconcentreerde achterstandproblematiek en loopt tot 1 augustus 2002[4]. Het geld wordt besteed aan programma's VVE voor zowel allochtone als kansarme autochtone kinderen van 3–5 jaar. Met deze extra middelen wordt beoogd meer kinderen te laten deelnemen aan VVE-programma's die gericht zijn op het inlopen van (taal)achterstanden. Tevens wordt de implementatie van VVE in gemeenten ondersteund door landelijk gefinancierde ondersteuningsinstellingen voor onderwijs en welzijn. Voor die landelijke ondersteuning is in 2000 additioneel 3,2 miljoen gulden gereserveerd[5].

[1] TK 1999–2000, 27 190, nr. 1.
[2] TK 1999–2000, 26 800, nr. 9.
[3] TK 1999–2000, 26 800 XVI, nr. 9.
[4] TK 1999–2000, 26 800 VIII, nr. 89.
[5] TK 1999–2000, 26 800 XVI, nr. 9.

HOOFDSTUK 5 DEFENSIE

5.1 Onderzoek onder allochtone jongeren

Onlangs is het rapport *Potentieel aan kleur? – Een studie naar belangstelling van de allochtone jongeren voor een baan bij de krijgsmacht* verschenen. In opdracht van Defensie heeft in 1999 en begin 2000 een extern onderzoeksbureau een breed onderzoek gehouden onder allochtone jongeren naar belangstelling voor een baan bij de krijgsmacht. De aandacht voor de specifieke doelgroep allochtonen is ingegeven door onder andere de toenemende krapte op de arbeidsmarkt en het toenemend aandeel van etnische minderheden in de beroepsbevolking. Het onderzoek had als doel een analyse te verkrijgen van het allochtone wervingspotentieel. De grondige aanpak van het onderzoek heeft voor het beleid waardevolle informatie opgeleverd. Hiermee kan het ministerie van Defensie de komende twee à drie jaar aan de slag.

Het onderzoek is een gezamenlijke actie van Defensie en Politie. De vergelijking met de Politie valt (licht) in het nadeel uit van Defensie. De allochtone jongere heeft iets meer belangstelling voor een baan bij de Politie. De steekproef onder allochtonen is getrokken uit jongeren in zeven steden (Amsterdam, Utrecht, Eindhoven, Arnhem, Assen, Den Helder en Maastricht) waar het merendeel van de allochtonen woont. De factor regio blijkt bij allochtonen veel minder gewicht in de schaal te leggen dan bij autochtonen: ongeacht de gemeente was het resultaat redelijk constant.

In het onderzoek is de groep allochtonen opgedeeld in vijf etnische groepen (Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen/Arubanen en autochtone Nederlanders). Deze groepen worden in het rapport consequent gerelateerd aan de vier krijgsmachtdelen (marine, landmacht, luchtmacht en marechaussee). Vervolgens worden uitspraken gedaan over belangstelling voor een baan bij de krijgsmacht, bekendheid, etc. Het rapport levert veel (deel-)conclusies op die bruikbaar zijn voor de krijgsmachtdelen bij de werving.

Het belangrijkste resultaat is de constatering dat werving met gebruik van massamedia bij allochtonen niet werkt. *De* allochtoon als zodanig bestaat immers niet. Elke doelgroep heeft voor wat betreft het wervingspotentieel eigen karakteristieken waar de werving op zal moeten worden aangepast. De belangstelling voor een baan bij de krijgsmacht onder verschillende etnische groepen is zeer divers. Marokkaanse en Antilliaanse jongeren tonen minder belangstelling dan autochtonen. Turkse en Surinaamse jongeren tonen meer belangstelling dan autochtonen. De gezinssamenstelling is een belangrijke factor. De meeste allochtonen wonen in een meerpersoonshuishouden. De beslissing om te werken voor Defensie blijkt vaak een collectieve beslissing. Overigens verschilt ook de gezinssamenstelling van de verschillende doelgroepen.
Eén van de indrukken van het onderzoeksbureau die niet in het rapport staat vermeld, is dat als een belangstellende allochtoon het Defensie-informatienummer belt of naar een banenwinkel gaat, het beter is om met een allochtone gesprekspartner/recruiter te spreken dan met een autochtoon. Een gesprek met een autochtone voorlichter of werver werkt nog altijd drempelverhogend. Er blijkt dus behoefte aan voorbeeldfunctionarissen.

Het onderdeel Werving en Selectie van Defensie is momenteel bezig een nieuw wervingsplan voor allochtonen op te stellen waarin de resultaten van het onderzoek worden gebruikt om de verschillende etnische groepen gerichter en met doelgroep-specifieke wervingsmethoden te gaan bena-

deren. Het beoogde effect, verbetering van het wervingsresultaat onder allochtonen, zal naar verwachting pas op de lange termijn zichtbaar zijn. Op basis van de Wet SAMEN heeft Defensie nu voor het eerst gerapporteerd dat de uitstroom van allochtonen over 1999 groter is geweest dan de instroom. Over 1999 behoort 7,5% van de militairen tot de doelgroep en 6,9% van het burgerpersoneel. De streefpercentages worden weliswaar gehaald maar een voorzichtige extrapolatie op basis van de huidige samenstelling wijst in een negatieve richting. Het minderhedenbeleid is redelijk uitgekristalliseerd maar het behoud van allochtonen blijkt een moeizame doelstelling. Ook op dit punt dragen de resultaten van het eerdergenoemde onderzoek onder allochtone jongeren bij aan kennisvergroting waarmee op termijn het minderhedenbeleid verder kan worden verbeterd.

5.2 Aanpak van rechtsextremisme en wangedrag

Recente aandacht voor rechtsextremisme en wangedrag binnen de strijdkrachten heeft geleid tot een brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer op 13 juli 2000[1]. Hierin staat behoud van de integriteit voor de defensie-organisatie voorop. Over de integriteit van de defensieorganisatie mag geen enkele twijfel bestaan. Voor een uitgebreide uiteenzetting van het pakket maatregelen wordt verwezen naar de brief.

HOOFDSTUK 6 SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid rapporteert in dit hoofdstuk over specifieke projecten voor jongeren, over de Wet SAMEN in relatie tot etnische minderheden en over een project in het kader van de Internationale organisatie voor arbeid (ILO).

In juni 2000 werd de nota *Arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden, plan van aanpak 2000–2003* aan de Tweede Kamer aangeboden. In deze nota wordt ingegaan op de arbeidsmarktpositie van etnische minderheden en de ontwikkelingen op dit terrein in de afgelopen jaren. Tevens wordt in de nota een beeld geschetst van de resultaten van het tot nu gevoerde beleid ter verbetering van de arbeidsmarktpositie van etnische minderheden. Het kabinetsbeleid is er op gericht om het verschil in werkloosheid tussen autochtonen en etnische minderheden in deze kabinetsperiode te halveren. In de nota worden aanvullende activiteiten aangekondigd die een bijdrage moeten leveren aan het behalen van deze doelstelling. Het gaat dan onder meer om het bevorderen en verbeteren van de samenwerking tussen de bij het arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden betrokken actoren. Daarnaast gaat het om specifieke beleidsmaatregelen voor deelgroepen etnische minderheden (waaronder jongeren, nieuwkomers, vrouwen) en om maatregelen op het gebied van scholing en informatievoorziening. Voor informatie over het gehele arbeidsmarktaspect van het integratiebeleid wordt verwezen naar de genoemde nota[2].

6.1 Specifieke projecten voor jongeren uit minderheden

Het ministerie van SZW werkt samen met 33 gemeenten aan het bestrijden van de werkloosheid onder Antilliaanse, Arubaanse, Marokkaanse en Turkse jongeren. De werkloosheid onder deze groepen is, ondanks de krapte op de arbeidsmarkt, nog steeds veel groter dan onder autochtone jongeren. In 1998 was de werkloosheid onder autochtone jongeren 7 procent terwijl de werkloosheid onder jongeren uit etnische groepen ongeveer 3 keer zo hoog lag. Via een driejarig stimuleringsprogramma krijgen gemeenten financiële en inhoudelijke ondersteuning

[1] TK 1999–2000, 26 237, nr. 9.
[2] TK 1999–2000, 27 223, nr. 1.

van het ministerie. Gemeenten zetten daar een eigen financiële bijdrage tegenover plus de belofte om de ontwikkelde aanpak in het reguliere beleid te implementeren. De totale looptijd is drie jaar en de projecten eindigen eind mei 2001.

Resultaten SZW conferentie allochtone jongeren naar werk
Via een grote tussenbalansconferentie is stilgestaan bij de resultaten tot dan toe en is geprobeerd om bouwstenen aan te reiken voor de discussie over de wijze waarop gemeenten verder kunnen gaan met de projecten na de projectperiode. Deze tussenbalansconferentie heeft drie concrete resultaten opgeleverd. Het gaat om:

Inzicht in resultaten
Tijdens de conferentie kon een eerste inzicht worden geboden in de resultaten en opbrengsten van de projecten. In totaal stroomden er de eerste periode (1997–1999) bijna 3500 jongeren in bij de projecten[1]. Hoewel deze projecten in hun opzet niet gericht zijn op uitstroom, maar op het weer aansluiten van deze jongeren op reguliere voorzieningen en instrumenten zijn er per 1 november 1999 toch ongeveer 800 uitgestroomd naar (additioneel) werk of naar een reguliere opleiding. Overigens zijn deze cijfers nog enigszins vertekend, omdat er van een aantal Antilliaanse en Arubaanse projecten nog geen cijfers beschikbaar waren[2].

Sterk motiverend effect van ontmoeting en uitwisseling
Een tweede resultaat van de conferentie was de mogelijkheid tot expertise- en informatie-uitwisseling. Daar bleek behoefte aan, omdat het werk in de eigen gemeentelijke omgeving niet altijd eenvoudig is en medewerkers lang niet altijd het juiste instrumentarium hebben om problemen op te lossen. Daarnaast bleek dat binnen grote organisaties zoals Sociale Diensten, Arbeidsvoorziening en WIW-organisaties vaak nog een omschakeling naar projectmatig werken moet worden gemaakt. Dit geldt zowel voor de werving van jongeren via bestanden van de reguliere organisaties als voor de uitvoering van trajectonderdelen of flankerende voorzieningen (bijvoorbeeld schuldhulpverlening). Het feit dat de projecten deel uitmaken van een landelijk programma heeft een duidelijke toegevoegde waarde.

Richting geven aan de implementatiediscussie
Gemeenten hebben zich allemaal gecommitteerd aan de toezegging om de door de projecten ontwikkelde aanpak in het reguliere beleid te implementeren. De tussenbalansconferentie was wat dat betreft het officiële startpunt van de implementatiediscussie bij gemeenten. Gediscussieerd werd over de voor- en nadelen van het opnemen van jongerenprojecten in de reguliere organisatie. Eén conclusie van de conferentie was dat samenwerking met reguliere organisaties een vereiste is, maar dat een dergelijke samenwerking heel goed samen kan gaan met het handhaven van een eigen «loket» voor de doelgroep. Daarnaast werd aandacht gevraagd voor het vasthouden van de verworven kennis van de projectmedewerkers. Tot slot is besloten om een speciale ronde langs de projecten te houden waarin gesproken zal worden over de implementatieplannen van de verschillende gemeenten. Tijdens deze gesprekken zal ook de wijze aan de orde komen waarop de gemeenten uitvoering kunnen geven aan de mogelijke verlenging van het project, naar aanleiding van de motie Melkert.[3]

6.2 De Wet SAMEN en de rol van minderhedenorganisaties

De minderhedenorganisaties, verenigd in het Landelijk Overleg Minderheden (LOM), en de stichting Forum hebben in het kader van een actie ter ondersteuning van de naleving van de Wet SAMEN in de regio's rond de

[1] Cijfers zijn een resultaat van een tussentijdse telling per 1 november door de landelijke coördinatoren.
[2] Uit onderzoek in opdracht van SZW (februari 2000 en april 2000) blijkt dat er in de periode augustus 1998 t/m eind 1999 (tweede tranche) een instroom van 2 591 Arubaanse/Antilliaanse en Turkse/Marokkaanse jongeren was.
[3] TK, 1999–2000, 20 083, nr. 5.

vier grote steden een project uitgevoerd. In elk van deze vier gemeenten is door LOM en Forum een bijeenkomst georganiseerd met minderheden- en zelforganisaties. Daar is gesproken over de mogelijke rol van deze organisaties bij de naleving van de Wet SAMEN, het bevorderen van in- en doorstroom van etnische minderheden in organisaties en de eventuele belemmeringen die zich daarbij voordoen. Uitgangspunt hierbij was dat deze organisaties vervolgens contact zouden leggen met bedrijven. Binnen de vier gemeenten is – recht doende aan lokale verschillen – verschillend gewerkt.

Regio Den Haag
In Den Haag zijn bij het project organisaties van allochtone studenten ingeschakeld. Allochtone studentenorganisaties hebben ten doel de belangen van de leden te behartigen, ondermeer door inen doorstroming in het HBO en WO en richting de arbeidsmarkt te bewerkstelligen. Gezien de krapte op de arbeidsmarkt bleek het een goed moment om minderheidsgroeperingen onder de aandacht te brengen. In een informatiemiddag is de Wet SAMEN toegelicht. Door ondermeer bijeenkomsten te organiseren tussen studentenverenigingen en de P&O-afdelingen van de departementen worden vraag en aanbod bij elkaar gebracht. In vervolg hierop zal twee keer per jaar overleg plaatsvinden tussen departementen en de studentenorganisaties, waardoor een netwerk kan worden opgebouwd dat ook voor andere onderwerpen kan worden benut. Ook is afgesproken dat vacatures worden gemeld aan de studentenorganisaties en er is een brochure gemaakt waarin de studentenorganisaties zichzelf presenteren aan werkgevers.
De studentenorganisaties hebben het project als leerzaam en zinvol ervaren. Door met potentiële werkgevers in gesprek te gaan, konden de talenten en vaardigheden van allochtone studenten onder de aandacht worden gebracht en zijn concrete afspraken gemaakt over contacten in de toekomst. Eén studentenorganisatie is inmiddels benaderd door een uitzendorganisatie.

Regio Utrecht
Tijdens een bijeenkomst die de stichting Forum samen met het Bedrijfsadviescentrum Minderheden van de RBA Midden-Nederland en de Kamer van Koophandel heeft georganiseerd, zijn werkgevers en zelforganisaties geïnformeerd over de Wet SAMEN. Hier kwam naar voren dat de tijd rijp is om werkgevers en allochtone werknemers bij elkaar te brengen. In vervolg hierop hebben enkele zelforganisaties het initiatief genomen om bedrijven uit te nodigen voor een nadere kennismaking. Van beide zijden wordt de Wet SAMEN gezien als aanleiding om elkaar te leren kennen en contacten te onderhouden. Zo heeft een grote zorginstelling met een totaal aantal van 2 000 medewerkers aangegeven dat de toename van het aantal allochtone cliënten het noodzakelijk maakt allochtone hulpverleners aan te trekken en ze de mogelijkheid te bieden van doorstroming. Hiertoe is een medewerker interculturalisatie aangesteld. Afgesproken is dat zelforganisaties geïnformeerd zullen worden over vacatures en er zijn plannen voor geregeld overleg met de zelforganisaties. Enkele andere grote werkgevers in de regio hebben naar aanleiding van de bijeenkomst toegezegd jaarverslagen te zullen indienen en er liggen mogelijkheden voor nadere gesprekken tussen de zelforganisaties en deze bedrijven.

Regio Rotterdam
In Rotterdam is nauw samengewerkt met het Platform Werkgelegenheid Allochtonen (PWA), een overkoepelend orgaan van diverse organisaties, dat de belangen van minderheden op de arbeidsmarkt behartigt. Diverse onderzoeken lieten zien dat de gemeenten en deelgemeenten in de regio Rotterdam slechts in geringe mate voldeden aan de verplichte rapportage over de uitvoering van de Wet SAMEN. In de uitvoering van het project is

ervoor gekozen gemeenten en deelgemeenten via gesprekken met de portefeuillehouders of wethouders te wijzen op de voorbeeldfunctie. Dit met als doel naleving te stimuleren en te kijken op welke wijze de betrokken organisaties behulpzaam kunnen zijn bij het oplossen van knelpunten bij de instroom. Het blijkt van groot belang te zijn om de zelforganisaties bij die gesprekken te betrekken; spreken *met* etnische minderheden heeft een veel grotere impact dan spreken *over* etnische minderheden. Een en ander heeft ertoe geleid dat een aantal (deel)gemeenten de toezegging heeft gedaan het jaarverslag Wet SAMEN te deponeren. Het PWA streeft ernaar te bereiken dat 80 procent van de rapportages zal worden ingediend, zonder dat daar interventies voor nodig zijn. Opgemerkt wordt dat het uiteindelijke doel van de rapportages niet is dat lijsten worden ingevuld, maar dat in de arbeidsorganisaties bewustwording op gang komt en dat het onderwerp bespreekbaar wordt. Met de Wet SAMEN is hiervoor een eerste aanzet gegeven.

Regio Amsterdam
In Amsterdam zijn de activiteiten uitgevoerd in nauwe samenwerking met een aantal zelforganisaties en de bedrijfsadviseur minderheden. Na oriënterende gesprekken is er begin mei een studiedag Wet SAMEN georganiseerd. Bij de bijeenkomst waren circa 35 vertegenwoordigers van minderheden- en zelforganisaties aanwezig. Een aantal organisaties heeft aangegeven activiteiten te willen ontwikkelen met betrekking tot de uitvoering van de wet met ondersteuning van Forum. Aan de hand van het slotdocument van de Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt is een aantal vragen opgesteld als leidraad voor gesprekken met bedrijven. In vervolg op deze bijeenkomst is een aantal bedrijven geselecteerd en benaderd. Deze gesprekken zijn recent gestart. Zo heeft een grote uitzendorganisatie het probleem dat de organisatie voornamelijk bestaat uit autochtone medewerkers. Dit «witte» imago spreekt mensen uit andere groeperingen niet aan, waardoor zij als intercedent geneigd zijn, niet de keuze te maken voor deze organisatie. Dit heeft ook weer effecten op het aantal allochtone uitzendkrachten dat zich meldt. Vastgesteld is dat er een commercieel belang is om het imago te veranderen en herkenbaar te zijn voor die doelgroep. Met het oog hierop is een projectteam ingesteld, bestaande uit medewerkers van verschillende onderdelen van de organisatie. Het projectteam is een aantal concrete activiteiten gestart om het imago van de organisatie te veranderen en mensen uit etnische groepen aan te trekken. Zo probeert het projectteam vooroordelen binnen de organisatie weg te nemen door onder meer aandacht te besteden aan de kennis van andere culturen. Voorts worden diensten ontwikkeld ten behoeve van groepen die reeds een aantal jaren werkloos zijn. Met het aanbieden van cursussen, waaronder taalcursussen, wordt hen de mogelijkheid geboden zich te kwalificeren voor functies op de arbeidsmarkt. Hiertoe worden weer contacten gelegd met minderhedenorganisaties.

6.3 Follow-up ILO-slotconferentie project «Tegengaan discriminatie van etnische minderheden»

In maart 2000 heeft in Genève de slotconferentie plaatsgevonden van een ILO-project gericht op het tegengaan van discriminatie van etnische minderheden. Aan het project is deelgenomen door een aantal Europese landen waaronder Nederland, Duitsland, Frankrijk, Denemarken, Finland en Spanje en door Canada en de Verenigde Staten. Het ILO-project had tot doel beleidsmakers, werkgevers en werknemers en opleidingsinstanties te informeren over de wijze waarop wetgeving en trainingsactiviteiten op het terrein van antidiscriminatie van etnische minderheden op de werkvloer effectiever kunnen worden gemaakt. Ook is vergeleken hoe de invloed van wettelijke maatregelen en trainingen op de praktijk in de diverse landen uitpakt.

Voornaamste internationale bevindingen van het project
Discriminatie bij de toegang tot werk blijkt in alle deelnemende landen een fenomeen dat veel voorkomt. Discriminatiepercentages tot een hoogte van 35 procent zijn daarbij geen uitzonderlijk verschijnsel. Dit percentage was zelfs bovengemiddeld bij de kleine tot middelgrote bedrijven in de dienstensector en dan vooral bij banen waarbij direct contact met klanten een vereiste is. Er is daarom geconcludeerd dat wettelijke maatregelen de kansen doen toenemen dat werkgevers in hun ondernemingen aanpassingen gericht op instroom en behoud van etnische minderheden doorvoeren. Het stimuleren van werkgevers om uitsluitend op vrijwillige basis maatregelen te nemen, lijkt minder goed te werken. Waar wel sprake is van vrijwillige initiatieven, gaat het doorgaans om bedrijven en instanties die een overwegend (economisch) belang hebben bij het binnenhalen van werknemers uit etnische minderheden. Overigens is een en ander ook sterk afhankelijk van de nationale cultuur en de context van de landen waarbinnen de arbeidsorganisaties zich bevinden. Met name als het gaat om bevordering van arbeidsparticipatie en er sprake is van een disproportioneel aantal werklozen binnen een bepaalde groep, blijken maatregelen berustende op een individueel klachtrecht niet voldoende te zijn. Strafmaatregelen ter genoegdoening en of schadeloosstelling van slachtoffers van onrechtmatige discriminatie hebben dan slechts een beperkt nut. Eerder zijn algemeen wettelijke of collectieve aanvullende maatregelen noodzakelijk; maatregelen die naast gelijke behandeling ook gelijke kansen in arbeidsorganisaties bevorderen.

Bevindingen project voor Nederland
De uitkomsten van de slotconferentie lijken de huidige koers van het Nederlandse beleid gericht op arbeidsparticipatie van etnische minderheden te ondersteunen. Kenmerkend voor ons huidige beleid is dat vanuit een wettelijke basis samen met de verschillende actoren gestreefd wordt naar een samenhangend pakket van wettelijke en andere maatregelen, die gericht zijn op verhoogde arbeidsparticipatie van werknemers uit etnische minderheden. Daardoor worden het gelijke-kansenbeleid en gelijke behandeling bevorderd en wordt discriminatie tegengegaan.
De uitkomsten van het ILO-project onderstrepen nog eens het belang van een goede balans tussen wettelijke en niet-wettelijke maatregelen. Een dergelijke mix biedt ruimte aan de verschillende actoren (inclusief ngo's en zelforganisaties) om hun (eigen) verantwoordelijkheden te nemen.

Als belangrijkste instrumenten worden daarbij gezien: het bevorderen van de betrokkenheid en het stimuleren van initiatieven van de verschillende actoren (inclusief de zelforganisaties); uitwisseling van *good practices*; monitoring (ook binnen arbeidsorganisaties); gelijke-kansen-/positieve-actieprogramma's; en intercultureel en/of diversiteitsmanagementbeleid. Dit laatste instrument mag zich niet alleen beperken tot de instroom van etnische minderheden en/of andere doelgroepen, maar moet tevens aandacht schenken aan het opsporen en tegengaan van mechanismen in arbeidsorganisaties die tot discriminatie kunnen leiden.
Extra aandachtspunt bij dit alles is het bereiken van bedrijven van kleinere omvang en de ontwikkeling van instrumenten die ook door kleinere bedrijven kunnen worden benut.

De algemene conclusie voor het Nederlandse beleid is dat de uitkomsten van deze slotconferentie aanknopingspunten bieden voor nieuwe impulsen aan ons beleid. In het plan van aanpak 2000–2003 van het arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden, dat onlangs naar de Kamer is gezonden, is daartoe reeds een eerste aanzet gegeven. Daarbij is tevens gemeld dat een notitie over de afronding van het ILO-project in de tweede helft van 2000 naar de Tweede Kamer wordt gezonden. In die notitie wordt dan ook ingegaan op de follow-up van het ILO-project in

relatie tot de actuele ontwikkelingen en activiteiten. Twee van die ontwikkelingen zijn de inwerkingtreding op 19 juli 2000 van de EU-richtlijn houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming[1] en de voor oktober 2000 nagestreefde aanvaarding van de EU-richtlijn tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in werkgelegenheid en beroep.

HOOFDSTUK 7 ECONOMISCHE ZAKEN

7.1 Etnisch ondernemerschap

De implementatie van de beleidsacties uit het kabinetsstandpunt met betrekking tot etnisch ondernemerschap, dat is uitgebracht naar aanleiding van het SER-advies daarover, heeft het afgelopen jaar zijn beslag gekregen.
Zo is in september 1999 de nota *De Ondernemende Samenleving* aan de Tweede Kamer gezonden waar deze nota in februari jl. is besproken. De nota bevat maatregelen ter verbetering van het ondernemersklimaat in Nederland. De nota krijgt weerklank in het bedrijfsleven en in sectoren die voor de implementatie van belang zijn zoals het onderwijs. Er liggen initiatieven op tafel om in lijn met de doelstellingen van de nota projecten op te zetten, rond thema's als onderwijs/arbeidsmarkt, bedrijfsopvolging en bedrijfsbeëindiging, vrouwelijk ondernemerschap en maatschappelijk ondernemen.

Over het MOTOR-project, een project ter bevordering van etnische ondernemerschap, kan worden gemeld dat er een intern evaluatierapport is gemaakt waarin op elk deelproject wordt ingegaan. Over het algemeen evalueren de drie partijen de resultaten en de ontwikkelde producten positief. Zo hebben op 7 oktober 1999 een landelijke werkconferentie en op 17 februari 2000 een afsluitende MOTOR-conferentie plaatsgevonden. Beide gelegenheden werden bezocht door een brede vertegenwoordiging uit het veld, waaronder veel vertegenwoordigers uit de grote steden. De aanwezigen hebben kennis kunnen maken met de MOTOR-producten, zoals de gids *Organisaties, projecten en initiatieven op het gebied van allochtoon ondernemerschap in Nederland*; de map *Ondernemer worden in Nederland*; de cursus *Interculturele communicatie* en de *literatuurlijst van het Expertisecentrum*. Er bleek veel belangstelling te bestaan voor deze producten en ze zijn inmiddels ruim verspreid.

In de evaluatie van de Vestigingswet is rekening gehouden met de knelpunten voor startende etnische ondernemers. De Tweede Kamer is hierover per brief d.d. 10-9-1999[2] geïnformeerd. Verder zijn de voorstellen ter verbetering van het Bijstandsbesluit Zelfstandigen als gevolg waarvan de kansen voor etnische uitkeringsgerechtigden om voor zichzelf te beginnen worden vergroot, inmiddels in werking getreden.

De stand van zaken van het etnisch ondernemerschap (de stijging of daling van het aantal etnische ondernemers) wordt gevolgd via de integratiemonitor. De uitkomsten van deze monitor zullen met ingang van dit jaar tweejaarlijks aan de Tweede Kamer worden gerapporteerd.

Tenslotte wordt opgemerkt dat, zoals ook al werd benadrukt in het kabinetsstandpunt over etnisch ondernemerschap, er is gekozen voor een aanpak waarbij steden het voortouw nemen en hebben. Het gaat om lokaal maatwerk. Binnen het grotestedenbeleid wordt verder aan het beleid invulling gegeven. Vrijwel alle ontwikkelingsplannen van de steden bevatten beleidsvoornemens rond etnisch ondernemerschap. De G25

[1] PB L 180 van 19 juli 2000, blz. 22–26.
[2] TK, 1998–1999, 26 731, nr. 2.

zullen nu de ontwikkelingsplannen uitwerken tot actieplannen en de uitvoering ter hand nemen.

HOOFDSTUK 8 JUSTITIE

In dit hoofdstuk rapporteren de bewindspersonen van Justitie over de vorderingen op hun beleidsterreinen. Allereerst komen de uitkomsten aan de orde van een inventariserend onderzoek naar de mate van interculturalisering van een aantal door Justitie gesubsidieerde c.q. bekostigde instellingen.
Vervolgens wordt een onderzoek naar de succes- en faalfactoren van Antillianenprojecten vermeld. Naar verwachting zal hierover dit najaar gerapporteerd worden.
Tenslotte wordt het SPIOR-project[1] gepresenteerd, dat nu bijna twee jaar geleden werd opgezet om inzichten te verwerven over hoe de geestelijke verzorging aan moslimgedetineerden het best zou kunnen worden georganiseerd en welke instrumenten en faciliteiten daarvoor nodig zouden zijn.
Voor deze rapportage is een keuze gemaakt uit een veelheid van onderwerpen en thema's. Dit heeft tot gevolg dat over een aantal belangwekkende ontwikkelingen in het allochtonendossier niet gerapporteerd zal worden. Daarom wordt ook verwezen naar de eerder uitgebrachte en in hoofdstuk 2 vermelde Voortgangsrapportage CRIEM[2] en naar de met de Kamer gewisselde stukken in het kader van een nieuwe Vreemdelingenwet.

Op 27 juni jl. heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel tot Algehele herziening van de Vreemdelingenwet aangenomen. Het streven is er op gericht de nieuwe Vreemdelingenwet uiterlijk op 1 juli 2001 in werking te laten treden. Voor het integratiebeleid is van belang dat de nieuwe Wet na afloop van de asielprocedure voorziet in een vergunning voor bepaalde tijd die na drie jaar op verzoek kan worden omgezet in een vergunning voor onbepaalde tijd. Relevant is voorts dat als gevolg van de invoering van deze Wet de doelgroep van de Wet inburgering nieuwkomers (WIN) zal worden uitgebreid met de houders van deze vergunning voor bepaalde tijd.

8.1 Interculturalisering van gesubsidieerde en bekostigde instellingen

In de achterliggende jaren zijn diverse initiatieven ontplooid om de toegankelijkheid van de DPJS-instellingen[3] ook voor de etnische minderheden te vergroten en om het hulpaanbod ook voor hen effectvol te laten zijn. Om het effect ervan te achterhalen heeft een inventariserend onderzoek plaats gevonden naar de mate van interculturalisering van de volgende instellingen: instellingen voor (gezins)voogdij, de Raad voor de Kinderbescherming, de Reclassering, Slachtofferhulp Nederland, de HALT-bureaus en het Schadefonds Geweldsmisdrijven.
Met het onderzoek, dat is uitgevoerd door het Instituut voor Inter-Etnisch Management te Nijmegen, wordt niet slechts beoogd de situatie op intercultureel gebied op dit moment in beeld te brengen. Nevendoelstellingen van deze landelijke nulmeting waren om de bewustwording ten aanzien van het belang van intercultureel beleid te bevorderen en om aan dit beleid een extra impuls te geven.

De uitkomsten van het onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

– *definities*
Het begrip allochtoon wordt in het totale DPJS-veld niet eenduidig gedefi-

[1] Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR).
[2] Door de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid, mede namens de minister van Justitie bij brief van 26 juni 2000 aan de Tweede kamer aangeboden.
[3] Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid.

nieerd. Drie definities worden gehanteerd: overeenkomstig de doelgroepen van het integratiebeleid, de definitie vanuit de Wet SAMEN en de meest brede definitie: «al degenen die zich van elders in Nederland hebben gevestigd en hun kinderen». Dit gegeven maakt het moeilijk om als Justitievoorzieningen gegevens uit te wisselen en beleid te ontwikkelen. Dit is een thema dat, evenals het überhaupt niet-registreren, de komende tijd aandacht behoeft.

– *gegevens over allochtone cliënten en medewerkers*
Het percentage allochtone cliënten respectievelijk allochtone medewerkers in de instellingen van de diverse sectoren loopt zeer uiteen. Ook binnen de sectoren zijn de verschillen groot. Op zich kunnen hier plausibele verklaringen voor zijn, maar een en ander behoeft toch nadere bestudering. Het percentage allochtone cliënten varieert van 11% bij Slachtofferhulp tot 37% bij de gezinsvoogdij. De Raad voor de Kinderbescherming neemt met 15% een tussenpositie in evenals de HALT-bureaus met 18%. De Reclassering «scoort» 36%. In ieder geval kan worden vastgesteld dat dit onderzoek het beeld bevestigt dat in deze voorzieningen sprake is van een aanwezigheid van allochtone cliënten boven het streefcijfer.

Het percentage allochtone medewerkers varieert volgens het onderzoek van circa 3% bij Slachtofferhulp tot 10% bij de Reclassering. Deze percentages kunnen op zichzelf aanvaardbaar worden genoemd. Wanneer evenwel de relatie tussen het aantal allochtone medewerkers en het percentage allochtonen als onderdeel van de cliëntenpopulatie in aanmerking wordt genomen dan is het proces van interculturalisatie nog niet voltooid. Binnen de organisaties vormt dit een blijvend aandachtspunt.

Het lage percentage allochtone cliënten, beroepskrachten en vrijwilligers bij Slachtofferhulp heeft de Stichting Slachtofferhulp Nederland en de bij haar aangesloten Bureaus voor Slachtofferhulp doen besluiten om een eenjarige pilot «Intercultureel werken» op te zetten. Met de pilot, waaraan drie regionale bureaus deelnemen, wenst men de randvoorwaarden voor een betere toegankelijkheid voor allochtone slachtoffers te exploreren. De resultaten zullen in de jaren daarna binnen Slachtofferhulp geïmplementeerd gaan worden.

Met betrekking tot in- en uitstroom van allochtone medewerkers kan worden meegedeeld dat de instroom groter is dan de uitstroom. Het uitstroompercentage lijkt niettemin aan de hoge kant te zijn en verdient daarom nader te worden onderzocht.

– *instroombeleid gericht op allochtonen*
Het merendeel van de instellingen voert naar eigen zeggen een actief instroombeleid. Als belangrijke overweging hiervoor wordt aangevoerd dat op die manier de toegankelijkheid en de kwaliteit van de dienstverlening aan allochtonen positief beïnvloed kan worden. Daarnaast speelt ook een rol om als organisatie een afspiegeling te willen zijn van de samenleving. Bij het voeren van dit beleid ervaart men ook knelpunten. Heel hoog scoort dan het te geringe gekwalificeerde aanbod. Ook taalproblemen worden genoemd. Langs verschillende wegen wordt gepoogd hiervoor een oplossing te vinden. Bijvoorbeeld door het aangaan van samenwerkingsverbanden met opleidingen en door het aanbod van gerichte trainingen op het gebied van taal en deskundigheid.

– *intercultureel personeelsmanagement*
Bij het implementeren van interculturalisering spelen communicatie en samenwerking tussen autochtone en allochtone medewerkers en het intercultureel leidinggeven een belangrijke rol. Soms worden ook trainingen gegeven die gericht zijn op positieversterking van de allochtone

medewerkers. Belangrijkste doelstelling daarbij is het scheppen van voorwaarden voor optimale ontplooiing van alle medewerkers. Amper de helft van de instellingen is hier al aan toegekomen. De knelpunten die men ervaart hebben te maken met niet voldoende deskundigheid en een gebrek aan financiële middelen. Zorgelijk is dat sommige instellingen aangeven dat zij aan een en ander (nog) geen prioriteit (kunnen) geven.

– *behoefte aan ondersteuning*
Het onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat er een grote en gevarieerde behoefte bestaat aan ondersteuning. Met de respectievelijke hoofdkantoren en landelijke bureaus zal overleg geopend worden om na te gaan op welke wijze aan deze behoefte tegemoet kan worden gekomen. In dit overleg zal tevens aandacht besteed moeten worden aan de wijze waarop de in de praktijk ervaren knelpunten verholpen kunnen worden.

Het onderzoek heeft voor het beleid waardevolle informatie opgeleverd. Duidelijk is dat er sprake is van grote verschillen als het gaat om de mate van interculturalisering. Het kan als positief worden beschouwd dat interculturalisatie in de gehele organisatie aandacht krijgt. Tegelijkertijd moet evenwel worden vastgesteld dat de resultaten achterblijven bij de verwachtingen nu blijkt dat meer dan de helft van de instellingen nog niet het gewenste niveau van intercultureel management heeft weten te bereiken en/of heeft weten vast te houden. In de komende jaren zullen de instellingen dan ook op dit punt behoorlijk moeten gaan investeren. In de managementcontracten zal hieraan al de nodige aandacht worden besteed.

8.2 Succes- en faalfactoren programma's Antilliaanse jongeren

In de achterliggende jaren is Justitie in toenemende mate geconfronteerd met criminaliteit onder Antilliaanse jongeren. Kennelijk kunnen zij onvoldoende profiteren van het algemene hulpverleningsaanbod. Ondanks het feit dat dit aanbod toch de opdracht kreeg om zorg op maat te ontwikkelen en aan te bieden. Ook bestaan er twijfels of de specifiek opgezette projecten voor Antilliaanse jongeren, die moeite hebben de aansluiting met de Nederlandse samenleving te vinden, wel die jongeren bereiken die daar de meeste behoefte aan hebben. Tenslotte lijken ook de justitiële voorzieningen niet echt in staat om een ingezette ontwikkeling in de richting van een door criminaliteit beheerst leven, om te buigen. Een en ander is aanleiding geweest om een onderzoek te laten verrichten naar factoren die een rol spelen bij de aanpak van de problematiek van Antilliaanse jongeren en hun ouders. Het onderzoek, waarvoor OKU (Onderzoek & Advies bv Utrecht) verantwoordelijk is, bevindt zich momenteel in een afrondende fase en zal naar verwachting in het late najaar van 2000 verschijnen.

In verband hiermee kan er al op worden gewezen dat reeds in 1998 vanuit de Antilliaanse gemeenschap te kennen is gegeven, dat men het op prijs zou stellen wanneer de Rijksoverheid zou overgaan tot instelling van een adviescommissie Antillianen. Dit naar analogie van de Commissie Marokkaanse Jeugd. Met de instelling van een dergelijke commissie kan gevolg worden gegeven aan het voornemen, als verwoord in de Criem-nota[1], om allochtone gemeenschappen nadrukkelijker te betrekken bij het justitiële beleid. Inmiddels is besloten dat de ministers van Justitie en voor GSI gezamenlijk de Commissie Antilliaans medeburgerschap in Nederland op 18 september 2000 zullen installeren.

[1] CRIEM november 1997.

8.3 Geestelijke verzorging aan ingesloten moslims: SPIOR-project

Geestelijke verzorging berust op het wettelijk recht van gedetineerden, pupillen en patiënten om de godsdienst of levensovertuiging van de eigen keuze in vrijheid te beleven. Dit wettelijk recht is een groot goed, want het erkent dat de mens een persoon is naar lichaam en geest. Naast de zorg voor het fysieke leven erkent de overheid daarmee ook de noodzaak van zorg voor het geestelijke leven. De verantwoordelijkheid van de overheid voor het geestelijk welbevinden van de ingeslotenen komt tot uitdrukking in de wettelijke verplichting voor de inrichtingsdirecteuren om geestelijke verzorging daadwerkelijk mogelijk te maken.

Voor de inhoud van de geestelijke verzorging zijn echter de zogeheten zendende instanties verantwoordelijk. Zij werven en selecteren de geestelijk verzorgers voor Justitie en ondersteunen hen bij de uitoefening van hun functie. Het is te betreuren dat men er binnen de moslimgemeenschap nog steeds niet in is geslaagd een dergelijke zendende organisatie in het leven te roepen. Als gevolg hiervan kent het aanbod van geestelijke verzorging aan moslimgedetineerden weinig structuur en bestaat er ook onduidelijkheid over de kwaliteit ervan. Met de toename van het aantal moslim-gedetineerden in de justitiële inrichtingen werd een en ander in toenemende mate een probleem.

In 1991–1992 is daarom een exploratief onderzoek gehouden naar het gebruik van de diensten van imams. Het onderzoeksrapport, dat onder de titel *Geestelijke verzorging voor minderheden anno 1991* verscheen, wees uit dat de geestelijke verzorging aan onder meer islamitische gedetineerden tal van knelpunten kende. Het opleidingsniveau van geestelijke verzorgers uit kringen van de islam, hun gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal en hun onbekendheid met de cultuur van een justitiële voorziening als arbeidsorganisatie, bleken barrières te zijn voor een optimaal functioneren. Daarnaast werd gerapporteerd dat de meeste inrichtingen het als een groot probleem ervaren dat zij zelf voor de werving en selectie moeten zorgen. Het onderzoeksrapport gaf toentertijd aan hoe noodzakelijk het was, ook uit het oogpunt van de gedetineerde, dat er een zendende instantie zou komen om de werving, selectie, toerusting en coaching van de imams ter hand te gaan nemen.

Pas in 1998 kon een eerste stap in de richting van een oplossing voor de genoemde knelpunten worden gezet. De Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR) werd bereid gevonden om in het kader van een tweejarig project de ontwikkeling van de functies werving, selectie, toerusting en coaching van imams ter hand te nemen. De Stichting zou als zendende instantie ten behoeve van de acht Justitiële inrichtingen in de regio Zuid-Holland gaan functioneren. Op basis van de op te bouwen ervaringen zou tevens inzicht verkregen kunnen worden hoe een en ander te zijner tijd landelijk geïmplementeerd zou kunnen worden. Op 1 juli 1998 is het experiment geestelijke verzorging moslimgedetineerden in de regio Zuid-Holland van start gegaan.

In februari 2000 is de tussenevaluatie van het experiment afgerond. De door SPIOR in samenwerking met de Dienst Justitiële Inrichtingen ontwikkelde eenjarige opleiding voor imams wordt positief beoordeeld. Tien imams hebben het eindcertificaat van de opleiding reeds behaald. In april 2000 is een tweede groep imams (merendeels niet in dienst van SPIOR) gestart met de opleiding.
In de opleiding wordt onder meer aandacht besteed aan de beheersing van de Nederlandse taal, kennis van de rechtspleging en het gevangeniswezen, gesprekvoering en het ontwikkelen van een beroepsidentiteit. De rol van een imam in een moskee verschilt van die in een inrichting. In de

moskee geldt de imam als de autoriteit die vertelt hoe het moet, terwijl in de inrichting de imam in eerste instantie vooral moet kunnen luisteren naar de gedetineerde en moet letten op de gevoelens van zijn gesprekspartner. Ook moet hij in teamverband kunnen samenwerken met andere geestelijk verzorgers.
De wijze waarop SPIOR als regionaal zendende instantie invulling geeft aan de functies van werving, selectie en coaching blijkt aan de daaraan te stellen verwachtingen te voldoen. De tussenevaluatie concludeert dan ook dat het model van een (regionaal) islamitische zendende instantie waarbij de imams in dienst zijn, een meerwaarde heeft boven het huidige model waarin imams op declaratiebasis, zonder ingebed te zijn in enige structuur, in inrichtingen moeten werken. De meerwaarde is gelegen in de verhoogde kwaliteit van het aanbod aan gedetineerden.
De tussenevaluatie bevatte tenslotte de aanbeveling om het lesmateriaal nog te vereenvoudigen en meer aandacht aan het Nederlands binnen de cursus te geven. Ook zijn voorstellen gedaan inzake de vaardigheden die nodig zijn om effectief te kunnen samenwerken binnen de inrichting en over de aanstelling van een opleidingscontactpersoon. Daarnaast wordt gewezen op de wenselijkheid om de imams meer te begeleiden bij het toepassen van de in de opleiding opgedane kennis. Al deze aanbevelingen zijn voorzover mogelijk overgenomen. Onlangs is besloten de looptijd van het experiment te verlengen tot 1 juli 2001.

HOOFDSTUK 9 VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER

De staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer brengt in dit hoofdstuk het *Woningbehoefte-onderzoek 1998*[1] onder de aandacht, dat – samengevat – de volgende ontwikkelingen in de huisvestingssituatie van minderheden in de periode 1994–1998 toont.

9.1 Woonkwaliteit van allochtonen en autochtonen vergeleken

Uit de analyses van het Woningbehoefte-onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de huisvesting van minderheden tussen 1994 en 1998 in lichte mate is toegenomen. De grootste groei is te vinden in het percentage huurders van eengezinswoningen (van 37% naar 41%) en in het aandeel eigenaren-bewoners (van 15% naar 21%); bij autochtonen ging het percentage eigenaren-bewoners van 50% naar 54%. Op die twee punten hebben de minderheden hun achterstand op de autochtonen weten te verkleinen.
Als het gaat om de ruimte in de woning is het verschil tussen allochtone en autochtone huishoudens vrijwel gelijk gebleven. Kijken we naar het aantal kamers in vergelijking tot het aantal personen, dan is het verschil kleiner geworden als het gaat om het aandeel huishoudens dat zeer krap woont (meer personen dan kamers in de woning). Achterliggende oorzaak is de iets sterkere daling van de gemiddelde omvang van allochtone huishoudens vergeleken met die van autochtonen.

Het feit dat allochtonen gemiddeld veel jonger zijn dan autochtonen en daardoor minder ver gevorderd zijn in hun wooncarrière, zou voor een deel de verklaring kunnen vormen voor hun lagere woningkwaliteit. Om het effect van leeftijdsverschillen te elimineren, is hiervoor gecorrigeerd. Omdat verschillen ook kunnen samenhangen met het feit dat allochtonen vaker in de steden woonachtig zijn, is tevens een correctie voor verschillen in woonmilieu toegepast. Opmerkelijk is dat correctie voor leeftijd vrijwel geen effect heeft. Na correctie voor leeftijd en woonmilieu blijkt het verschil in woonkwaliteit aanmerkelijk geslonken, maar toch nog aanzienlijk.

[1] Perspectief op wonen. Rapportage van het Woningbehoefte-onderzoek 1998 (VROM, april 2000), par. 5.4: «Allochtonen zijn niet zo vreemd». (Daarin worden ook de westerse allochtonen in beeld gebracht. De hier gegeven samenvatting beperkt zich tot de niet-westerse allochtonen die de doelgroepen van het integratiebeleid vormen).

9.2 Tweede generatie

De tweede generatie allochtone huishoudens (met 6% van het totaal nog zeer bescheiden van omvang) lijkt op het eerste gezicht wat woonkwaliteit betreft minder goed af dan de totale groep. De tweede generatie woont opvallend (20%) vaak in onzelfstandige woonruimten (grote toename aantal allochtone studerenden) en vaker in woningen met minder kamers. Wel woont een groter deel van de tweede generatie in een koopwoning (27% tegen 21%). De tweede generatie is uiteraard veel jonger: 79% is jonger dan 35, en zelfs 40% is jonger dan 25 jaar. Gecorrigeerd voor verschillen in leeftijdsopbouw met de autochtonen blijkt de tweede generatie veel beter te zijn gehuisvest dan de eerste generatie. Alleen op het punt van het aantal kamers in de woning scoort de tweede generatie minder gunstig. Indien we het aantal kamers echter relateren aan het aantal personen in het huishouden dan woont de tweede generatie wat ruimer dan de eerste. Op alle andere aspecten van de woning komt de tweede generatie na correctie voor leeftijdsverschillen zelfs dicht in de buurt van de autochtonen.

9.3 Individuele huursubsidie

In 1998 is het gebruik van individuele huursubsidie onder Zuid-Europeanen (26,2%) en westerse allochtonen (27,1) nagenoeg gelijk aan dat van autochtonen (26,7%). Het aandeel overige niet-westerse allochtonen (grosso modo de vluchtelingenlanden) met individuele huursubsidie (ihs) ligt met 44,8% boven dat van de minderheden.
In het Woningbehoefte-onderzoek 1998 is nu ook de tweede generatie minderheden zichtbaar geworden op de woningmarkt. Onder de tweede generatie Turkse en Marokkaanse huishoudens is het aandeel ihs-gebruik 27,8%, onder Surinamers en Antillianen 39,9%. Die (lagere) aandelen reflecteren hun betere inkomenspositie ten opzichte van de eerste generatie.

Minderheden[1] en gebruik individuele huursubsidie, ontwikkeling 1982–1998

Huurders (= huishoudens)	% ihs-ontvangers	gemiddeld bedrag per maand	aandeel ihs in huursom in %
Turken en Marokkanen			
1982	6	103	2
1994	35	165	12
1998	43,3	256	17
Surinamers en Antillianen			
1982	28	143	12
1994	34	190	12
1998	42,3	257	16,5
Overige bevolking			
1982	15	121	5
1994	23	172	9
1998	27,6	240	9,4

Bronnen: Voor 1982 SCP, Woonsituatie minderheden 1993; 1994 SCP, Rapportage Minderheden, 1996; voor 1998 CBS/VROM, WBO1998. Bewerking DGVH/BD/B&O Een allochtoon huishouden is een huishouden waarvan het hoofd (of eventuele) partner allochtoon is volgens de ruime CBS-definitie.

Tussen 1982 en 1998 is het huursubsidiegebruik onder de 4 grootste groepen allochtonen, met name onder Turken en Marokkanen, zeer fors toegenomen.

9.4 Wensen ten aanzien van woningen

Een indicatie voor de mate van integratie van allochtonen is hun woningmarktgedrag. Om dat in kaart te brengen zijn niet alleen de wensen van verhuisgeneigde huishoudens bezien, maar ook die van huishoudens die niet binnen twee jaar willen verhuizen. Vergelijking van deze wensen met de feitelijke huisvestingssituatie geeft aan dat de discrepantie tussen wens en werkelijkheid bij de autochtonen minder groot is dan bij de allochtonen. Autochtonen kunnen door hun hogere inkomen hun woonsituatie beter in overeenstemming brengen met hun wensen. Een andere oorzaak is dat de autochtone bevolking sterker vergrijst. Ouderen willen vaak kleiner wonen in een appartement of huren. Niettemin is het verschil in woonwensen nog significant: allochtonen wensen vaker een appartement, een kleinere woning, een minder grote woonkamer en hebben een voorkeur voor huurwoningen. Ruim 60% van de autochtonen wil een koopwoning tegen 34% van de allochtonen (overigens aanmerkelijk meer dan de 21% die in 1998 eigenaar-bewoner is). Gecorrigeerd voor de leeftijdsopbouw wordt het verschil in wensen zelfs nog wat groter. Corrigeren we ook voor het woonmilieu, dan worden de verschillen kleiner, maar de wensen van allochtonen blijven ook dan een stuk bescheidener dan die van autochtonen. Op het eerste gezicht lijken de woonwensen van de tweede generatie niet dichter in de buurt te komen van de autochtonen dan die van de eerste generatie. Gecorrigeerd voor verschillen in leeftijdsopbouw zijn de wensen van de tweede generatie veel meer in lijn met die van autochtonen. De tweede generatie heeft zo bezien een kleinere achterstand op de autochtonen en heeft ook meer kans om de kloof te overbruggen dan de eerste generatie.

9.5 Wensen ten aanzien van woonmilieus

Ruim 81% van de minderheden woont in een stedelijk milieu tegen 50% van de autochtonen. De verhuisgeneigdheid in de diverse woonmilieus loopt nogal uiteen, maar zowel autochtonen als allochtonen laten ongeveer eenzelfde patroon zien: de verhuisgeneigdheid in de stedelijk woonmilieus is hoger dan daarbuiten. De hoogste verhuisgeneigdheid laten de (vaak jonge) bewoners van de stadscentra alsmede allochtonen en autochtonen in de stadswijken rondom het centrum zien, met name in de vroeg-naoorlogse woonmilieus.

Het niveau van verhuisgeneigdheid ligt bij de allochtonen veel hoger dan bij autochtonen. Dit wijst erop dat allochtonen vaker ontevreden zijn met hun woonsituatie, niet alleen in de stedelijke milieus maar ook daarbuiten. Uit de vergelijking blijkt voorts dat allochtonen, áls ze verhuisgeneigd zijn, ongeveer even vaak hun woonmilieu willen verlaten als autochtonen. Van de verhuisgeneigde allochtonen in de stad blijkt echter een veel groter deel binnen de stad te willen blijven. Indien alle verhuisgeneigden hun verhuisplannen zouden effectueren, zou het aantal autochtone huishoudens in de steden per saldo met 4% afnemen. Bij de allochtone huishoudens bedraagt dit eveneens 4%. Allochtonen willen dus even vaak het stedelijk milieu verruilen voor suburbane woonmilieus als autochtonen. Die verhuisbeweging zal zich vooral voordoen in de buiten-centrum stedelijke woonmilieus (grosso modo de vroeg-naoorlogse wijken) Gezien het hogere percentage netto vertrek allochtonen (-15%) vergeleken met dat van autochtonen (-12%), is de conclusie gerechtvaardigd dat het aandeel allochtonen in dit woonmilieu zou dalen. De concentratie van allochtonen in de stadswijken rondom het centrum zou dus kunnen gaan afnemen, mits er voldoende mogelijkheden zijn voor deze groep om hun woonwensen elders te realiseren.

9.6 Conclusies

- Aansluitend op de ontwikkeling tussen 1982 en 1994 hebben allochtone huishoudens tussen 1994 en 1998 hun positie op de woningmarkt wederom weten te verbeteren, maar verkeren ze zowel qua inkomen als qua woonkwaliteit nog steeds in een relatieve achterstandspositie. Zo wonen autochtonen vaker in eengezinswoningen, vaker in koopwoningen en gezien het aantal personen minder vaak in een krappe woning. Ondanks dat de verschillen kleiner worden, hebben allochtonen de kloof met de autochtone huishoudens nog niet kunnen dichten, ook als verschillen in leeftijd en woonmilieu buiten beschouwing blijven.
- De tweede generatie allochtonen heeft op het eerste gezicht een grotere achterstand op autochtonen dan de eerste generatie. Na correctie voor het grote verschil in leeftijdsopbouw tussen beide groepen luidt de conclusie echter veel gunstiger. Dan blijkt de tweede generatie allochtonen kwalitatief beter te wonen dan de eerste generatie. Bovendien zijn ze hard op weg om de achterstand op de autochtonen in te lopen.
- Tussen 1982 en 1994 is het gebruik van individuele huursubsidie, met name onder Turken en Marokkanen zeer substantieel toegenomen. Het aandeel ihs-gebruik bij de tweede generatie ligt lager als gevolg van een gemiddeld betere inkomenspositie.
- De woonwensen van allochtone en autochtone huishoudens lopen fors uiteen. Toch liggen de woonwensen van beide groepen dichter bijeen dan de kwaliteit van de werkelijke woonsituatie. Gecorrigeerd voor woonmilieu lijken de woonwensen van allochtone en autochtone huishoudens nog meer op elkaar, al zijn de verschillen nog aanzienlijk.
- Als het om woonwensen gaat, blijkt de tweede generatie, na correctie voor leeftijdsverschillen, veel meer te lijken op de autochtonen dan op de eerste generatie. Op punten als grootte van de woonkamer of het aandeel eigenaren-bewoners blijken de verschillen tussen de tweede generatie en de autochtone huishoudens, afgezien van leeftijd, uiterst klein.
- Allochtone huishoudens willen net zo vaak «suburbaniseren» als autochtone huishoudens. Indien allochtone en autochtone huishoudens hun woonwensen zouden kunnen realiseren, zou het aandeel allochtonen in de stad licht afnemen en daarbuiten sterk groeien. De concentratie van allochtonen in het stedelijk milieu zou in dat geval dalen.

9.7 Beleidsdoorkijk

De uitkomsten van het *Woningbehoefteonderzoek 1998* geven aan dat de substantiële verbetering van de huisvestingssituatie van allochtonen – zowel relatief als absoluut – sedert het begin van de jaren tachtig, zich ook in de periode 1994–1998 verder heeft voortgezet. Dit blijkt ook uit opeenvolgende (SCP) rapportages. Die gestage verbetering is enerzijds het gevolg van onder meer een substantiële kwaliteitsverbetering (nieuwbouw, stadsvernieuwing), vergroting van de toegankelijkheid (aanbodmodellen woonruimteverdeling) en het betaalbaarheidsbeleid (huren, individuele huursubsidie). Anderzijds vloeit die verbetering zeker ook voort uit de geleidelijke algemene positieverbetering van veel allochtonen.

Deze ontwikkelingen wijzen dan ook zeker niet op de noodzaak van een beleidsombuiging in de richting van een specifiek huisvestingsbeleid voor allochtonen. Tegelijk is het volkshuisvestingsbeleid volop in vernieuwing en ontwikkeling, met als belangrijke ankerpunten het stedelijke vernieuwingsbeleid en de *(Ontwerp)nota Wonen*, maar ook in de vorm

van onder meer de woonzorgstimuleringsregeling, de aanstaande introductie van een (6e) prestatieveld wonen/zorg in het *Besluit Beheer Sociale Huursector* en de *Wet bevordering eigen woningbezit.*

Net als de «traditionele» instrumenten (woonruimteverdeling, huurbeleid en individuele huur-subsidie) gaat het in het nieuwe beleid om generieke instrumenten, middelen en maatregelen die gericht zijn op c.q. openstaan voor alle ingezetenen. Zij richten zich dus niet expliciet op minderheden, maar omvatten die bevolkingsgroepen wel nadrukkelijk. Zo zal het overgrote deel van het investeringsbudget stedelijke vernieuwing (met die van de GSB-middelen) neerslaan in die (groot)stedelijke wijken waar veel allochtonen wonen. En net als dat het geval was met de (klassieke) stadsvernieuwing, zal dat bepaald niet aan hen voorbijgaan. De *nota Wonen* stelt de burger, diens keuzevrijheid en diens woonwensen centraal, dus ook die van allochtonen. De middelen van het innovatieprogramma stedelijke vernieuwing en van de woonzorgstimuleringsregeling zullen ook openstaan voor innovatie op het terrein van de huisvesting van allochtonen (bijvoorbeeld nieuwe woonvormen, specifieke woonwensen maar ook procesinnovatie, bijvoorbeeld rond participatie en beheer).

In het verlengde van onder meer de *nota Wonen* en het *Zesde prestatieveld BBSH* zal van corporaties en gemeenten verwacht worden dat zij ook prestatieafspraken zullen maken over de huisvesting van allochtone ouderen. De wet Bevordering eigen woningbezit biedt ook aan allochtonen met een bescheiden inkomen de mogelijkheid een huis te kopen. Zeker ten aanzien van nieuwe regelingen zal voorlichting de nodige aandacht vergen en krijgen. Hier ligt allereerst een taak voor lokale partijen en (landelijke) organisaties van en voor allochtonen, waar nodig aangevuld met kennisoverdracht van rijkszijde.

HOOFDSTUK 10 FINANCIEEL OVERZICHT

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de financiële middelen, die zijn bestemd voor het integratiebeleid etnische minderheden. Vorig jaar is in de RIEM 1999 een eerste verbeteringsslag gemaakt om dit overzicht beter te doen tegemoetkomen aan de wens van de Tweede Kamer om meer inzicht te verschaffen in de relatie doelen, middelen en effecten. Dit jaar is een verdere verbetering doorgevoerd.

Tijdens het AO integratiebeleid van 23 juni 1999 heeft de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid de toezegging gedaan dat zal worden nagegaan of een extra-comptabel overzicht van de inzet van de middelen voor het integratiebeleid mogelijk is. Naar aanleiding van deze toezegging is opdracht verleend aan een extern bureau om na te gaan of en zo ja, hoe een overzicht kan worden verkregen dat inzicht geeft in de relatie tussen beleid, middelen en effecten om aldus tegemoet te komen aan de wensen van de Tweede Kamer, en of een extra-comptabele staat hiervoor een methode zou kunnen zijn. De uitvoering van deze opdracht is van een complex karakter gebleken.
Daarnaast is de motie de Graaf c.s.[1] ingediend. Deze motie verzoekt de regering vanaf de begroting 2001 een zg. extra comptabele staat van de voor het integratiebeleid relevante uitgaven op te stellen.
Bijgaand financieel overzicht kan gekarakteriseerd worden als een extra-comptabele staat in die zin dat het een overzicht biedt van een bepaald beleidsterrein buiten de begroting om. Ten aanzien van een extra-comptabele bestaan geen vormvoorschriften. Budgettaire mede-verantwoordelijkheid van in dit geval de coördinerend minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid staat in principe los van een extra-comptabele staat. De vraag naar budgettaire mede-verantwoordelijkheid van de coör-

[1] TK 1999–2000, 27 084, nr. 8.

dinerend minister voor het integratiebeleid, zoals geformuleerd in de motie De Graaf cs, zal echter nader aan de orde komen. In de brief aan de Tweede Kamer d.d. 16 mei[1] is aangegeven dat het kabinet zich zal beraden op de mogelijkheden van een extra-comptabel overzicht. Tevens is aangegeven dat de expertise, die is opgedaan in het VBTB-traject *(«Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording»)* daarbij zal worden betrokken. Eveneens zal hierbij het bovengenoemde onderzoek van het externe bureau worden betrokken. De Tweede Kamer zal hierover voor het eind van het jaar 2000 worden geïnformeerd.

Bij de samenstelling van het financieel overzicht hebben de maatregelen opgenomen in het RIEM 1999 alsmede de begroting 2001 als basis gediend. Deze maatregelen zijn geclusterd naar beleidsterrein. De beleidsterreinen kunnen door verschillende departementen heenlopen. Tevens is het doel van elke maatregel vermeld en de middelen die voor deze maatregelen geraamd zijn. Hierdoor wordt de relatie gelegd tussen doelen, middelen en maatregelen. Daarnaast wordt aangegeven welk percentage van de middelen bestemd is voor of geschat wordt terecht te komen bij etnische minderheden. Dit percentage moet niet gezien worden als een hard gegeven, maar is bedoeld om aan te geven welke maatregelen waaraan budgetten zijn gekoppeld van belang zijn voor het integratiebeleid etnische minderheden.
Tenslotte is bij de totstandkoming van het overzicht ook waar mogelijk aangesloten bij het VBTB-overzicht. Nog niet aan de orde zijn geweest de fundamentele vragen die ten grondslag liggen aan de al eerder genoemde motie de Graaf c.s.

Tijdens de totstandkoming van het financieel overzicht zijn onder andere de volgende belangrijke vraagpunten aan de orde gekomen:
1. Moet naast specifiek beleid ook algemeen beleid worden opgenomen en zo ja welke maatregelen van algemeen beleid horen dan thuis in dit overzicht en welke niet?
2. Moeten de maatregelen die in het financieel overzicht zijn opgenomen terug te vinden zijn in de begrotingen van de departementen, die op een hoger aggregatieniveau zijn samengesteld? Hiervoor is niet gekozen, omdat in dat geval veel maatregelen op het terrein van de integratie van etnische minderheden niet meer opgenomen zullen worden, waardoor de toegevoegde waarde van een dergelijk overzicht belangrijk minder wordt.
3. Hoe structureel moet een maatregel zijn en hoe hoog het budget zijn om te worden opgenomen in het overzicht?
4. Indien algemene maatregelen worden opgenomen in het financieel overzicht, hoe moet dan worden omgegaan met het feit dat van het budget voor algemene middelen slechts een deel bestemd is voor etnische minderheden?

Deze vraagpunten zijn niet eenvoudig op te lossen. De komende tijd zal onder invloed van de discussies, de haalbaarheid en voortschrijdend inzicht het financieel overzicht moeten evolueren tot een overzicht, waarin deze vragen bevredigend zijn beantwoord.

Voor het huidig financieel overzicht hebben de volgende uitgangspunten gediend:
– meer inzicht bieden in de relatie tussen doelen, maatregelen en middelen;
– clustering van de maatregelen in een zestal beleidsterreinen om de samenhang tussen de maatregelen en de beleidsmaatregelen van de verschillende ministeries inzichtelijker te maken: inburgering, jeugd, arbeid en werkgelegenheid, onderwijs, eerste huisvesting statushouders en remigratie, overige activiteiten;

[1] TK 1999–2000, 27 083, nr. 11.

– opname van meerjarige financiële gegevens, waarbij de stand van de ontwerpbegroting 2001 wordt gehanteerd;
– het vaststellen (waar mogelijk) van een percentage van het aandeel bestemd voor etnische minderheden van de budgetten bestemd voor algemeen beleid;
– meetbare beleidsdoelen (indien mogelijk).

Deze uitgangspunten hebben ertoe geleid dat nadrukkelijker gestreefd is naar een duidelijkere relatie tussen beleidsterreinen, doelen, maatregelen en middelen. Waar mogelijk is daarbij ook aangesloten bij de ontwikkelingen van VBTB (zie bijvoorbeeld de voorbeeldbegroting Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2000, waarin het financieel overzicht RIEM 1999 is opgenomen). Tevens is een grotere uniformiteit van het overzicht bereikt. De effecten van het beleid, van de maatregelen en van de ingezette middelen zijn niet terug te vinden in dit overzicht. Hiervoor wordt verwezen naar het tekstgedeelte van de RIEM waar de beoogde effecten van het beleid aan de orde komen en de integratiemonitor (resp. beleidseffectenrapportage), die als bijlage bij de RIEM is gevoegd. Tevens zal op dit punt in de brief aan de Kamer later in het jaar nader worden ingegaan.

In bijgaand financieel overzicht zijn opgenomen:
– omschrijving van het doel van de maatregel (geclusterd naar beleidsterrein);
– omschrijving van de maatregel (geclusterd naar beleidsterrein);
– artikelnummer;
– aanduiding van het departement dat de maatregel uitvoert;
– stand volgens de ontwerpbegroting 2001 van de ramingen 2000;
– meerramingen voor de jaren 2000 t/m 2005 volgens de ontwerpbegroting 2001;
– een kolom met het percentage (perc) dat aangeeft welk deel van de genoemde middelen bestemd is voor of naar verwachting terecht komt bij etnische minderheden;
– de kolom «toelichting» geeft een toelichting op de wijze waarop het bovengenoemde percentage is berekend of geschat.

Maatregelen van de verschillende ministeries zijn niet altijd gericht op dezelfde doelgroep. Zo is er een verschil tussen «etnische minderheden», «allochtonen», «culturele minderheden», de doelgroep van de WIN etc. Dat betekent dat het in het overzicht genoemde percentage betrekking kan hebben op verschillende doelgroepen, hetgeen de onderlinge vergelijkbaarheid vermindert. Indien dit percentage niet betrekking heeft op etnische minderheden, wordt dit aangegeven in de kolom «toelichting». Voor specifiek beleid kan er vanuit gegaan worden dat het percentage bestemd voor etnische minderheden 100 %. Voor algemeen beleid ligt dat moeilijker. In sommige gevallen zijn streefcijfers bekend, in andere gevallen zijn outputmetingen gedaan of is een andere methode gehanteerd om tot een schatting te komen. Deze getallen zullen echter met enige omzichtigheid moeten worden gehanteerd en kunnen niet als harde cijfers worden gebruikt. In de kolom «toelichting» wordt, waar nodig, aangegeven hoe dit percentage tot stand is gekomen.

Tenslotte is van belang om stil te staan bij de vraag welke maatregelen in dit overzicht opgenomen behoren te worden en welke niet. Wanneer het gaat om specifiek beleid gericht op etnische minderheden is dat duidelijk. Deze maatregelen horen thuis in dit overzicht. De laatste jaren hebben echter een duidelijke verschuiving te zien gegeven van specifiek beleid naar algemeen beleid met als gevolg dat onduidelijk is welk gedeelte van de middelen bestemd voor algemeen beleid terecht komt of bestemd is voor etnische minderheden en/of het integratiebeleid etnische minderheden aangaat. In dit overzicht is ervoor gekozen om naast de maatre-

gelen die specifiek beleid inhouden, ook die maatregelen van algemeen beleid op te nemen, waarvan in de beleidsdoelstelling aandacht wordt geschonken aan etnische minderheden of waarvan duidelijk is dat een meer dan evenredig deel van de middelen bestemd zijn voor of terechtkomen bij etnische minderheden. Hierin zit nog een arbitrair element. In de volgende fase zal dit criterium verder worden verfijnd.

FINANCIEEL OVERZICHT INTEGRATIEBELEID ETNISCHE MINDERHEDEN
Bedragen x f 1000,–

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
INBURGERING											
het bevorderen van de goede werking van het inburgeringsbeleid	bieden van ondersteuning, voorlichting en informatie aan gemeenten en andere instellingen; evaluatie; gevolgen invoering vreemdelingenwet 2000	03.01.06	BZK	1 000	2 000	2 000	1 750	1 000	1 000	100	de doelgroep van de Win is ruimer dan etnische minderheden. Voor de definitie wordt verwezen naar art 1, onder a, WIN.
Het geven van de mogelijkheid aan oudkomers, m.n. de opvoeders en werklozen, om via inburgering hun kinderen beter te ondersteunen in hun schoolcarrière, resp. aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt en zo de maatschappelijke participatie te bevorderen	Stimulering inburgering oudkomers (bijdragen en uitvoerings-en ontwikkelkosten), incl methodiek- en ontwikkelstructuur voor niet-GSB voor de G25	03.01.06 02.12	BZK BZK	40 740 57 260	46 352 46 148	50 365 54 635	49 000 56 000	49 000 56 000	49 000 56 000	100 100	
wegwerken wachtlijsten voor taallessen, verbeteren uitvoering inburgeringsbeleid en stroomlijnen outputmeting	Taskforce inburgering	03.01.06	BZK		5 000	5 000					
bevorderen maatschappelijke zelfredzaamheid nieuwkomers	Inburgering nieuwkomers (WIN)	24.09.02	VWS	122 624	131 425	139 822	139 422	131 022	131 022	100	
het bieden van de mogelijkheid van het volgen van een deel van het inburgeringsprogramma op de Antillen, zodat men beter gepreppareerd naar Nederland kan komen	Inburgering Antilliaanse jongeren op de Antillen	03.01.06	BZK	2 000	4 000	8 000	8 000	8 000		100	
bevorderen educatieve zelfredzaamheid nieuwkomers	Inburgeringsprogramma's nieuwkomers	20.01	OC&W	203 900	229 906	249 900	249 925	232 101	214 678	100	
JEUGD *											
Voorkomen en tegengaan van marginalisering onder jongeren uit etnische minderheden	CRIEM	03.01.05	BZK	6 000	36 000	36 000	36 000	36 000		100	hieronder vallen de middelen voor CRIEM, voor de Antillengemeenten en voor stimulering voor- en vroegschoolse educatie

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
Voorkoming en bestrijding van jeugdcriminaliteit en geweld	ondersteuning G25 via derden op het gebied van jeugd en veiligheid	02.12	BZK	70 200	70 200	70 200	70 200	70 200	70 200	+ 33	Deze middelen – de zgn. «Van Montfrans-gelden»- worden via derden ingezet om gemeenten te ondersteunen op het gebied van jeugd en veiligheid. Een belangrijke doelgroep daarbij zijn allochtone jongeren. Een derde van het budget wordt toegekend op basis het aantal allochtone jongeren.
ontwikkeling en toepassing van een effectief instrumentarium en een aanbod om de kansen van jeugdigen te vergroten en uitval en achterstanden te voorkomen	Communities that care (ctc) / opvoedingsondersteuning en ontwikkeling	08.02	Jus	2 100	3,2	3 200	3 200	3 200	3 200	>50%	
het bieden van perspectief aan risico-jongeren uit minderheidsgroepen d.m.v. gerichte begeleiding	Criem itb: Individuele trajectbegeleiding (itb) voor jeugdigen uit etnische minderheidsgroepen.	08.02	Jus	7 400	12,5	15 600	15 600	15 600	15 600	100	
Werklastverlichting Raad voor de kinderbescherming t.b.v. allochtonen	Werklastverlichting Raad voor de kinderbescherming t.b.v. allochtonen	08.01	Jus	3 300	5	5 000	5 000	5 000	5 000	100	
ARBEID & WERKGELEGENHEID											
halvering verschil in werkloosheid tussen autochtonen en etnische minderheden (1999–2000)	diverse projecten ter bevordering van de reductie werkloosheid	03.01.05	BZK	440	125	440	440	pm	pm	100	hieronder vallen activiteiten uit de nota arbeidsmarkt en minderheden
Bevorderen evenredige vertegenwoordiging etnische minderheden bij de politie (o.a. Infopunt Kleurrijk Korps)	Arbeid en werkgelegenheid	05.24	BZK	4 000	3 300	3 200	3 100	3 100	3 100	> 50	Nota Politie en Diversiteit 1996–2000 en de nog vast te stellen vervolgnota.

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
	Idem	05.24	BZK	5 300	5 600	5 600	3 800	3 800	3 800	>50	Deze gelden betreffen de beleidsintensiveringen (kaderbrief 2001). Ca 75 % van de toegekende gelden voor werving zal worden ingezet voor het werven en het behoud van diversiteitsgroepen m.n. allochtonen. De hier genoemde bedragen corresponderen met 75 % van de totale toekenning.
Het bemiddelen en plaatsen van werklozen naar/op de arbeidsmarkt	Rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorzieningsorganisatie	12.01	SZW	1 113 000	1 167 000	1 187 000	1 182 000	1 182 000	1 182 000	plaatsingen 19%; Sluitende aanpak 23%	De rijksbijdrage aan Arbeidsvoorziening is niet uitgesplitst op het niveau van geoormerkte budgetten voor reïntegratie van etnische minderheden en nieuwkomers. In 1999 kwam het totaal aantal plaatsingen op 150 472 waarvan 28 000 voor minderheden. Voor de sluitende aanpak zijn alleen voor Arbeidsvoorziening cijfers over etnische minderheden bekend. Het budget voor de sluitende aanpak Arbeidsvoorziening is opgenomen in de rijksbijdrage. De 8 404 door Arbeidsvoorziening uitgevoerde trajecten werden er 1 933 voor etnische minderheden uitgevoerd. In totaal zijn in 1999 9 352 trajecten voor de sluitende aanpak gerealiseerd (= 23%)
Het scheppen van aangepaste werkgelegenheid voor personen die vanwege lichamelijke, verstandelijke of psychische beperkingen uitsluitend onder aangepaste omstandigheden tot regelmatige arbeid in staat zijn.	Wet sociale werkvoorziening	12.02	SZW	1 835 000	1 859 000	1 883 000	1 882 000	1 882 000	1 882 000	niet bekend	Onder de doelgroep van de WSW bevindt zich een relatief groot aantal minderheden. Het precieze aantal kan echter niet vastgesteld worden.

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
Het voorbereiden van langdurig werklozen op een plek op de reguliere arbeidsmarkt door middel van werkervaring	Wet inschakeling werkzoekenden: dienstbetrekkingen	12.06	SZW	2 013 000	2 041 000	2 079 000	2 141 000	2 141 000	2 141 000	23	Eind 1998 (laatste meting) waren er ruim 39 000 personen met een WIW-dienstbetrekking. Daarvan behoren er 9 180 tot de etnische doelgroep (= ca 23 %)
Stimuleren van het gebruik van reguliere arbeid in de schoonmaakbranche	Regeling schoonmaakdiensten particulieren	12.07	SZW	46 900	73 000	104 200	104 200	104 200		30	In het derde kwartaal van 1999 werkten er 818 werknemers in de RSP. Daarvan behoorden er ongeveer 243 tot de etnische doelgroep. (= ca 30 %)
bevordering instroom (gevolgd door doorstroom) op de arbeidsmarkt van langdurig werklozen	Regeling ID-banen voor langdurig werklozen	12.08	SZW	1 931 000	2 133 000	2 401 000	2 538 000	2 544 000	2 544 000	34	Aan het eind van 1999 zijn er in totaal 41 420 arbeidsplaatsen bij de gemeenten en de zorg bezet. Daarvan behoren er 14 082 tot de etnische doelgroep
verhogen van het inzicht in de achtergronden van de specifieke positie op de arbeidsmarkt van (deelgroepen) etnische minderheden	Plan van aanpak 2000–2003: onderzoek/ informatie	12.10	SZW	750	750	—	—	—	—	100	Deze middelen worden aangewend om onderzoek te doen naar de arbeidsmarktpositie van etnische minderheden. Hieronder valt ook de monitor convenant grote bedrijven
Bevorderen van en ondersteuning bieden bij het ontwikkelen en toepassen van intercultureel personeelsbeleid en gerichtere werving onder etnische minderheden door werkgevers.	Plan van aanpak 2000–2003: ondersteuning werkgevers	12.10	SZW	2 950	9 200	—	—	—	—	100	Deze middelen worden aangewend om werkgevers te ondersteunen bij de uirvoering van het minderhedenbeleid. Hieronder valt ook de voortzetting van de KOM-projecten.
Bevorderen en verbeteren van de samenwerking tussen bij het arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden betrokken actoren, waaronder intermediairs	Plan van aanpak 2000–2003: ondersteuning uitvoerders	12.10	SZW	20 700	46 300	—	—	—	—	100	Deze middelen worden aangewend om uitvoerders te ondersteunen bij de uitvoering van het minderhedenbeleid. Hieronder onder meer de verlenging van de stimuleringsprojecten allochtone jongeren, de job-coaches voor de nieuwe groep toegelaten asielzoekers en het MKB-convenant.

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
Voorlichting	Plan van aanpak 2000–2003: voorlichting	12.10	SZW	3 000	3 000	–	–	–	–	100	Deze middelen worden aangewend voor de voorlichting van het MKB-convenant.
Het onderzoeken van de mogelijkheden om (arbeidsgerelateerde) scholing van werknemers uit etnische minderheids-groepen te stimuleren.	Plan van aanpak 2000–2003: scholing	12.10	SZW	200	200	–	–	–	–	100	Deze middelen worden aangewend voor het bestuderen en verspreiden van best practices ter voorkoming van voortijdig schoolverlaters en het opleiden van intermediairs
zie hierboven	Plan van aanpak 2000–2003	12.10	SZW	–	–	31 950	11 100	100	100	100	De middelen van 2002 en volgende jaren zijn nog niet uitgesplitst naar boven-staande categorieën
ONDERWIJS											
Bestrijding voortijdig schoolverlaten	RMC-functie	20.01	OC&W	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	niet bekend	Het aandeel minderheden in de totale doelgroep is niet bekend.
Onderwijs gericht op maatschappelijk functione-ren en sociale zelfredzaam-heid, Nederlands als 2e taal en Voortgezet Algemeen Volwassenen Onderwijs	Educatie	20.01	OC&W	450 800	464 932	467 742	469 494	471 245	473 947	30	Geschat aantal deelnemers NT-2
Meer allochtoon personeel in de school	Lerarenbeleid	26.03	OC&W	1 000	1 000	1 000	0	0	0	100	
extra faciliteiten voor basisscholen om leerlingen in een achterstandssituatie betere ontplooiingsmoge-lijkheden te bieden (leerlingen met het leerlinggewicht 1,9 (ouders van allochtone afkomst én laag opleidingsniveau))	Gewichtenregeling primair onderwijs	18.01	OC&W	294 098	300 758	304 203	306 843	309 307	312 511	100	
Extra faciliteiten voor speciale scholen voor basisonderwijs (SBaO) om leerlingen in een achterstandssituatie betere ontplooiingsmogelijkheden te bieden (normatief formatiebudget voor anderstalige leerlingen)	Faciliteiten voor SBaO's (primair onderwijs)	18.01	OC&W	23 931	24 641	25 634	26 752	27 857	28 912	100	

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
Extra faciliteiten voor expertise centra (scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs) om leerlingen in een achterstandssituatie betere ontplooiingsmogelijkheden te bieden (normatief formatiebudget voor anderstalige leerlingen)	Faciliteiten expertise centra (primair onderwijs)	18.01	OC&W	19 870	21 204	22 153	23 196	24 261	25 315	100	
het bieden van: 1) taalondersteuning bij het leren van het Nederlands 2) leren van de eigen taal	Onderwijs in Allochtone Levende Talen (OALT) (primair onderwijs)	18.01	OC&W	136 350	136 345	142 438	143 698	145 359	147 653	100	Deze budgetten zijn met ingang van 1 augustus 1998 d.m.v. een specifieke uitkering naar de gemeenten gedecentraliseerd. Deze bedragen staan voor ca f 3 miljoen op het budget voor speciaal onderwijs
het bieden van extra ondersteuning aan scholen in achterstandssituaties via gemeentelijk beleid.	GOA (primair onderwijs)	18.01	OC&W	180 335	184 432	125 700	129 898	129 898	129 898	75	Ook dit budget is per 1-8-'98 gedecentraliseerd naar de gemeenten. De middelen van het voortgezet onderwijs maken vanaf 2002 deel uit van artikel 19.06; zie aldaar.
het oplossen van arbeidsmarktknelpunten voor scholen met meer dan 70% gewichtenleerlingen	Arbeidsmarktknelpunten primair onderwijs	18.01	OC&W	30 000	30 000	0	0	0	0	75	Schatting van het aandeel minderheden in de totale doelgroep van de regeling.
kwaliteitsverbetering bij scholen met een hoog percentage achterstandsleerlingen	Onderwijskansen (primair en voortgezet onderwijs)	18.01	OC&W	10 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	7 5	Schatting van het aandeel minderheden in de totale doelgroep van de regeling.
Achterstandenbeleid, waarvan de verdere beleidsuitwerking in het verlengde zal liggen van het onderwijskansenbeleid	achterstandenbeleid	18.01	OC&W	0	25 000	75 000	75 000	75 000	75 000	75	Schatting van het aandeel minderheden in de totale doelgroep van de regeling.
Stimuleren van gemeenten en instellingen om activiteiten van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) te ontplooien, zodat leerlingen een betere entree maken in het basisonderwijs.	Voor- en vroegschoolse educatie (primair onderwijs)	18.01	OC&W	70 000	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000	75	Schatting van het aandeel minderheden in de totale doelgroep van de regeling.
Deskundigheidsstimulering VVE	Voor- en vroegschoolse educatie (primair onderwijs)	18.05	OC&W	1 100	2 000	2 250	3 000	0	0	75	Schatting van het aandeel minderheden in de totale doelgroep van de regeling.

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
Stimuleren van gemeenten en instellingen te om activiteiten van voor- en vroegschoolse educatie te starten, mede in het kader van de Brede school. Hieronder vallen ook de experimenten Kaleidoscoop en Pyramide	Voor- en vroegschoolse educatie (primair onderwijs)	18.05	OC&W	4 000	1 000	0	0	0	0	75	Schatting van het aandeel minderheden in de totale doelgroep van de regeling.
Diverse projecten i.v.m. achterstanden (GOA / OALT / Landelijk Steunpunt educatie Molukkers)	Diversen (primair onderwijs)	18.05	OC&W	5 257	1 754	2 754	2 254	7 170	1 025	75	Schatting van het aandeel minderheden in de totale doelgroep van de regeling.
Leermiddelen, NT-2, ICO, landelijke ondersteuning GOA, spijbel-opvangprojecten	Diverse projectsubsidies	19.05	OC&W	7 200	6 922	6 414	5 714	5 714	5 714	100	
Inlopen taalachterstand (op schoolniveau)	CUMI-faciliteiten	19.06	OC&W	101 082	109 934	109 514	108 622	108 622	108 622	100	
Inlopen taalachterstand (op gemeentelijk niveau)	GOA (voortgezet onderwijs)	19.06	OC&W	Op art. 18.01	Op art. 18.01	22 955	22 955	22 955	22 955	100	
Geven van onderwijs in de eigen taal	Faciliteitenregeling OET	19.06	OC&W	5 439	5 653	5 653	5 653	5 653	5 653	100	
Onderwijsvoorrangsbeleid	Regeling OVB	19.06	OC&W	Op art. 18.01	Op art. 18.01	26 299	26 299	26 299	26 299	100	
Oplossen arbeidsmarkt-knelpunten voor scholen met veel CUMI-leerlingen	Regeling aanvullende vergoeding arbeidsmarkt-knelpunten	19.06	OC&W	23 750	23 750	0	0	0	0	100	
Ondersteunen universiteiten/hogescholen bij bevordering doorstroom allochtone studenten naar het HO	Contract ExpertsieCentrum Allochtonen Hoger Onderwijs	21.04 en 22.01	OC&W	4 300	4 300	4 300	4 300	4 300	4 300	100	
Bijzondere leerstoel minderheden aan de UvA en UU	Leerstoel WO	22.01	OC&W	400	400	400	400	400	400	100	

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
EERSTE HUISVESTING STATUSHOUDERS EN REMIGRATIE											
zorgdragen voor de uitplaatsing van statushouders naar gemeenten en het scheppen van (financiële) randvoorwaarden voor de zorg voor VVTV'ers door gemeenten	uitkeringen en uitvoeringskosten Zorgwet VVTV	03.04	BZK	232 970	159 567	53 100	3 100	700		100	De verlaging in de ramingen voor de jaren 2001 en verder wordt veroorzaakt door de invoering van de Vreemdelingenwet 2000 en de gelijktijdige afschaffing van de Zorgwet VVTV. De financiële afwikkeling van de Zorgwet zal naar verwachting nog enige jaren in beslag nemen.
het mogelijk maken van remigratie voor personen die wensen terug te keren naar het land van herkomst en deze wens niet zelfstandig kunnen realiseren	Facilitering van remigratie	03.05	BZK	71 741	73 949	76 257	86 411	88 611	90 811	100	
OVERIGE ACTIVITEITEN											
vergroten van de kennis over etnische minderheden teneinde beleid succesvoller te doen zijn	onderzoek	013.01.01	BZK	1 596	1 596	1 596	1 596	1 596	1 596	100	kennisverwerving richt zich m.n. op de nieuwe etnische groepen
	kennisverwerving	03.01.05	BZK	200	200	200	200	200	100		
vergroten van de betrokkenheid van (vertegenwoordigers van) etnische minderheden teneinde beleid succesvoller te doen zijn	bevordering inspraak	03.01.02	BZK	4 366	4 878	4 878	4 878	4 878	4 878	100	
positieverbetering van etnische minderheden door bestrijden racisme, rassendiscriminatie en vooroordelen	stimuleren professionaliseren Anti-Discriminatie Bureaus	03.01.05	BZK	580	1 000	1 000	500			100	in samenwerking met Justitie
internationale bestrijding van racisme, rassendiscrimatie en vooroordelen	financiële ondersteuning internationale activiteiten	03.01.05	BZK	180	150	–	–	–		100	
Bevorderen evenredige participatie etnische minderheden	bestuurdersbank e.a. projecten	03.01.05	BZK	200	200	200	200	pm	pm	100	
bevorderen evenwichtige beeldvorming in de media en toename van de bewustwording van de multiculturele samenleving	communicatie	03.01.05	BZK	630	350	350	350	200	200	100	

Doel	maatregel (beleidsterrein)	artikel	dep.		raming 2001					2001	Toelichting
				2000	totaal	2002	2003	2004	2005	Perc	
stimuleren initiatieven van derden ter bevordering van de integratie van etnische minderheden	ondersteunen van initiatieven met een landelijke uitstraling	03.01.05	BZK	500	500	500	500	500	500	100	
Het versterken van de eigen kracht van organisaties van etnische minderheden ten behoeve van de emancipatie en integratie van deze groepen in de samenleving.	Ondersteuning zelforganisaties minderheden en chinezen	24.09.01	VWS	2000	2000	2000	2000	2000	2000	100	doelgroepen van het integratiebeleid + Chinezen
Instellings- en projectsubsidies voor STOA, lokale migrantentelevisie, taalonderwijs en inburgering e.d. Omroep en pers		27.04	OC&W	4 758	6 958	6 958	6 958	6 958	n.b.	100	Definitieve bedragen voor de jaren 2001 t/m 2004 zijn afhankelijk van de vaststelling van de nieuwe cultuurnota
Subsidie El Hizjra en SMAU	Letteren en bibliotheken	27.02	OC&W	1 905	2 479	2 479	2 479	2 479	n.b.	100	Definitieve bedragen voor de jaren 2001 t/m 2004 zijn afhankelijk van de vaststelling van de nieuwe cultuurnota
Herdenkingsuitkering aan Molukkers, die door de zorg van de Nederlandse regering naar Nederland kwamen	Wet Rietkerk-uitkering	03.03	BZK	6 000	5 700	5 400	5 100	4 900	4 700	100	

* In het overzicht zijn de budgetten voor jeugdzorg van VWS niet opgenomen. Hieraan liggen twee oorzaken ten grondslag:
Ten eerste is niet bekend, hoeveel jeugdigen die gebruik maken van jeugdzorgvoorzieningen, van allochtone herkomst zijn. Dergelijke persoonsgevoelige gegevens van individuele personen kunnen nog niet op grond van de huidige wet- en regelgeving worden verzameld. Najaar 2000 zal een voorstel tot wetswijziging van de Wet op de Jeugdhulpverlening aan de Ministerraad worden aangeboden, dat deze gegevensverstrekking alsnog mogelijk maakt. Naar verwachting kunnen vervolgens vanaf begin 2002 cliëntgegevens in de jeugdzorg verzameld gaan worden, waaronder etnische herkomst.
Ten tweede kunnen provincies en grootstedelijke regio's binnen bepaalde globale wettelijke kaders vrijelijk beschikken over het geld dat zij krijgen op basis van de reguliere doeluitkering en het Regeerakkoord 1998 (intensiveringsmiddelen, gekoppeld aan meerjarenafspraken). De jeugdzorg kent derhalve geen voorschriften op basis waarvan een bepaald budget aan allochtone jongeren besteed moet worden dan wel dat verslag moet worden gedaan van de feitelijke budgetten die aan deze doelgroep worden besteed.